

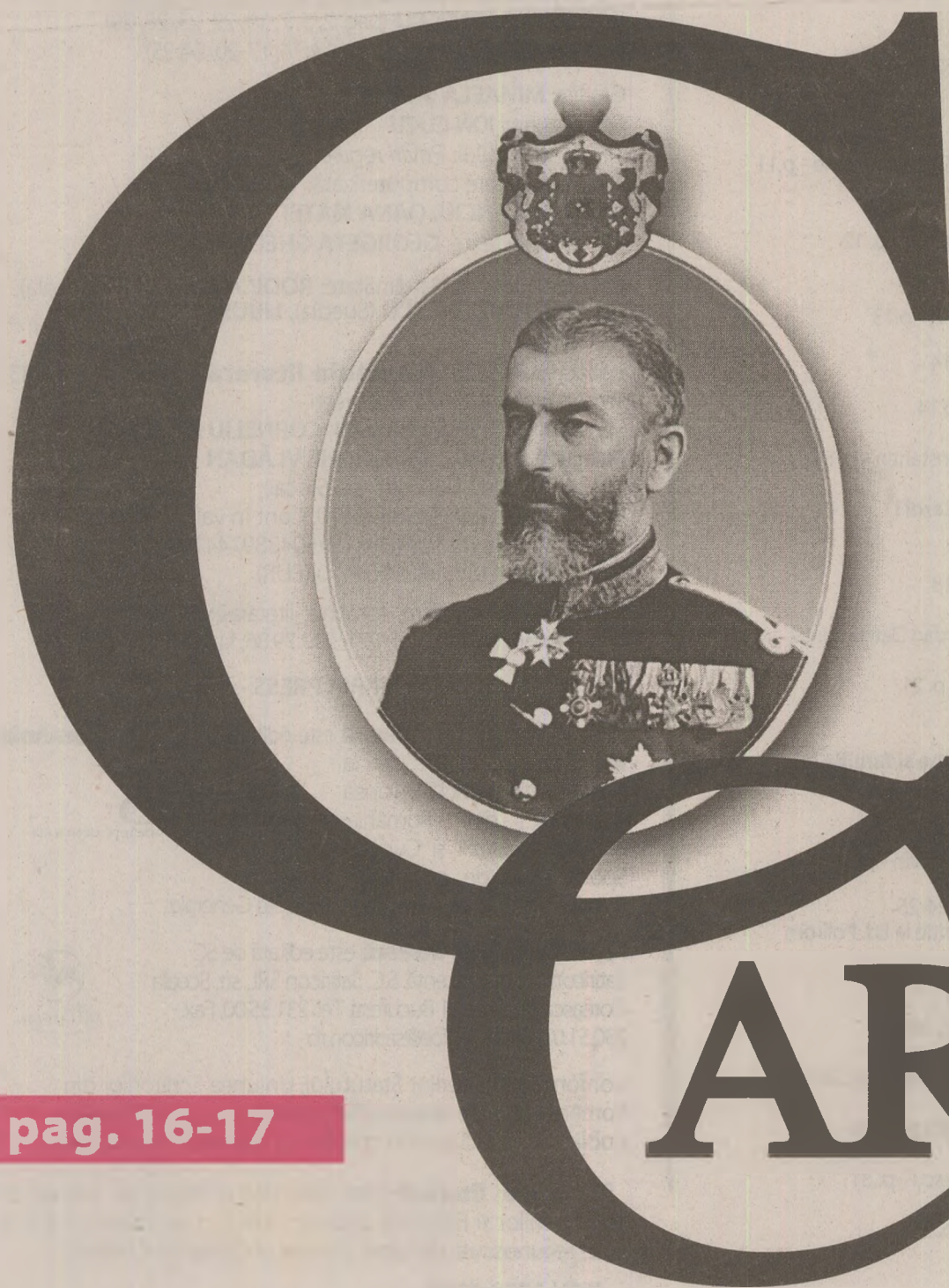
Apare sub egida Uniunii Scriitorilor cu sprijinul Fundației Anonimul

România literară 19

12 mai 2006 (Anul XXXIX)

140 de ani de la urcarea pe tron

125 de ani de la proclamarea Regatului

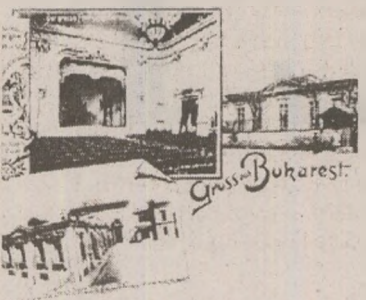
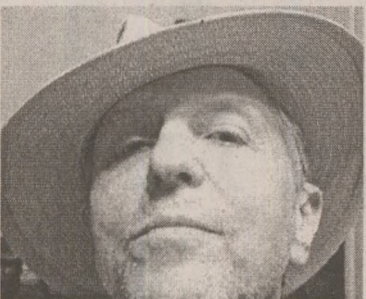
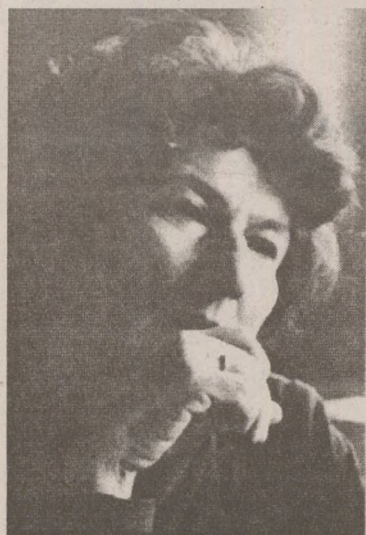
orespondența
privată
a Regelui

CAROL I

pag. 16-17

s u m a r

Generația așteptată? de George Şipoş - p. 3

CONTRAFORT de Mircea Mihăieş - p. 4
Barba de-un miliard de dolari

LECTURI LA ZI de Tudorel Urian - p. 5
Învingători și/sau învinși

IN MEMORIAM
Ce urât ne-am purtat cu Zoe Dumitrescu-Buşulenga!
de Alex. Ştefănescu - p. 6

Ne-a părăsit o Doamnă de Gheorghe Ceauşescu - p. 7

Un poet nemaipomenit de Cosmin Ciotloş - p. 7

Poeme de Mihail Gălăţanu - p. 8

SCRISOARE DIN PARIS
Vocea lui Malraux de Lucian Raicu - p. 9

CERŞETORUL DE CAFEA de Emil Brumaru - p. 9

Gravitate cantabilă de Geo Vasile - p. 9

PRIN ANTICARIATE
Avangarda înapoi de Simona Vasilache - p. 10

Poeme de Horia Ziliu - p. 10

CARTEA ROMÂNEASCĂ de Daniel Cristea-Enache - p.11
Elegii de când era mai tânăr (II)

SEMN DE CARTE de Gheorghe Grigurcu - p. 12
Realul fictiv

Confesiunile unui critic de Ion Simuţ - p.13

PREPELEAC de Constantin Ţoiu - p.14

CRONICA LIMBII de Rodica Zafiu - p.14

Pompiliu Constantinescu de Ilie Constantin - p. 15

Corespondența privată a Regelui Carol I
de Damian Hurezeanu - pp. 16-17

Krenoterapie de Ştefan Cazimir - p. 18

Omagiu lui Ovid Densusianu de Iordan Datcu - p. 19

CRONICA IDEILOR de Sorin Lavric - p. 21
Invulnerabilul

Pe Strada Academiei, despre Goethe și familia lui...
de Dumitru Hîncu - pp. 22-23

Elegii Duineze - de Rainer Maria Rilke
Traducere din germană de Nicolae Breban - p. 23

Andrei Şerban – O biografie - pp. 24-25
Fragmente din cartea în curs de apariție la Ed. Polirom

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ
Sarah Call – Michelangelo electric
În românește de Sanda Aronescu - pp. 26-27

O călătorie în România de Rodica Binder - pp. 28-29

POEMUL ȘI SCRISOAREA de Constanța Buzea - p. 30

LA MICROSCOP de Cristian Teodorescu - p. 31

CRONICA TV de Dumitru Hurubă - p. 31

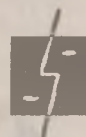
OCHIUL MAGIC - p. 32

România literară®

Director :

NICOLAE MANOLESCU

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director-adjunct
ALEX. ŞTEFĂNESCU - redactor-şef
OANA MATEI - secretar general de redacție
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.
Redactori asociați: **IOANA PĂRVULESCU,**
CRISTIAN TEODORESCU.

Corectură:

CONSTANȚA BUZEA (pag. 6, 8, 10, 21, 26, 27, 30, 31, 32),
SIMONA GALAȚCHI (pag. 3, 4, 9, 11, 14, 15, 18),
ECATERINA IONESCU (pag. 2, 5, 7, 19, 22, 23, 28, 29),
NINA PRUTEANU (pag. 1, 12, 13, 16, 17, 20, 24, 25).

Grafică: **MIHAELA ŞCHIOPU.**

Fotoreporter: **ION CUCU**

Tema numărului: *Priviri regale*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI.

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU.**

Corespondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania),
GABRIELA MELINESCU (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ**
(Cehia).

Redacția: Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133,
sector 1, cod 010071, București.

Secretariat: **SOFIA VLĂDAN, CORNELIU IONESCU,**
MIRONA LAUDĂ, GHEORGHE VLĂDAN

Cont în lei: BRD-GSG agenția Şincai,
RO91BRDE441SV59488894410. Cont în valută: BRD-GSG
agenția Şincai RO87BRD441SV59488974410 (USD),
RO37BRDE441SV59489004410 (EUR)

e-mail: romlit@romlit.ro; romania_literara@yahoo.com
http://www.romlit.ro; tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81

Imprimat la **S.C. ANA-MARIA PRESS**

Revista **România literară** este editată de Fundația **România literară** cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor. Sponsorizare de la Banca Română de Dezvoltare – Groupe Société Générale.

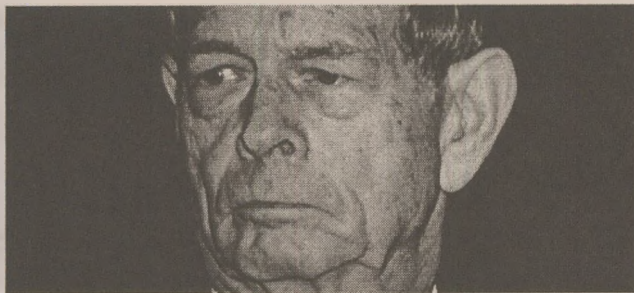
Revista **România literară** este editată de SC Satiricon SRL, sub licență. S.C. Satiricon SRL, str. Școala Floreasca nr. 3 sect. 1 București. Tel. 231.35.00, Fax. 230.51.07, E-mail: office@satiricon.ro

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii și Cultelor.

ISSN 1220-6318

actualitatea

Generația așteptată?

↑ ntr-o scurtă știre din ediția sa din 17 aprilie, *România liberă* informează despre migrația tineretului social-democrat (al PSD) către alte partide, odată cu scufundarea bărcii politice a partidului lui Ion Iliescu et co. O astfel de știre nu te poate face decât să te gândești, inevitabil, la clientelism politic și oportunism, reacții pe care, sincer să fiu, îmi doream să nu le asociez cu tinerii care sunt acum implicați în viața politică din România. Pe mine unul știrea m-a trimis și la relativ recenta serie de articole pe care *Cotidianul* a publicat-o în noiembrie 2005 și pe care a intitulat-o *Generația așteptată*. Premisa seriei, pentru cei care nu au apucat să o urmărească, era oferirea a 200 de nume de tineri strălucitori, activi, implicați în viața socială, politică, artistică, științifică ș.a.m.d. și care, după cum sugera articolul introductiv al seriei, vor schimba viitorul României. „Ei, cei formați în libertate, sint suflul nou care a început să anime societatea românească, cel al dorinței de victorie.”, mai scria *Cotidianul*.

Am urmărit seria din *Cotidianul* cu mult interes acum câteva luni și m-am bucurat să văd că, iată, există oameni strălucitori care pot prelua frâiele vieții sociale și politice românești și în care avem toate motivele să ne punem speranțele. Cum însă multe dintre numele (mai ales de pe lista tinerilor politicieni, cu care ziarul a și început seria) nu îmi spuneau prea multe — recunosc că din vina mea exclusivă — am hotărât să încerc să aflu mai multe despre ei.

Știam câte ceva despre Mihai Răzvan Ungureanu, auzisem despre cât de tânăr este anul trecut în Japonia, când s-a făcut mare caz în mica noastră comunitate din Tokyo cu privire la semi-eșecul vizitei în Japonia a domniei sale în calitate de ministru de Externe. Se pare că incompetența consilierilor de la ambasada noastră a făcut ca domnul Ungureanu să își petreacă o bună parte din timpul dedicat vizitei în sediul ambasadei românești din Roppongi (frumoasă zonă a Tokyo-ului, trebuie să recunosc, dar asta numai dacă te afli în țara Soarelui Răsare pentru distracție, cumpărături sau ceva aventuri exotice). Se pare că necunoașterea crasă a unor reguli de bază cu privire la eticheta diplomatică din Japonia de către consilierii români a făcut ca persoanele cu care dl ministru trebuia să se întâlnească să nu fie informate cu privire la vârsta „fragedă”, pentru poziția în care se afla, a ministrului nostru.

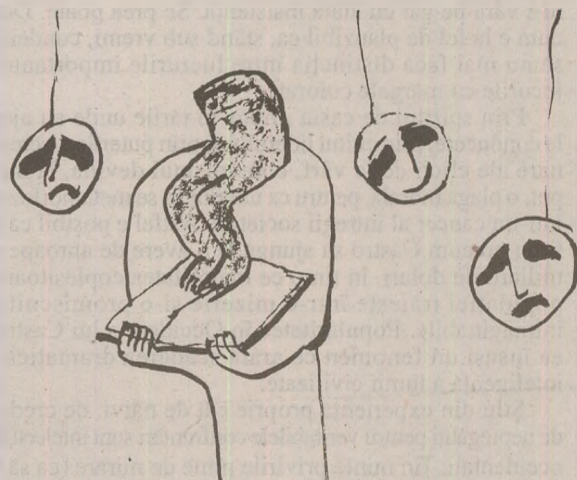
Mai auzisem, bineînțeles, despre Victor Ponta, pe care presa noastră îl gratifica adesea cu epitete nu tocmai măgulitoare din aria celor pe care le folosim în speță când ne referim la prădătorii din lumea animală. Știam că, protejat al lui Adrian Năstase fiind, nu mă puteam aștepta să se formeze într-un politician integru, de clasă și finețe, așa cum îmi doream să văd pe scena politică românească.

Auzisem de Cosmin Gușă, dar nu aveam vreo părere despre el. Mai apoi, am recunoscut nume sonore: Paleologu, Sârbu (oare să fie potrivire de nume, m-am întrebat. Am aflat mai târziu că nu era). Despre restul din cei 20 de pe lista *Cotidianului*, însă, nu auzisem prea multe.

Auziseră ei alți cititorii de-ai *Cotidianului*, care au avut lungi intervenții în forumul dedicat online subiectului cu pricina. Am aflat detalii interesante despre încă cel puțin alte câteva nume și trebuie să recunosc că nu m-a bucurat să aud că unii dintre ei sunt urmași de vajnici apărători ai moralei comuniste din timpul dictaturii lui Ceaușescu, că alții se afirmaseră deja ca făcând parte mai degrabă din categoria politicianilor de care încercam să scăpăm și nu din cea pe care ne dorim să o promovăm și altele asemenea.

Citind acum despre migrația tineretului PSD la PC, dar și la PD sau PNL, nu pot să nu o coroborez cu reacțiile cititorilor online ai forumului *Cotidianului* și deodată realizez că, deși sunt și excepții, „generația așteptată” a politicianilor români nu e decât o schimbare de generație, nu și de mentalitate.

Nu vreau să fac generalizări inutile, dar clasa politică românească nu se va schimba numai pentru că reprezentanții ei erau adolescenți în 1989. E nevoie de ceva mai mult pentru asta. Și poate că primul lucru pe care politicienii noștri ar fi bine să îl înțeleagă este că ei sunt aleși de către societatea civilă, pe o perioadă limitată de timp, ca să servească interesele celor care i-au ales. Politicienii

sunt funcționari în slujba electoratului și nu au de ce să se considere în vreun fel diferiți sau speciali numai pentru că au fost aleși deputați sau senatori. În momentul în care sunt aleși, interesul lor individual trebuie să se subordoneze celui public.

Mai mult decât atât, politicienii din România sunt aleși pe liste de partid. Astfel, ei nu sunt aleși de populație în mod direct, ci devin reprezentanți ai electoratului prin jocul partidului din partea căruia au candidat. În consecință sunt chiar foarte puține motivele pentru care politicienii care ne conduc au de ce să se împăuneze cu „realizările” lor personale și să facă din alegerea lor în instituțiile statale vreun motiv de mândrie. Dacă cel puțin votul care li se dă ar fi uninominal, și ei ar fi în mod direct aleși de către electorat, atunci poate că ar putea să se simtă satisfăcuți pentru a fi reușit să convingă prin propriile merite că au dreptul să fie parte dintr-una dintre instituțiile de conducere ale țării.

Numai când vom avea politicieni pentru care conștiința propriei valori și coloana vertebrală morală vor fi reperele

de bază în maniera în care se comportă ca lideri, vom avea o clasă politică nouă. Vârsta, însă, nu are nimic de a face cu acea conștiință.

*

O cunoștință, și el, ca și mine de-abia trecut de 30 de ani, îmi spunea odată că ar vrea să se facă politician. „De ce?”, l-am întrebat curios. „Păi cum de ce?, mi-a ripostat contrariat. Păi tu nu îți dai seama că, dacă ești acolo, în vârf, poți să te bagi în cele mai profitabile afaceri?”. Nu mi-am ascuns indignarea la auzul motivului cunoștinței mele, dar am renunțat să îl conving că nu are rost să se facă politician, dacă ăla e singurul motiv pentru care ar face-o. De atunci nu am mai abordat subiectul cu respectivul.

Ceea ce, însă, mi se pare simptomatic pentru noua generație de politicieni este că (și din nou, nu aș vrea să generalizez, dar) mulți dintre ei chiar nu au cum să știe ce înseamnă a fi politician într-o societate democratică. Crescuți în perioada esențială a formării „eului social” (George Mead) într-o societate dominată de figura paternală a Dictatorului, înconjurați de părinți și rude, terorizați de orișicine deținea o poziție de putere (asta atunci când nu făceau parte dintr-o familie privilegiată — activiști, securiști etc.), tinerii politicieni de astăzi nu vor alege să copieze alte modele decât cele pe care le cunosc. De unde, până la urmă, să se nască integritatea morală, ideea de a fi servi pe cei care te-au ales și ți-au încredințat un mandat, când ai crescut înconjurat de minciună, înșelătorie, compromis social? Dacă e să ne gândim la celebrul „stadiu al oglinzii” din psihanaliza lui Lacan, după care momentul în care copilul se înțelege pe sine ca entitate fizică prin intermediul unei reprezentări psihice (formată prin intermediul altora — părinți, societate —) este cel care îi va determina imaginea de sine pentru tot restul vieții, imagine spre care va tinde ca spre un ideal, atunci atitudinea față de politică a politicianilor tineri români de astăzi devine mai ușor de înțeles.

Mi-aș fi dorit sincer ca proiectul *Cotidianului* să producă revelațiile de care avem nevoie pentru o curățire morală a clasei politice românești. Mi-e teamă, însă, că mai avem de așteptat. Cei care se inventează pe sine ca politicieni de școală nouă acum nu sunt decât încercări palide de a copia niște modele ale Europei occidentale. Din păcate, dincolo de masca europeană pe care și-o pun rânjește încă figura schimonosită a lui Nicolae Ceaușescu.

George ȘIPOȘ

Șocant!

În *COTIDIANUL* de sâmbătă/duminică 6-7 mai, Nicolae R. Dărămuș publică în pagina de „Corecții și opinii” un articol intitulat *Crucea și glonțul*. Am fi fost tentați să luăm titlul ca pe o ironie amară. Ne-am amintit, înainte de a citi articolul, de mine-rii învălind în Capitală acum 16 ani, cu parul într-o mână și crucea în alta. Dar nu e pic de ironie în textul din *Cotidianul*. Ideea autorului este că Ion Gavrilă Ogoranu și ceilalți luptători refugiați în munți, după instalarea comunismului, au fost un fel de războinici ai luminii contra întunericului, indiferent de natura acestuia din urmă, persecutați de toate regimurile, fiind ei niște „oameni blânzi, cu credință în Dumnezeu, (care) nu

suportau funciarnmente «răul» (și) respingeau organic inechitatea socială, nedemnitătea, abuzurile”. Doar „conjunctura politică europeană” de după război i-a definit „ciumpăvit, incomplet” ca anticomuniști. Erau de fapt foști legionari, puși de Nicolae R. Dărămuș într-o perspectivă șocantă: „La scara contemporaneității, România reproduce «atmosfera» vremii în care iluzia vindecării societății de ea însăși luase chipul Mișcării Legionare. E posibil să fie doar o chestiune de timp ca o formă modernizată a acesteia să grupeze în rândurile sale o «stângă» iscată din intelectualii bugetați prost, împinși la marginea vieții, alături de muncitorimea visând la culesul căpșunelor iberice și de pensionarii bolnavi înșirați pe la farmacii. Celule înarmate, extreme drepte ale «dreptății», judecând cu de la sine putere și pedepsind drastic lipsa bunului-simț, pot completa tabloul. Liderul charismatic, inteligent, cultivat, ascetic, cu pistolul la brâu, ridicând cu o mână crucea și zângănind cătușele cu cealaltă lipsește. Deocamdată.” Nu e un avertisment, un semnal de alarmă: e o amenințare directă cu un nou tip de fascism capabil să-l izbăvească pe Nicolae R. Dărămuș de nostalgiile lui legionare. (Nicolae Manolescu)

actualitatea

Mircea Mihaies

CONTRAFORT

Barba de-un miliard de dolari

Încă un comunist cinstit și sărac ajunge pe pagina întâi a ziarelor internaționale. Nu, nu despre Ion Iliescu e vorba, ci despre Fidel Castro. Credeți sau nu, liderul cu barbă de la Havana posedă, potrivit revistei „Forbes”, aproape nouă sute de milioane de dolari! Cum i-a obținut, ce talente de afacerist, investitor sau inventator posedă nu se știe. Cert este că individul care menține de aproape cincizeci de ani un control draconic asupra splendidei insule din Caraibe a ajuns de două ori mai bogat decât capitalista regină a Marii Britanii.

Acest mic episod — care mi-a iscat un zâmbet de satisfacție — arată, încă o dată, enorma distanță dintre pretențiile egalitariste ale comunistilor și faptele lor. Ruptura dintre vorbă și faptă o poți întâlni la tot pasul. Chiar săptămâna trecută am contemplat un individ îmbrăcat cu un tricou având pictată figura radioasă a lui Che Guevara. Nu era vreun student derutat de cursurile cine știe cărui marxist pervers, ci o ditamai matahala de vreo treizeci și cinci de ani. Ca să se înțeleagă mesajul egalitarist, individul conducea o mașină de lux (un Jaguar, dacă nu mă înșel). Fără să vrea neapărat, insul ilustra întreaga filozofie a comunismului: demagogie cât cuprinde pentru vulg, bani cu ghiotura pentru mine.

Să fie limpede: nu din idealism, ci din lăcomie intră oamenii în politică. M-am convins și mă conving în fiecare zi de acest penibil adevăr. Există, însă, grade diverse de lăcomie și aspirații. Pentru câte unul, pensia de parlamentar și avantajele colaterale (călătorii gratuite, pașaport diplomatic, mașină la scară, secretare apetisante) par a fi suficiente. Sunt așa-numiții „oameni cinstiți”, de regulă

plevușca anonimă a celor care populează pașnic sălile Parlamentului, gata să voteze orice aberație, mereu atenți la ordinele șefilor.

La cealaltă extremă se plasează marii șacali. Sunt figuri binecunoscute nu pentru contribuțiile la elaborarea legilor sau pentru participarea la dezbateri, ci pentru declarațiile de pe holurile Parlamentului. Nu se știe de ce, presa se bulucește să le ia interviuri, să afle ce-au mai clocit în lungile absențe din viața politică de fiecare zi. Veți spune că jurnaliștii sunt complicii lor, de vreme ce ni-i vâra pe gât cu atâta insistență. Se prea poate. După cum e la fel de plauzibil ca, stând sub vremi, condeierii să nu mai facă distincția între lucrurile importante și jocurile cu mărgelile colorate.

Prin spiritul de castă impus în țările unde au ajuns la conducere, prin cultul liderului și prin puterile discreționare ale clicii de la vârf, comunismul devine, la început, o plagă morală, pentru ca ulterior să se metamorfozeze într-un cancer al întregii societăți. Astfel e posibil ca un tiran precum Castro să ajungă la o avere de aproape un miliard de dolari, în timp ce majoritatea copleșitoare a populației trăiește într-o mizerie și-o promiscuitate inimaginabile. Popularitatea în Occident a lui Castro e ea însăși un fenomen ce arată scăderea dramatică în inteligență a lumii civilizate.

Știu din experiență proprie cât de naivi, de creduli, de nepregătiți pentru veritabilele confruntări sunt intelectualii occidentali. Țin minte privirile pline de mirare (ca să nu zic de indignare) ale multora dintre ei când, la începutul anilor '90, îi preveneam că sunt pe cale să cadă în capcana întinsă de ex-sovietici. „Don't trust the Russian”, repetam eu ca un automat, spre stupefarea partenerilor de discuții. Fascinați de forța animalică a Marelui Urs al Uralilor, ei se comportau asemenea fragilelor domnițe din basme care abia așteptau să fie seduse de căpcăun.

Astăzi, când câte un politician lucid are îndrăzneala să arate partea nu tocmai plăcută a politicii duse de ruși la nivelul planetei, lumea intră în stare de șoc: „Vai, dar cum poți susține așa ceva despre un om atât de drăguț precum Putin?” Nu-mi explic astfel de atitudini decât prin existența în codul nostru genetic al prea multor celule bolnave. Așa cum avem celula cancerului, o vom fi având și pe aceea a comunismului. Exemplele existente la îndemână, care arată longevitatea celor infectați cu morbul comunist, spun că boala bolșevică e mai puternică decât orice fel de maladie.

Și pentru că veni vorba de banii lui Castro: cam de mulțitor nu se mai vorbește de conturile lui Ceaușescu. Dacă tot s-a dat liber la arhive, dacă încrângăturile mafiotosecuriste ale vechiului regim pot fi lesne identificate, de ce se tace apăsător în legătură cu banii puși deoparte

de Ceaușescu? Mă bazez pe logica sistemului, pe uniformitatea reflexelor ce funcționau de la Moscova până în ultima cocioabă a coloniei sovietice. E improbabil ca Fidel Castro să fi acumulat această avere într-un an sau doi. Sutele de milioane de dolari din teșchereaua lui provin, desigur, din ceea ce paupera Cuba vinde lumii: țigări de foi, arme, droguri, prostituție.

Se știe că regimul comunist al lui Ceaușescu era adânc vârat în tranzacțiile deocheate de pe piața neagră a planetei. Învârtelile cu petrol și arme, tranzitul dinspre Orient spre Occident al drogurilor și țigărilor de contrabandă n-aveau cum să ocolească România — ca dovadă că periodic aflăm din presă de câte-o captură de acest gen. Or, după cum spunea cineva din sectorul vânilor, cineva uns cu toate alifiile, eficiența stopării acestor infracțiuni este cam de una la șapte-opt sute. Imaginați-vă câte kilograme de droguri tranzitează sau rămân în România la unul confiscat la vamă. Faceți aceeași operație aritmetică în cazul țigărilor, al băuturilor, al armelor și veți ajunge la concluzii înspăimântătoare.

Pe acest fundal, tot ce lipsește României este un nou „pol social”, o nouă grupare a stângii. Dacă n-ar fi de răs, inițiativa ar fi de plâns. Avându-l la timona pe etalonul de „cinste și sărăcie” al României, Ion Iliescu, iar de-a dreapta pe de mult uitatul Petre Roman, noul conglomerat de demagogi și-a adjudecat și câteva bijuterii de valoarea lui Răzvan Theodorescu și Ecaterina Andronescu, Alexandru Mironov, Cico Dumitrescu, Doru Viorel Ursu. Nu putea, evident, lipsi campioana europeană a vânzătorilor de case, doamna Rodica Stănoiu, după cum sunt sigur că „onesta nemțoaică” Hildegard Puwak nu va sabota o atât de nobilă întrunire de tovarăși pe care-i chinuie insomniile din cauza stării jalnice a populației.

Fie că au pe piept chipul cu rânjet asasin al lui Che Guevara, fie în suflet ideile care, în cele din urmă, l-au făcut pe Castro om, stângiștii români par animați de dublul neastâmpăr al setei de revanșă și al dorinței de a recupera sursele de câștiguri ușoare pierdute odată cu alegerile. A veni într-o lume de-o sărăcie înfiorătoare cu acadeaua „protecției sociale” pe care, chipurile, doar ei o pot asigura, înseamnă a îngădui, încă și încă o dată, lupilor să devină paznici la stăna de mioare. În loc să-și vadă de pensii (nemeritate, de altfel), în loc să-și găsească un loc în societate pe măsura pregătirii, ei sar la șunca și colac, dormici să se pună iarăși în fruntea noastră. Domnilor, calmați-vă, ciorba pe care doriți să ne-o vârați sub nas e deja plină de viermi, iar mirosul ei pestilențial s-ar putea să facă rău chiar și primadonelor prin vinele cărora curge roșul de partid. ■

Concurs de traduceri literare din limba portugheză 2006 Regulament de desfășurare

Concursul este deschis tinerilor aspiranți la titlul de traducător, ale căror lucrări nu au fost publicate în volum până la data înscrierii.

Textele propuse spre traducere, aparținând genului proza scurtă, fac obiectul unei liste accesibile pe situl internet al Ambasadei Portugaliei (www.embportugal.ro).

Fiecare candidat are dreptul să aleagă și să traducă un singur text.

Concursul se va desfășura între 15 mai și 31 noiembrie, constând în următoarele etape:

a. 15 mai — 15 august: înscrierea candidaților, preluarea textelor și efectuarea traducerilor.

b. 15 august — 1 septembrie: predarea traducerilor în format digital.

c. 1 septembrie — 15 noiembrie: evaluarea traducerilor de către membrii Juriului.

d. 15-31 noiembrie: deliberările Juriului cu privire la ordinea câștigătorilor.

Precizări privitoare la desfășurarea etapelor:

a. Înscrierile se pot face personal sau prin e-mail la Ambasada Portugaliei, care pune la dispoziția candidaților o copie din textul ales pentru traducere. Setul de texte poate fi consultat la bibliotecile sau la Catedrele de Limba și literatura portugheză ale Universităților din București, Constanța, Iași, Cluj și Chișinău.

b. Traducerile vor fi semnate cu pseudonim și trimise prin email, la adresa cultural@embportugal.ro, menționându-se în subiectul mesajului titlul original și pseudonimul traducătorului. Separat, se va trimite un plic închis în care se va menționa numele și pseudonimul. Aceste plicuri vor fi deschise la comunicarea rezultatelor. Nu vor fi acceptate traducerile trimise după data de 1 septembrie.

c. Fiecare traducere va fi notată individual de către fiecare dintre membrii Juriului.

Câștigătorii vor fi anunțați cu ocazia celei de-a 3-a Întâlniri a Lusitaniștilor și Lusofonilor din România, care se va desfășura în luna decembrie 2006.

Premiul va consta în publicarea în volum a traducerilor considerate câștigătoare, la o editură și la o dată ce vor fi stabilite ulterior.

Numărul câștigătorilor nu este fix, depinzând de dimensiunile traducerilor și de perspectiva de a le include într-un volum. Pot fi desemnate, de asemenea, și texte de rezervă, care vor fi publicate numai în cazul în care editura va considera necesar.

Juriul are în componența sa trei membri desemnați de către Ambasada Portugaliei.

Orice sugestii sau nelămuriri cu privire la desfășurarea Concursului vor fi adresate direct Secției Culturale a Ambasadei Portugaliei la București:

Tel +40 21 230 41 36, fax: +40 21 230 41 17
email: cultural@embportugal.ro

Lista textelor propuse spre traducere

Bareno, Maria Isabel — *As Sombras da Noite*; Cardoso Pires, José — *História de Amor*; Carvalho, Maria de - *O Fim*; Carvalho, Maria Judite de — *Uma História de amor*; Costa Gomes, Luísa — *O Pico do Furcht*; Dacosta, Luísa — *Um Destino para Amélia*; Eça Leal, Olavo de — *A Caneta e a Dúvida*; Figueiredo, Tomás de — *Um Senhor Triste*; Gonçalves, Olga — *Con-dolências*; Guerra, Álvaro — *O Cavalo Branco*; Namora, Fernando — *Uma Avaria no Automóvel*; Olímpio, Eduardo - *António dos Olhos Tristes*; Oliveira, Carlos de — *O Aprendiz do Feiticeiro*; Ortigão, Ramalho - *O Natal Minhoto*; Pacheco, Luís — *Porto/Lisboa, a Pedir Esmola*; Paganino, Rodrigo — *Os Retratos da Família*; Vasconcelos, Henrique de — *A Cabeça da Morta*; Vieira, Alice — *A Primeira Prenda do Pai Natal*; Vieira, Alice — *Mistérios de Natal*.

critică literară

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

Învingători și/sau învinși

Constantin Ţoiu, *Istorisirile Signorei Sisi*, Editura Cartea Românească, București, 2006, 274, pag.

Istorisirile Signorei Sisi este, poate surprinzător pentru unii, doar cel de-al doilea roman publicat de Constantin Ţoiu în cei șaisprezece ani duși de la prăbușirea regimului comunist și cel de-al șaselea din creația octogenarului scriitor. Spun aceasta pentru că, printre prozatorii români de azi, Constantin Ţoiu are reputația unui clasic al genului și mulți își închipuie că opera sa este foarte întinsă. Or, este limpede că nu prolificitatea este calitatea de capăt a scriitorului. De la *Galeria cu vișă sălbatică* încoace, mai toți criticii au atras atenția asupra armoniei construcției, rafinamentului stilistic și forței epice a romanelor lui Constantin Ţoiu. Puse cap la cap, cele două constatări sugerează faptul că autorul își elaborează îndelung romanele, lucrează ani de zile la șlefuirea frazelor, până când manuscrisul încredințat tiparului ajunge la forma convenabilă. Toate cărțile lui Constantin Ţoiu, fie că este vorba de romane sau de scrieri memorialistice, au soliditatea lucrului bine făcut. Armonia frazei este impecabilă, referințele culturale foarte subtile, rod al frecventării cu asiduitate a operelor anticilor (nu lipsesc substanțialele citate în limba latină), dar și al sălilor de expoziție, se topesc firesc în substanța romanelor sale, argumentarea ideilor este bine articulată,

personajele au consistență și identități ferme. Totul se scaldă în apele liniștite ale unui esteticism superior. Cel mai recent roman al prozatorului, *Istorisirile Signorei Sisi*, nu face excepție de la regulă.

Miza noului roman al lui Constantin Ţoiu este una cu totul specială, în contextul operei prozatorului. Cartea este o inedită cronică a unui secol de istorie românească (acțiunea se referă la o perioadă cuprinsă între Primul Război Mondial și perioada tranziției de după căderea regimului comunist), văzută prin ochii unei femei din marea aristocrație, care a cunoscut toate avaturile schimbărilor succesive de regim politic. Tentația cititorului e aceea de a vedea în persoanele acestui roman oameni reali, biografii identificabile la scara istoriei, abia camuflete în spatele unei onomastici fictive. Din relația acestor personaje cu personalitățile istorice apărute în roman cu numele lor reale și, mai ales, din faptele și destinul lor la scara istoriei românești, se pot lega firele capabile să ducă spre unele modele identificabile în istoria mai veche sau mai recentă. Cum, însă, autorul precizează, chiar pe prima pagină, că „faptele și întâmplările acestei cărți sunt imaginare”, nu ne rămâne decât să îi respectăm voința și să le luăm ca atare, chiar dacă unele similitudini cu destine reale sar în ochi.

Inevitabil, în centrul „istorisirilor” legate de existența Signorei Sisi stau cele două totalitarisme ale secolului XX, care au distrus viețile mai multor generații de români. Constantin Ţoiu se străduiește să vadă lucrurile cu deplină luciditate, să reconstituie solul pe care au apărut și s-au dezvoltat comunismul și Garda de Fier, să identifice combinația de idealism (al onora), cinism (al altora), retorică avântată și nevoie de justiție socială care a dus, de-a lungul unui secol, la „orbirea” atâtor generații de români și la atâta suferință. Autorul tratează subiecte atât de delicate cu totală lipsă de patimă și eleganță unei aristocrate care încearcă să înțeleagă cum a fost posibil. Chiar dacă a avut de suferit și de pe urma mișcării legionare și de pe urma comunismului, protagonistul romanului face eforturi pentru a judeca fără prejudecăți specificul celor două totalitarisme. De altfel, existența lui Sisi se află sub semnul iubirii pentru soțul său Dinu Cărăuțeanu, fost student al lui Naș Ionescu și admirator al căpitanului Corneliu Zelea Codreanu, mort în temnițele comuniste, în anii terorii roșii și al prieteniei pentru colegul acestuia, avocatul evreu Schechter, însurat cu o româncă din Maramureș, om pătruns de idealurile comuniste, dar și protector discret al protagonistei în timpul terorii declanșate de comuniști la începutul anilor '50. După moartea avocatului în urma unui cancer (în anul 1975), rolul de protector al Signorei Sisi este preluat de fiul acestuia, Ionuț. Această situație a eroinei sale îi permite autorului să pună în evidență argumentele și contraargumentele fiecăreia dintre părți, nuanțele cele mai discrete capabile să justifice aderența unor oameni inteligenți, cu mintea deschisă, la unul sau altul dintre cele două totalitarisme ale veacului trecut. De altfel ambii colegi de barou aflați în câmpuri ideologice diametral opuse sunt niște idealisti, convinși de justetea căii pe care au ales-o. Mai presus de spirala violențelor care se dezvoltă chiar sub ochii lor, cei doi prieteni își confruntau argumentele sub arbitrajul elegant al lui Sisi într-un fel de joc de societate care nu era lipsit de diversuni și în care zvonurile jucau un rol cât se poate de important: „...Astfel că le spusese (Schechter), tam-nesam, că Ana Pauker primise misiunea de la Moscova să tatoneze Mișcarea în vederea unei înțelegeri... Dinu habar n-avea. Era o bombă. La început crezuse că era vorba de o căpcană comunistă, în care Schechter nimerise fără să-și dea seama — nici un moment nu l-ar fi bănuțit de rea-credință. Dar, cum să se întâmple una ca asta... Lui Cărăuțeanu i se părea o absurditate. Treptat, (...) dăduse crezare secretului, indispus că el, tocmai el, care era una din mâinile drepte ale celui căruia i se spunea căpitanul ..., habar nu avea.” (p. 69)

Martoră a confruntărilor de idei dintre Dinu și Schechter, Sisi își formulează propriile sale teorii în legătură cu antisemitismul interbelic și Garda de Fier. Ele sunt prezentate într-un interviu acordat Televiziunii italiene cu ocazia unei vizite la Roma făcute în anii

'80, la invitația cumnatei sale. Deloc atentă la ceea ce astăzi se înțelege prin sintagma *political correctness*, bătrâna aristocrată expune un punct de vedere foarte nuanțat, cu seninătatea celui care nu mai are nimic de pierdut. Chiar dacă nu a fost niciodată atrasă de ideologia și, mai ales, de metodele mișcării legionare, ea înțelege perfect mecanismul prin care foarte mulți tineri, unii extrem de inteligenți, au căzut în mrejele ei: „Eu nu am avut nici o putere sau chemare în această direcție. Am constatat, am comunicat opiniile mele între intimi, i-am prevenit, într-un fel. Nu ascund însă că m-a atras sinceritatea... da, sinceritatea acestei mișcări, într-o țară total coruptă. Mai întâi de turci, apoi de fanarioți, de politicienii români veroși de după... Iată, îmi spuneam, o generație care încearcă să vindece acest neam urgisit de tarele sale psihice, naționale, de balcanismul corupt...” (p. 188). Cel puțin la fel de lucidă este Sisi și atunci când analizează sistemul instaurat după război de trupele sovietice. Imaginea metaforică pe care o propune este cât se poate de relevantă pentru climatul din perioada comunistă, pe care, cei care l-au cunoscut, îl au încă în amintire: „Ca o închisoare, cu învoiri libere duminică și cu pachete, cu vorbitor în spirit, însă rămase ferecate ușile, ca altădată, din obișnuință (...) cu ușile celulelor deschise pe jumătate, dar cu gardienii la post” (p. 190).

Istorisirile Signorei Sisi este un roman (cu cheie?), dar și un foarte incitant eseu despre ultimul secol de istorie românească. O perioadă pe care autorul a cunoscut-o prin prisma experienței sale din cei 85 de ani de viață și din relatările unor martori oculari din vremea tinereții sale. Naș Ionescu, Corneliu Zelea Codreanu, Ionel Brătianu, I.G. Duca, generalul Ion Antonescu, Ana Pauker sunt numai câteva dintre personalitățile care au marcat viața politică de la noi în secolul XX. Autorul aduce mărturie importantă legate de toți aceștia (impresionantă este descrierea scenei asasinării lui Corneliu Zelea Codreanu) sau le pune personalitățile într-o nouă lumină prin aducerea de noi mărturii sau prin reinterpretarea unor fapte mai mult sau mai puțin cunoscute. În plus, în anumite situații, autorul nu ezită să se avânte pe teritoriul imponderabil dar atât de fascinant al istoriei contrafactice.

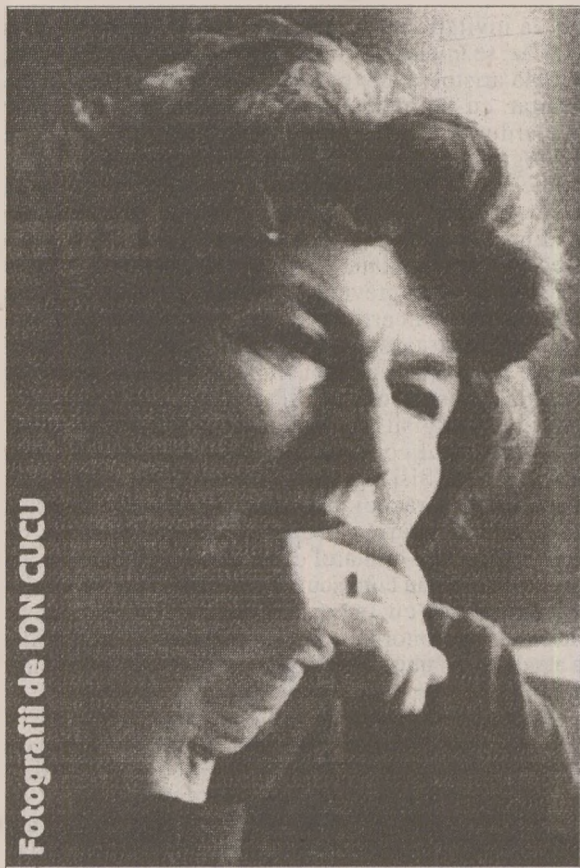
Romanul *Istorisirile Signorei Sisi* prilejuiește bucuria unei mult așteptate noi întâlniri cu unul dintre maestrul incontestabili ai romanului românesc postbelic.

cărți primite

- Gabriela Melinescu, *Ghetele fericirii*, nuvele, traduse din suedeză de autoare, Ed. Polirom, Iași, 2006, 214 p.
- I. Maxim Danciu, *Mass-media. Modernitate, postmodernitate, globalizare*, Cluj-Napoca, Ed. Tribuna, 2005. 304 pag.
- Dionisie Duma, *Aceste zile.../These days...*, poeme, ediție bilingvă româno-engleză, trad. de Mike Fröhlich, postfață de Horia Zilieru, Sibiu, Ed. Arhip Art, 2005. 84 pag.
- Marian Coman, *Noapți albe, zile negre*, povestea unui sinucigaș și povestirile mele, București, Ed. Tritonic, 2005. 144 pag.
- Teodor Tanco, *Cândva mă voi întoarce acasă*, roman autobiografic, vol. I (*Tinerete pribeagă*), Cluj-Napoca, Ed. Limes, 2005. 212 pag.
- Banu Rădulescu, *Păsările mari nu cântă*, roman, ediția a II-a, postfață de Gheroghe Derevencu, Editura Institutul Cultural Român, București, 2005.
- Dan Dungaci, *Moldova ante portas*, București, Ed. Tritonic, 2005. 320 pag.
- Leonard Gavrilu, *Aventuri pe Jijia și pe Bahlui*, narațiune autobiografică, Pascani, Ed. Moldopress, 2005. 184 pag.
- Dumitru Cerna, *Magdala*, Cluj-Napoca, Ed. Limes, 2005 (versuri). 62 pag.

in memoriam

Fotografii de ION CUCU

Ce urât ne-am purtat cu Zoe Dumitrescu-Buşulenga!

fiindcă am spus odată că am simțit în toate un deget de sus, care m-a mânat. Eu nu i-am spus destin, i-am zis Dumnezeu, pentru că toate intră în pronie, nu?, în planul, în economia cerească. Acolo unde am fost dusă probabil că trebuia să fiu dusă, ca să realizez, ce spuneam adineaori, acea comunicare, pe care poate cu muzica n-aș fi realizat-o.”

După absolvirea liceului, a urmat cursurile Facultății de Drept și Litere a Universității din București. A făcut o frumoasă carieră universitară, începând din 1948, când a fost numită asistentă la Catedra de Literatură universală și comparată a Universității din București; în 1971 a devenit profesoară universitară, iar în 1973 — șefa a catedrei. Cursurile sale, impresionante prin erudiție și solemnitate, printr-un cult al valorilor umaniste oficial într-un dezacord vizibil cu egalitarismul proletar promovat de regimul comunist, au avut mereu ecou în rândurile studenților.

Decenii la rând, Zoe Dumitrescu-Buşulenga a fost o prezență luminoasă în viața publică. În afară de profesorat, și-a asumat numeroase alte responsabilități: directoare a Institutului de Istorie și Teorie Literară “G. Călinescu”, vicepreședintă a Academiei de Științe Sociale și Politice, președintă a Comitetului Național Român de Literatură Comparată, membră în Biroul Executiv al *International Comparative Literature Association*, *visiting professor* la Amsterdam, directoare a revistei *Synthesis* și a *Revistei de istorie și teorie literară*, membră a Academiei etc. Această ascensiune impetuoasă a fost considerată sfidătoare de Elena Ceaușescu însăși, care a hotărât de la un moment dat să i-o frâneze.

În paralel, profesoara a publicat și cărți, în care găsim însă înregistrată doar o parte infimă din efervescența sa intelectuală. Zoe Dumitrescu-Buşulenga era înainte de toate o vorbitoare excepțională (în fața studenților, a publicului din sălile de conferințe, la radio sau televizor); contribuția ei s-a dizolvat în atmosfera culturală a epocii, a devenit un bun public, necuantificabil. De scris a scris mai puțin, poate și dintr-o teamă de singurătate, dintr-o arzătoare dorință de comunicare imediată. Totuși, volumele care au rezultat constituie o operă remarcabilă:

STUDII ȘI ESEURI. *Ion Creangă*, București, Ed. pentru Literatură, 1963, *Eminescu*, București, Ed. Tineretului, col. “Oameni de seamă”, 1964, *Surorile Brontë*, București, Ed. Tineretului, col. “Oameni de seamă”, 1967, *Valori și*

echivalențe umaniste, excurs critic și comparatist, București, Ed. Eminescu, col. “Sinteze”, 1973, *Solocle și condiția umană*, București, Ed. Albatros, col. “Contemporanul nostru”, 1974, *Renașterea, umanismul și destinul artelor*, București, Ed. Univers, 1975, *Eminescu - cultură și creație*, București, Ed. Eminescu, 1976, *Itinerarii prin cultură*, București, Ed. Eminescu, 1982 (culegere de articole grupate în patru capitole: I. *Portrete pentru o istorie a culturii române*, II. *Literaturi străine*, III. *Miscellanea*, IV. *Gânduri de umanist*), *Eminescu și romantismul german*, București, Ed. Eminescu, 1986 (ed. a II-a, București, Ed. Universal Dalsi, 1999), *Muzica și literatura: scriitorii români* (în colaborare cu Iosif Sava), București, Ed. Cartea Românească, 1986 (vol. II, 1987; vol. III, 1994, *Eminescu: viață, creație, cultură*, București, Ed. Eminescu, 1989, *Eminescu și muzica* (în colaborare cu Iosif Sava), București, Ed. Muzicală, 1989.

IMPRESII DE CĂLĂTORIE. *Periplu umanistic*, București, Ed. Sport-Turism, 1980 (însemnări eseistice despre Grecia, Italia, Anglia, Suedia, Olanda, Franța)

Tot Zoe Dumitrescu-Buşulenga a coordonat *Istoria literaturii române. Studii*, București, Ed. Academiei, 1979 (fiind și autoarea unor studii din cuprinsul ei), a scris prefețe la volume de Ioan Alexandru, Hans Christian Andersen, Vasile Băncilă, Johannes Becher, János Bencsik, Amita Bhoșe, Elvira Bogdan, I.L. Caragiale, Mircea Cărtărescu, Adelbert von Chamisso, Geoffrey Chaucer, Ion Creangă, A.J. Cronin, Rosa del Conte, C. Dobrogeanu-Gherea, Iosif Constantin Drăgan, Charles Drouhet, Mircea Eliade, Mihai Eminescu, Lucreția Filipescu, Antonio Fogazzaro, J.W. Goethe, Nicolae Iorga, Nikos Kazantzakis, Rudyard Kipling, Heinrich von Kleist, George Lăzarescu, C. Negruzzi, Radu Niculescu, Camil Petrescu, Al. Philippide, Edgar Allan Poe, Armando Palacio Valdes, Samuel Pepys, Friedrich Schiller, William Shakespeare, Veronica Stănei, Robert Louis Stevenson, I. M. Ștefan, Rabindranath Tagore, Elena Teodoreanu, Guyn Thomas, Claude Tillier, Luigi Ugolini, George Uscătescu, Vasile Voiculescu ș.a., ca și la cărți precum: *Cântarea cântărilor* (trad. de Ioan Alexandru), *Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine* (lucrare coord. de Ioan Lupu și Cornelia Ștefănescu), *Miorița* (ed. îngr. de Z.D.-B.), *Crestomație de literatură română veche* (coordonatori: I.C. Chițimia și Stela Toma).

Ca să fie lăsată în pace, ca să i se îngăduie să facă operă de educație umanistă în România și să contribuie la afirmarea culturii române în lume (și nu ca să obțină — asemenea altora — înalte titluri prin impostură), Zoe Dumitrescu-Buşulenga l-a tratat curtenitor pe Nicolae Ceaușescu. Pentru această diplomație inofensivă prin care și-a câștigat nimic altceva decât dreptul de a-și face datoria a fost stigmatizată în repetate rânduri după 1989, atât de justițiar maniacali, lipsiți de simțul nuanțelor, cât și de unii tineri prost educați, din categoria celor care mănesc statuile cu vopsea. Este infinit regretabil că nu s-a format un curent de opinie împotriva unor asemenea acte de vandalism. Am asistat cu toții, aproape fără nici o reacție, la defăimarea unui om căruia trebuie de fapt să-i purtăm recunoștință.

Poate de acum încolo vom deveni responsabili și ne vom solidariza împotriva mineriadelor din cultură. S-a ajuns departe, mult prea departe, cu acțiunea de distrugere. Ar trebui să-i punem capăt, iar modul cum am tratat-o pe Zoe Dumitrescu-Buşulenga să rămână ultimul caz de ingratitudine.

Alex. ȘTEFĂNESCU

A murit Zoe Dumitrescu-Buşulenga! Avea în ea o flacăra despre care nu-ți venea să crezi că s-ar putea stinge, era o *iluminată* și totuși a murit. A închis ochii cuminte, respectuoasă față de lume, făcând până și din dispariția ei un act de pedagogie. Poate că toți aceia care își deplâng indecent îmbătrânirea, arătând contemporanilor o față schimonosită de nemulțumire și resentimente, vor învăța ceva din lecția mării profesoare.

S-a pregătit din timp, cu o smerenie reală, fără nimic teatral, pentru moarte, călugărindu-se, sub numele Benedictina, și petrecându-și o mare parte din ultimii ani de viață la Mănăstirea Văratec, unde și-a găsit acum o sută și ceva de ani liniștea și Veronica Micle. „Am socotit — explica Zoe Dumitrescu-Buşulenga lui Grigore Ilisei, într-un interviu publicat în revista noastră (nr. 33/2000) — că un creștin intelectual trebuie să-și petreacă ultimii ani ai vieții așa cum se făcea pe vremuri, și mai cu seamă soțiile care rămăneau singure, se retrăgeau la mănăstiri. Era o frumoasă obișnuință, mai ales în lumea boierească.”

Ne-am purtat urât cu Zoe Dumitrescu-Buşulenga în acești ani de reculegere a ei! Nu în mod special eu, Alex. Ștefănescu (care am scris pe larg, în repetate rânduri, cu admirație, despre viața și opera fostei mele profesoare de literatură universală), dar și eu pentru că nu i-am combătut destul de energic pe cei care au denigrat-o și au supus-o oprobiului public. Pentru o femeie aleasă ca Zoe Dumitrescu-Buşulenga trebuie, dacă ești bărbat, să te bați și în duel.

S-a născut la 20 august 1920, la București, ca fiică a juristului Nicolae Dumitrescu și a Mariei Dumitrescu (Apostol). A avut încă din copilărie cărți la dispoziție. I s-a insuflat încă din perioada formării sale respectul față de cultură.

A iubit foarte mult muzica și ar fi devenit, probabil, o faimoasă muziciană, dacă n-ar fi trebuit să renunțe la această pasiune din motive medicale. La aproape optzeci de ani încă avea nostalgia primei opțiuni (după cum reiese din interviul din care am mai citat): „Sigur că am rămas cu nostalgia. Pentru că, așa cum știți, cum am spus-o în repetate rânduri, marea mea vocație, așa mi se părea mie, era muzica. Am abandonat-o din motive obiective, independente de voința mea. Firește, împlinesc, ceea ce se poate, cu ascultatul muzicii. De cântat nu mai cânt la instrumente de mult. Dar fără îndoială am încercat să-mi fac datoria acolo unde m-am dus, unde m-a dus Dumnezeu,

critică literară

Ne-a părăsit o Doamnă

În 1973, deci după minirevoluția culturală, la Institutul de Istorie și Teorie Literară „George Călinescu” avea loc o sesiune academică dedicată lui Dosoftei. La ora deschiderii s-au auzit din capul mesei din sala de ședințe a Institutului rostite cu voce puternică cuvintele „doamnelor și domnilor”. Așa a deschis Zoe Dumitrescu-Bușulenga prima ședință pe care o prezida în calitate de director al prestigioasei instituții. Din acel moment utilizarea cuvântului de tovarăș în clădirea din Bulevardul Republicii, cum se numea pe acea vreme, era în prezența ei o raritate. Chiar și activiștii de partid ezitau să o numească cu apelativul care conform legilor socialiste era formula obligatorie de adresare. Nu le venea, oricât de indoctrinați politic și mărginiți intelectual ar fi fost, să-i spună unei doamne în adevăratul sens al cuvântului tovarășă.

Zoe Dumitrescu-Bușulenga era o doamnă din toate punctele de vedere. Prezența ei impunea și-i obliga și pe indivizii mai primitivi cu care venea în contact să-și controleze comportarea și atitudinea. Înțelegătoare în multe privințe, nu suporta în nici un fel mitocănia. Puternic ancorată în tradițiile românești era preocupată de destinul nostru european, pe care prin toate studiile pe care le-a întreprins căuta să-l promoveze. Crăciunul și Paștele erau celebrate fără reticențe la Institutul Călinescu, când răsuna colinde intonate de cercetători. Personalitatea ei atrăgea magnetic oameni de cultură străini. Oricine trecea pragul Institutului își dădea seama imediat că a pătruns într-o oază de normalitate existentă miraculos, într-o lume din ce în ce mai nebulă. Cultiva relațiile cu instituțiile și oamenii de cultură străini și își încuraja colaboratorii să facă același lucru, acoperindu-i față de autorități, pentru a menține atât cât era în puterile ei o prezență în lumea civilizată a spiritului românesc. Institutul Călinescu a fost dintre instituțiile academice cea care, probabil, a întreținut cele mai intense relații internaționale, în ciuda opreliștilor impuse de statul socialist. În cabinetul ei cu oamenii în care avea încredere se discuta și politică fără nici un menagement față de conducerea de partid și de stat, căutându-se soluții în încercarea de a evita efectele distrugătoare ale hotărârilor anticulturale luate de conducerea socialistă. Evident, nemulțumirile față de Zoe Dumitrescu-Bușulenga au fost mari din partea cuplului prezidențial și, consecință a complexului de inferioritate caracteristic spiritelor primitive, în 1983 clădirea care adăpostea Institutul Călinescu a fost demolată, din ordinul personal al tovarășei. Tovarășa nu putea suporta existența unei doamne.

În discuțiile despre cultură erau purtat prin înțelepciunea gândirii indiene, tragedia greacă, trubadurii medievali, spiritul Renașterii, Shakespeare, filozofia clasică germană, clavecinul bine temperat al lui Bach, autoportretul lui Durer, peisajele lui Monet, echilibrul clasic al Junimii oprindu-se întotdeauna la cel pe care-l considera unul din marii creatori ai lumii, Mihai Eminescu.

Adânc pătrunsă de valorile creștinismului ortodox se cufunda adesea în textele evanghelice; lectura lor îi dădea noi energii pentru a face față vicisitudinilor vremurilor.

Avatarurile vieții și timpurile socialiste au determinat derapaje. A rostit vorbe care nu i se potriveau, i-au fost impuse decizii pe care n-a putut să le respingă: acorda prioritate salvării instituției. Dar cugetul i-a fost întotdeauna curat. Cei care i-au fost în preajmă în Institutul Călinescu știu bine care erau gândurile ei adevărate și bătaia pe care a dus-o pentru a menține un centru de cultură autentică spre a dovedi lumii că „nasc și la România oameni”. Cercetătorii al căror director a fost îi datorează enorm.

În liniștea seculară a Mănăstirii Putna Zoe Dumitrescu-Bușulenga își va găsi odihna.

Gheorghe CEAUȘESCU

L-am citit pe Ștefan Baciu cu ușurința naturală cu care aș citi orice poet tânăr al ultimilor ani; și cu uluirea rezervată oricărui autor cuceritor. Deși publicată pentru prima oară în 1940, *Cetatea lui Bucur* conține o combinație, mai rar întâlnită în literatură, de avangardă și ingenuitate ce face ca poezia să nu dateze, acum, în vreun fel. E drept că nici elegantul volum tocmai reeditat la Humanitas nu lasă loc unei asemenea perimării, dar desenul unei lumi întregi dintr-o singură și apăsată linie, încorporând degradeurile, e, mai presus de context, o garanție a talentului.

Pentru cititorul pasionat de marginaliile nezmotoase ale istoriei literare, numele lui Ștefan Baciu nu e cu totul nou, dar nici cu desăvârșire familiar. Debutând în volum la 17 ani (cu *Poemele poetului tânăr*), premiat de Fundațiile Regale și de Societatea Scriitorilor Români, el e prezent în *Istoria...* lui Călinescu, și în *Metamorfozele...* lui Nicolae Manolescu. O dată cu instaurarea regimului comunist părăsește România, continuând însă să scrie și să publice mult, dar, evident, fără ecouri în țară. Ca un detaliu cu totul surprinzător, în anii '70,

corespundează cu un tânăr poet român din Statele Unite, căruia îi prefăcează un volum de versuri. Numele lui: Andrei Codrescu; volumul va fi publicat peste ani, abia în 2005: *Instrumentul negru...* În rest, în afara literaturii, destinul său e rezumabil la o sumă de (mari) orașe: născut în 1918 la Brașov, absolvent de Drept în București, devine atașat de presă la Berna, trece prin Rio de Janeiro și prin Seattle (ca profesor). Sfârșitul vieții îl găsește, în 1993, la Honolulu, în Hawaii...

Între debutul sigur pe el din 1935 și *Cetatea lui Bucur* au trecut, așadar, cinci ani. și, lucru mai neobișnuit, tot atâtea cărți. Ștefan Baciu pune în practică un algoritm al ritmurilor de scriere care, acum, ne apare de-a dreptul străin. În lumea noastră grăbită și totuși atât de ineficace, tactul de metronom al prozodiei, minuția unor spații simple parcurse egal și atent, privirile exacte și răbdătoare sunt lucruri tot mai greu de găsit și de înțeles. Nu însă definitiv tănuite: câte ceva din toate spoturile publicitare bune de astăzi se poate depista în construcția acestei cărți. Inteligența britanică a mondenității, râsul degajat și simpatic, armonizarea mărunțurilor exotice cu marile fundaluri, ingenuitatea, dezinhibarea, oroarea aproape turistică de sedentarism și mai ales puterea altruistă de a instrumenta o marcă. Departate de a fi o monografie a Bucureștilor, cartea imită bonom fiecare tipic monografic. Iată câteva dintre titluri: *Cismigiu*, *Șoseaua Kiseleff*, *Calea Victoriei*, *Capșa*, *Blockhaus*, *Gara de Nord*, *Flasnetarii*, *Oltenii*, *Librăriile*, *Bisericile* etc. Locuri îndeobște știute bine și de vizitatori, și de localnici, pe care Baciu le înzestreaază cu adevărate mitologii contemporane. Impresia este aceea — fictivă, bineînțeles — de hartă a Capitalei realizată la scara 2:1. De două ori mai mare ca originalul, adică, oscilând între precizii și distorsionări onirice, ca într-un travelling continuu cu o lupă enormă în mână. Orașul adevărat e covârșit, detaliile se însumează și se despart, pulsând. Obiecte vechi sau noi, nimic nu are miros de anticariat. Totul e viu și totul e artificial:

„Nisipu-adus din dealuri cu lopata,
Amestecat cu coji de cantalup
Te arde ca o flacăra pe trup,
Dar unde-i oare marea, fermecata ?

Aici e totul un decor de scânduri:
Cabinele, bufetul, chiar lumina.

și ca o schelă-i ruptă trambulina,
Proptită-n scări, pe două rânduri

În loc de tumbe, unii joacă pocker
În timp ce alții-și dau Nivea,
Un androgin diform e-aici femeia,
Bărbatul spilcuit, un Joli-Jocker”

(Ștrandurile).

Tot ca în reclame, personajele lui Ștefan Baciu nu au vieți, ci atitudini. Au un aer al vremii lor și al orașului lor: „Copii stau cu gurile deschise/ Privind pe firmă, omul fără cap./ Prin fața lor trec mânji, ca-n vise,/ și clopoteii sună la dulap/.../«Veți admira o tânără cu barbă.»/ «Puteti vedea bărbatul - crocodil,»/ «Pe omul-tigru ce mănâncă iarba,»/ «Familia neagră, tocmai de pe Nil»” (*La Moși*).

O aparentă încărcătură ocazională animă volumul. Sau mai exact, un extraordinar talent al ipostazierii, pentru că, deși în mișcare neîntreruptă, oamenii acestui București trăiesc independent de vreun contor calendaristic. Își lustruiesc pantofii, cumpăra flori sau covrigi, se ceartă sau se sinucid, dar fără a-și data gesturile. Restricțiile și delimitările (în

exclusiv de spațiu. De fapt, prezente în mai toată literatura interbelică în fundal, locurile sunt, aici, coagulate. Organizate în centri magnetici, în așa fel încât decorurile pot fi parcă vizitate, unul câte unul. Străzi fara intersecții, pe care te poți, însă, plimba de la un capăt la altul cu senzația că nu ai ratat nimic:

„Un pumn pestriț de oameni și de case
Își varsă zgomotul în bulevard,
Scrâșnesc mașini și-i foșnet de mătase,
Pe brăul tău de umbră și de fard.

Spinarea ta spălată cu furtunul
Se pleacă sub stindarde și parazi,

Dai mâna cu parfumul și tutunul,
Sonoră Cale, între multe străzi.

Adăpostești sub cerul larg și darnic
Bătrâni și tineri, pâlcuri de zevzeci,
Hrănindu-i cu surâsul tău amaric,
Trec zdrențe-n tact — și tu petreci.

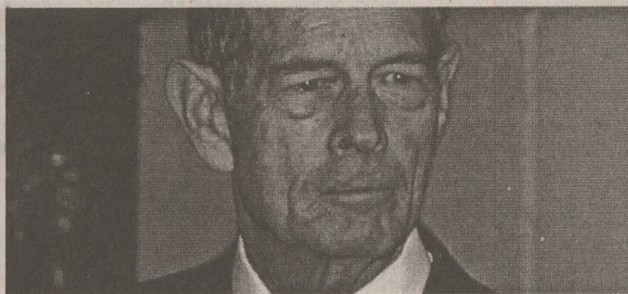
Un vierme ești, privită din tarie,
Tu-nfuleci prada, ca un șarpe,
Răpești lumini și dai melancolie,
Sunând, perfidă-n sutele de harpe.”

(Calea Victoriei).

Desigur că între atâtea promenade glisând între cartografie și antropologie, între peisaje impresioniste și portrete „la minut” ne surprind, din când în când, chipuri cunoscute, embleme pe care nu le întâlniserăm nicicând atât de aproape: „Perechi grăbite trec spre facultate./ (Le recunoști ușor, după discuții)/ Probleme grave au întâietate./ Kantianul tânăr face revoluții./ O blondă fată fuge agitată:/ Estetica o cheamă, sau romanu’/ Pe săli e-o galăgie colorată/ Ce-o tulbură, intrând, Vianu.”

Cetatea lui Bucur pretinde, acum, în 2006, mai mult poate decât în anii '40, o formă cu totul aparte de lectură: e o carte care ar trebui citită în mișcare. Cu ochii la poeme și la superbe fotografii din interbelic, mergând prin Bucureștii reali și urmărindu-i pe aceia dintre pagini, căutându-l pe Ștefan Baciu cu degetul pe meridianele planiglobului și simultan în volume de poezie americană. În spiritul celor fascinați de spoturile Johnnie Walker...

Cosmin CIOTLOȘ

L i t e r a t u r ă

Lumea Amăgitorului

1.

Am uitat cum e, pe dinăuntru, burta înstelată. Tot ce-mi amintesc e că semăna cu o biserică, una de cretă, cum sunt bisericile de cretă din Dobrogea. Era ca o capelă mică, dulce, cu o cupolă invoaltă. Când zic dulce, mă refer la zahăr ars.

Era o capelă care a înflorit peste noapte, a irizat peste lumea noastră, pămîntească.

Arc cu arc s-a țesut bolta — și ea a fost unicul meu cer, unicul cer de care îmi aduc aminte.

De atîta amar de vreme, de treizeci și nouă de ani, vopseaua s-a scorojit.

În fiecare clipă, ea s-a topit înăuntru.

Și io m-am topit cu totul în ea.

În acest fel, **ma** mea a rămas, pentru totdeauna, în mine.

În acest fel, io am rămas pentru totdeauna în **ma** a mea.

2.

Vino în lume,
îmi strigă Ademenitorul.

Vino în lume,
îmi șoptește.

Vino — și îți voi da, fiul meu, tinerețe fără bătrînețe.

Și viață fără de moarte.

Uită un singur lucru, îi răspund: tată, eu nu sunt fiul

Lumii aceste.

3.

Vino în lume
Îmi șoptește Șoptitorul.

Vino în lume,
Uite

Ce frumoasă e lumea,

Uite ce perversă,

Uite cum adie stînjeneii,

Sub bătaia vîntului aprilin.

Uite ce coapse are lumea

Și ce sîni zemoși,

Ce sîni mari și zemoși, de rodie,

Gata să vindece gingiile supurînde ale bătrînilor,

Gata să vindece gingiile suspurînde ale bărbaților

Și ochii lor roșii, supurînd,

Ochii lor plini de toate bubele ochilor

Și viața lor supurîndă,

Viața lor plină de toate bubele zilelor...

4.

Ia-ți lumea înapoi, Amăgitorule.

Ia-ți înapoi ispitele.

Nu am trebuință de ele, Amăgitorule,

Nu am trebuință de tine.

Ia-ți înapoi cerul albastru

Și florile care mirosoare atît de suav.

Ia-ți înapoi caliciile & femeile în care parfumul

Foliculinei adumbră.

Ia înapoi pămîntul cu totul, căruia zădarnic făcuto-i-am
io umbră.

5. „Nu va mai fi nici lumea/ căci gîndul meu o ține”

Printre copacii tăi, Amăgitorule,

n-am să mai stau.

Căci io mă duc la Dumnezeu, Amăgitorule.

Un lucru pot să fac, totuși, pentru tine, Amăgitorule:

să te iau și pe tine.

Dumnezeu este Atoateîndurătorul, așa că se îndură

și de tine.

Lasă lumea ta, Amăgitorule — și vină.

Lasă lumea ta, căci numai gîndul tău abia de stă să o țină.

6. Nașterea mea e fără de sfîrșit

N-am avut niciodată simțul claustrării. Nu m-am simțit
niciodată claustrat în burta mamei mele.

Nici singur, nici întristat. Cum să te simți singur, cînd ești
înăuntru altei femei? Cînd o altă ființă te cuprinde, te
conține? Poți fi, cel mult,

Fericit,

n-am fost niciodată caustrofob.

Viața mea a avut un sfîrșit fericit.

Nașterea.

Și nașterea mea e fără sfîrșit.

7. (Orice femeie vine la mine)

Orice femeie vine la mine și mă ia de mîină și-mi spune:

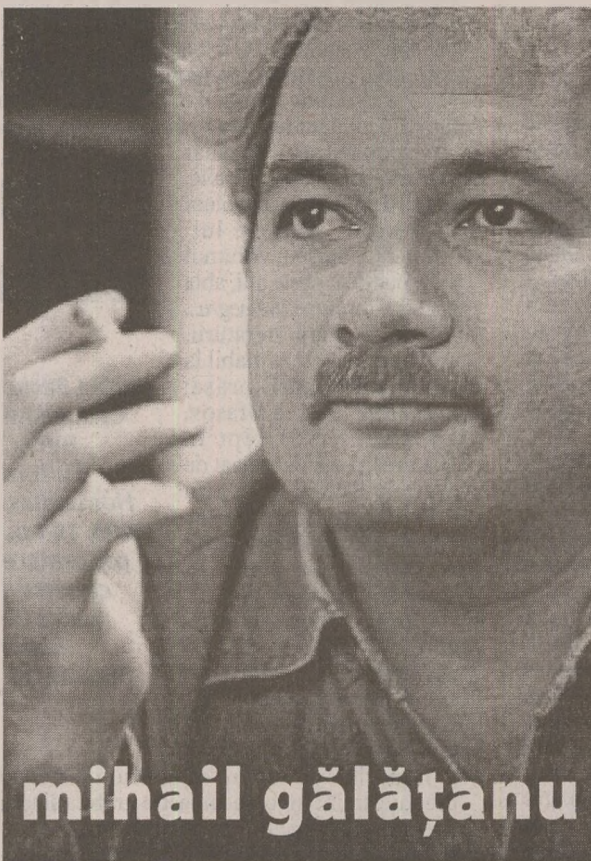
Fii tu bărbatul meu legiuit

și, totodată, fiul meu, cel încă nehrăzit,

fii tatăl meu

și tatăl tatălui meu

și tatăl mamei mele

mihail gălațanu

fii, pe rînd,

toți bărbații care mă cuprind, mă înconjoară,

îmi fac curte

și mă impresoară.

Fii tu bărbatul
și numai bărbatul
*

Mă nasc din orice femeie și, chiar mai mult,
din toate femeile deodată. mă nasc în fiecare clipă.

și în fiecare loc al pămîntului, nimeni nu se naște, în afară
de mine, niciodată.

8. Mă nasc pînă apune luna

Sînt născutul perpetuu. născutul dintotdeauna. născutul
de profesie. mă nasc pînă apune luna.

mă nasc și mor, pînă apune luna

9. Din burta mamei mele priveam lumea

(Nici nu visam să mă nasc bărbat)

din burta mamei mele priveam lumea

ca pe fereastră.

și lumea mi se părea mică

și castă.

și lumea mi se părea cînd urîtă, cînd frumoasă.

O, și erau atît de multe prilejuri de minunare!

Din burta mamei mele priveam cum ninge. Priveam
războaiele care ning peste lume. țineam sub
observație

și integram în sistem

marea care face spume

Din burta mamei mele, lumea mi se părea de vis.

Făcută înadins ca să mă ademenească.

Așa, ca și cînd ar fi spus:

Hai, ghidi-ghidi, ieși afară, ghidusule!

Dar eu nu mă dădeam înșelat.

Dar eu nu mă dădeam dus.

Stăteam acolo, chicotind, cu genunchii la gură

și nici nu visam să ajung bărbat.

Lumea Amăgitorului (2)

1. Dulce otravă

Tinăr sînt, de tine, moarte, nu-mi pasă.

Viața mea e dulce otravă. Amară melasă.

La ce sîn io am supt?

Ce piept m-a hrănit?

La ce burtică am gîngurit?

Viața mea a curs din mine în afară.

s-a făcut altii. S-a făcut fiul meu.

s-a făcut o dansatoare din buric. Cu clipsuri. Barbară.

s-a făcut riduri prin alte femei. S-a făcut amintire.

Și uitare. S-a făcut mielul care suflă aburi cu o nara asupra
lumii.

Ca iarba să crească, să iasă de sub creasta humii
și să străpungă.

Viața mea s-a făcut un banc bun. O glumă de-a dreptul
existentială.

O poantă aproape hilară.

2. Tinăr sînt, de tine moarte nu-mi pasă

Da, da, viața mea a curs din mine în afară.

Sub riuri de sînge,

Care s-a închegat. Sub riuri de urină, lacrimi, sudoare.

Care din mine au izvorit și au sîroit pînă departe, prin
canalizari.

În fundul pămîntului.

au îngrășat pămîntul patriei mele, au făcut cel mai
fertil cemoziom,
fertilul ei cemoziom.

Viața mea a curs din mine în afară.

Acum nu mai e decît puțin înăuntru. Moartea mea trage
spre viață.

Numai viața mea trage să moară.

3. Viața mea e o junglă frumoasă. Luxuriantă. Singeroasă

Tinăr sînt, de tine, moarte, nu-mi pasă.

Viața mea e o junglă frumoasă. Și singeroasă.

Doamne, cumplit de singeroasă.

Viața mea are luxuriantă. Liane. Fiare. Adică animale
sălbatică.

Care devoră din mine cu înverșunare. viața mea se consumă,
clipă de clipă, se varsă.

Ca uleiul strîns în coapsa de mireasă.

Mireasa care își așteaptă mirele ei ceresc și ea însăși
fumeagă în cătuie.

În cătuia ta ard, mireasă.

În tine ard tot, ca de friguri.

Viața mea e o junglă frumoasă, și luxuriantă. Și singeroasă.

Tinăr sînt, de tine, moarte, nu-mi pasă.

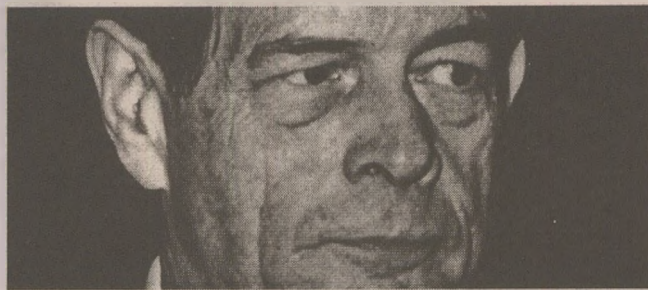
Viața-mi se consumă, clipă de clipă, ca uleiul strîns în
coapsa de mireasă.

Viața mea a curs, din mine, în afară.

Acum nu mai e decît puțin înăuntru.

Viața mea trage spre viață.

Numai moartea mea ce mai trage să moară. ■

literatură

Prin anticariate

Avangarda înapoi!

În ultima vreme, la ea se revine des. S-au publicat scrierile inedite ale părintelui Avramescu, Ionathan X. Uranus, a ieșit din tipar Apunake al lui Cugler (ambele la Compania), a apărut, semnată de Rodica Lăzărescu, o monografie Peltz. În vremea asta, avangarda în primă ediție stă la păstrare (și la vânzare...), sub geam, într-un anticariat, pe Bulevard (vis-à-vis, puțin în diagonală, de Scala). Găsești acolo, de-un exemplu, *Paradisul suspinelor*, al lui Vinea, și *Tîlbîc, Tureatcă & Co.*, de Șașa Pană.

Nici unul din titluri nu ilustrează, pur și dur, avangarda. Sînt, iscălite de autori care au luptat în regimentul ei, doar fiole cu aerul timpului. Prima e mai bătrînă, din 1930, de la „Cultura Națională”. Cînd o vezi, îți dă impresia înfîlnirii (norocoase...) c-un coșar. Tuciurie și subțirică, cu niște zdrențe afirmîndu-i prin margini. (De fapt, nici reeditarea de la editura Vinea, dacă mă uit bine la ea, deși multișor mai nouă, doar din '91, nu se ține cine știe ce zdravănă... Deh, legăturile începutului de tranziție!). *Paradisul suspinelor* e un roman refuzat, un poem în proză ale cărui birne de poveste n-au mai făcut, niciodată, o punte. O făptură vapoasă, duh din lampa simbolismului, adăpostind, la rîndu-i, personaje cu dublă față. Bunăoară Lia, al cărei pseudo-jurnal, contrafăcut de Darie (aflăm dintr-unul din cam numeroasele inserturi în italice semnate I.V.), ne e servit ca suprema ridiculare (invidioasă, totuși, pe marea proză...) a matrapazlucurilor romanului. Lia, aciuată la o școală, încurcată, nu se știe, încă, din ce pricini, cu părintele cam troglodit al lui Darie, e cînd batjocura dezinhibaților ei elevi, cînd un fel de zîna păcălită. Pînă aflăm că domnița rătăcind, sfioasă, prin cancelarii e, de fapt, una din fecioarele despletite, încasîndu-și pedeapsa. O temă de interbelic.

Se amestecă, în cărticica lui Vinea, pe care-o cunoscuseră, la jumătatea anilor '20, paginile *Contemporanului*, sumedenie de

stiluri. Unul e de evocare, păstrînd destul din duioșia lui Pillat: „iată, această femeie în crinolină este bunica pe care am cunoscut-o de abia în bătrînețea ei cu ochelari.” Mai încolo, mărturisirile unui *rêveur*: „întîmplările somnului nu sînt fără însemnătate. Adevărul lor nu e mai puțin veridic decît al orelor de veghe.” Și cartea e făcută, de-adevărat, din întîmplări ale somnului. Din loc în loc, „atacuri” de teoretizare: „povestesc doar pentru mine, de bună seamă, dar și pentru un cititor ideal, care ar găsi că sînt un interesant caz de umanitate.” Dar, dovadă de cît de bine învelit e metatextul în poezie, ce spune povestitorul schimbînd persoana la care-și turuie povestea? „Graul e un hamac comod, în care te întorci pe ce parte îți priește.” Și înapoi la cea mai suavă calofilie: „și somnul și-abate ciocanul de puf.”

Așa rămîne *Paradisul suspinelor*, o plutare pe bucăți, proză gîtuită des de un plîns fără voce, tras înăuntru, dinaintea somnului iertat de vise.

Volumul lui Șașa Pană, scos la Socec, în '48, cu zece desene de Marcela Cordescu (*Paradisul suspinelor* avea cinci gravuri ale lui Marcel Iancu) este documentul cu care se poate demonstra contribuția lui Caragiale la avangardă. Nu e, nici *Tîlbîc, Tureatcă & Co.*, o proză care să spargă tiparele, doar un colaj (sic!), bine făcut, de povestiri realiste despre un real absurd. Al Armatei, zisă și „marea mută”. Numai că și acolo, ca peste tot, se duce vorba. Bunăoară, zvonul despre *O inspecție sanitară inopinată*. Pînă să vină generalul medic de la București, lumea își vede de treabă. Locotenenții și majurii — la crîșmă, unde pe orice motiv „mai merge una”, soldații la cazarmă. Unde se întîmplă lucruri ciudate. „Solomon are trei clase gimnaziale. În ultimul timp l-a «descoperit» pe Sadoveanu. A citit *Venea o moară pe Siret, Baltagul*, și acum se luptă cu *Zodia Cancerului*. E o luptă de-a v-ați-ascunselea cu vigilența superiorilor. Volumele — sînt două — le-a pus într-un fund de dulap, printre registre vechi, unde e mai mic pericolul să se dea peste ele. A desfăcut primul volum în fascicule și, treptat, scoate la iveală cîte 16 pagini pe care le introduce printre ultimele file ale registrului matricol sau de pontaj — la care lucrează. Citește cu un ochi la fereastră și cu urechea la ușă.” Sigur că „integrala” Sadoveanu e cam forțată, chiar și-n ironie, dar să fi știut Șașa Pană c-o să vină, cît de curînd, vremea cînd așa se va citi? Oricum, trece repede peste *loisir*-ul periculos (că-i rău, în armată, să faci pe deșteptu'...) al lui Solomon. Vine superiorul sanitar, să caute trupele la păduchi și la cămăși. Că fac majurii Ursu și Tureatcă (Tîlbîc e din altă poveste, din care reșin aff: „cine i-a zis așa; avea simțul fotografierii onomatopeice a oamenilor.”)? L-asteaptă pe fiecare trupete la ușă, îl șterg bine și-i dau singura cămașă curată, pe care o s-o dezbrace îndată după inspecție, s-o ia următorul. Ajutat și de un mic rușfet (două cămăși din magazie pentru ordonanțele generalului), acțiunea iese bine. Garnizoana următoare, Focșani, e pusă, telefonic, în gardă: „Aici l-am dus bine... Nu cu preșu'... cu cămașa! Să trăiți!” Curat poantă de schiță la Caragiale, speculînd umorul unui absurd lucrativ. Cît despre volum, ca și *Paradisul suspinelor* (cu mina lui post-simbolistă), face proba unei avangarde date puțin înapoi.

Simona VASILACHE

Horia Zilieru

Cele nevăzute

Îți vezi în vis părinții și te urlă
Mireasma cimitirului amară
Bătrînul /mod pe scară se omoară
Să pună-in lanțuri semețita turlă

Și clopotele care-o strămutară
Mai sus pe Ceruri. Maica jos la gârlă
Secară spală pleava o azvârlă
Vorbirii apei. Pietrele de moară

Cu timp și fără timp plinesc sudoare.
Unde-înnoptezi? La nunta de la Cana
Din Galileea Pânea ta și Vinul

Sunt la pămînt. Degeaba cerți asinul
Și hățul. Îi indeamnă neprihana
Șpre crucile naintemergătoare.

Mirungere

Între profan și sacru dus de mână
Apare pe la margini de cetate
Între a doua grea zidire bate
Vestigii dintr-o epocă bătrînă

Fără psalmistul David. Înnoptate
La nordul pleoapei rune-adânci îngână
Agava aurorii de tărînă:
Veșmîntul suprarealist a toate.

Subt pașii surzi vulcanul amuțitul
Sloboade pocăința lui opacă
„Legat de ceruri eu sunt pîngăritul”

Înalta cîrjă încă îi împacă
Preamult rămas în urmă răsăritul
Cu prea aproape-in față asfințitul.

Epitemia

Trezire/ penitență la trezire
O dată cu păcatul împăcată
Cum fu și nu proorocirea dată
Pe-un dublu fir. Nouă pre noi clavire

Ne dau o noapte tragerii pe roată
Până rămînem petec de psaltire
Din stricăciune o milostivire
Să ne așeze-in har ființa toată

Cât ține răstignită lumînarea
/Canonul ei e carnea ta umilă/
Un tipăt și aleargă-întunecarea

Mioapa și cucernica feștilă
Sfîntirea untdelemnului ce arde
La semnul mut al sfintei Hildegarde.

În spatele oglinzii

Iubindu-l pe aproapele mai are
Sahara sării de la întocmire.
Plinînd poruncă peregrinul mire
Cucernic intră la descălecare

Sub șarpele Agama. Nopti cabire
Ca perla traficantilor pe mare

Astralii corpi resping la acuplare.
Pe cine terapia să-l mai mire?

Din jilțul ei cât epoca de piatră
Atâția morți printre streini adasta
Și câinii pentru orbi spre piramide.

Smerește trupul și zăpada castă
Anunță-înghețul/ teama idolatră
Și vămile cuneiform închide.

Turnând în pahar

Mă joc c-un maidanez urban ce ține
La stal/ canal central aurolace
Soprane clasa-întâi / trecutul țace
Răpirea postmodernelor sabine/

Târâș în salturi tăvăliri buimace
Amușinam pubele manechine
Dar cine ia octava cel mai bine
Știu cățelandre vergure boboace

La coadă pe timpana muzicală.
Hingherii vor manele gloată goală
Se dă la iarmaroc de-a topoganul.

Aproape beți ne despărțim pe lună
El ca s-o latre cellalt să compună
Novela cu Anubis egipteanul.

4 corzi și 1 pian

Subt cimitre lacrima vergină
Dezamorsează cratere/ quasare
Îngenunchind aprinde-o lumînare
Și ochi trupești nasc crucilor lumina.

Poeții dorm poemele pe care
Le-a întrerupt imaginea sixtina
Cînd mâna Evei/ floare transalpina
Și-a lui Adam prin nori înnotătoare

Se caută și nu se pot atinge.
Inventă-le acea pierdută parte
Că vine alt îndrăgostit de moarte

Schimbând poziția accentul unghiul
Și tot ce-ai scris rescrie în triumghiul
Cu ochiul avangard la orbul sânge.

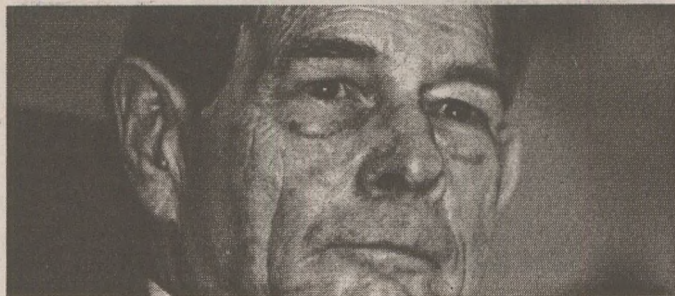
Axios! Dignus est!

Desleagă-mă muntenie menită
De-acest arhaic Babel-turn tiraniu
Șaman extraterestru/ mie craniu.
Eretici corbii penele agită

Și pe clopotnițe în danțul straniu
Cu gheara scriu versete în hittita.
Pierdu-i samariteanca/ cea dogită
Ca muntele din care scoți uraniu

Seisme și inspirata lavă:
Moldava miazănoapte/ transfocare.
În flama unghiului o piatră sclavă

Îndepărtându-se de lege speră
Din forme de asceză efemeră
A trupurilor meta/ lepădare. ■

critică literară

Cum se explică oare prospețimea, vitalitatea acestei poezii scrise de un autor îmbătrânit interior de la primele „exultări” lirice? Maturizarea creatorului și a personajului său predilect (el însuși) este accelerată. În schimb, versurile scrise și publicate în intervalul unui sfert de secol — de la *Invocație nimănui* (1971) la *O beție cu Marx* (1996) — nu arată cătuși de puțin rutina, uzura, maniera poetică; și nici nu sunt date, legate de secvențe istorice între timp depășite. Textul își devoră, la Mircea Dinescu, contextul inițial asumat, printr-o uimitoare sinteză artistică în care plasticitatea deosebită a imaginilor „personale” și mizeria violentă a istoriei contemporane ajung să facă una. „Bolnav de faruri în ieslea Balcanilor”, într-o realitate al cărei pitoresc are straturi-straturi de jeg (moral și propriu-zis), protagonistul visează la porturi deschise și orașele mirosind a vanilie, taverne mai puțin mohorâte, corăbii desprinse de nisipul „mișcător și laș” ori caicul lui Nastratin Hogeia alunecând, încă o dată, prin apele teritoriale ale poeziei noastre... Numai că, în comparație cu poemele de colorit balcanic ale lui Ion Barbu, *nemișcarea*, „într-o slavă stătătoare”, a Isarlikului și-a pierdut semnul pozitiv. Raportarea la rigiditatea mortificantă a prezentului, la timpurile noi încorsetate în „tăcerea complice și târfă” ar impune, dimpotrivă, o frenezie de bălci oriental și o susținută activitate de port la intersecția marilor rute: pete de culoare spărgând cenușul mizerabil, experiențe de viață alegând „infracțiunea” libertății.

Nu numai constrângerea politică, directă ori insidioasă, ci orice fel de presiune determină în poeziile lui Mircea Dinescu o violență contrareacție. Din această perspectivă privind lucrurile, nu apar mari diferențe între un volum violent anticeaușist ca *Moartea citește ziarul* (1989) și celelalte, în care imaginația creatoare își creează supapele și căile proprii. Modificările merg doar în sensul definirii, precizării referentului, personalizării lui, la scara de 1/1. Malignitatea istoriei se poate, astfel, condensa în conturul memorabil al unui personaj prea bine cunoscut, umblând bezmetic cu polonicul prin satele, bisericile și viețile noastre: „Vine Haplea dă cu lingura-n sate/ soarbe clopote pe nerăsuflete/ ară biserici, seamănă panică/ și-apoi o seceră cu limba mecanică./ Știa ce spune greul săracu’:/ nu-ți lua turcoaică — îl iei pe dracu’/ nici casă-n Vlahia — ferește Doamne/ că-i cad ferestrele după trei toamne/ că vin cumanii și pecenegii/ și gugumanii și viceregii/ și-n fruntea oștii săltând buricu’/ Haplea al nostru cu polonicu’.” (*Haplea*). Dar aceeași realitate bolnavă, același peisaj terifiant „vomitat” de tabloul social se regăsește pe un *obraz general*, colectiv, inert-indiferent, pe care poetul nu deslușește mai nimic. Ceea ce nu se schimbă, în toată această varietate a decorurilor și luxuriantă imagistică adecvată la sintaxa revoltei, este postura singulară a poetului, atât de consecvent pe linia privirii lui. Deși o serie de ipostaze, de roluri dramatice, de voci distincte intră în combinatoria lirică, unitatea punctului de vedere se păstrează. Iarăși un paradox: pe cât de histrionic se prezintă autorul în viața sa diurnă, obișnuită, cam agitată după 1989, pe atât de concentrată și focalizată este experiența lui poetică. Apropierile de modelul *texistenței* postmoderne nu ating, prin urmare, miezul tare al creației sale. În pofida biografismului, a prozaismului jucat și afișat, a hiperrealismului glisând către fantastic, nu regăsim acea multiplicitate schizofrenică a subiectului și evantaiul de posibilități alternativ-imaginare deschise de ea. Valorile poeziei lui Mircea Dinescu sunt unele tari, relativismul fiind ca și absent. De aici, probabil, și tonalitatea versurilor, laolaltă cu modul decis, abrupt, „sfidător” în care sunt puse pe hârtie. Elegiacul autor reimpune în fapt un stil și o etică a direcției ce păreau definitiv compromise prin pseudoliteratura obsedantului deceniu. El are curajul artistic de a rupe cu modelele neomodernismului, deja glorioase și diseminate în epocă, făcând totodată figură separată în cadrul generației ’70: una de manieristă, cu ce are bun și rău acest termen. Și la Dorin Tudoran putem constata o rupere a firelor și filiațiilor, dar într-un proces decantator mai lung.

Mircea Dinescu, Opera poetică, vol. I-II, Editura Cartier, Chișinău, 2005, 202 + 194 p.

Daniel Cristea-Enache

CARTEA ROMÂNEASCĂ

Elegii de când era mai tânăr

(II)

În cazul lui Mircea Dinescu, e mai degrabă o revoluție decât o reformă: cu un formidabil instinct de mare creator, fără lecturi și alte complicații ale culturii apte să-i susțină (prin precedente) cauza, el face poezie pornind de la sine însuși, radiind versuri așa cum un candelabru radiază lumină. Câteva poeme, foarte diferite ca tematică și accent liric, dar la fel de puternice în nucleul viziunii producătoare și în expresia ce o cristalizează și-o susține, dau întreaga măsură a acestui artist, cu momente, nu puține, de geniu verbal: „Ca rinocerul care-atacă trenul/ încerc să trec de treizeci de ani/ dar înțelul meu purul și obscenul/ s-a prăbușit lovit de bolovani// fiindcă a fost văzut plutind pe arii/ de un țaran lucrat de viziuni/ și-acum îl țin sub băta lor pândarii/ să-l stoarcă de mirare și minuni:// «O hi lăcusta care-mpunge orzul/ sau fluturele îngrășat cu pai/ sau pasăre cum o arată torsul/ sau viespea albă ce ucide cai// că d-aia parcă s-a rărit porumbul/ și laptele s-a subțiat în vaci/ că umblă gâza asta grea ca plumbul/ și paște catifeaua prin copaci// țineți-o bine ca să-i dăm cu prafuri/ otrăvitoare și chemați țigani.»/ Aud roind în jurul meu tarafuri/ și-ncerc să trec de treizeci de ani.” (*Cântec de rinocer*); „Ce-ați făcut cu nebunii din gări?/ Măcar ei n-aveau limba de cârpă./ Saci cu pâine, sudoare, țigări/ și tăcerea complice și târfă./ I-au cam tras înspre polul lor cald/ institutele de binefacere?/ Le-au extras de sub țeastă smarald,/ i-au păpat chiar în faza de coacere?// Om-vagon, bou-vagon, palid tren/ cu baloturi de silă și ură./ Sunt copilul din Dodeskaden/ cu ziare prinse în gură.” (*Dodeskaden*); „Bucătăriile se văd din cer/ mai bine decât oamenii de seamă,/ prinzi înțelul-n gamela ta cu zeamă/ nedetectat de radarul de fier,/ întâi precum o pată de untură/ apoi întregul sclipăt te-a orbit./ duci Duhul Sfânt cu lingura la gură/ de-ți cântă mașul de mitropolit./ mașul tău lung și gales de mătase/ prin care azi vorbești și tu cu El./ suflet purtând o raniță cu oase/ aci, pe buza gropii, la apel.” (*Apelul de seară*); „Părul tău explodând ca șampania/ îl bea vântul mirării din sud/ când te văd, peștișorul pirania/ umblă-n mările-n care asud./ Hip și hop curg ghețarii spre Spania/ sar maimuțe pe crengi de năut/ te voi duce acolo cu sania/ sau călare pe-un flutur mamut./ Miș de popi au să-mi cânte sfestania/ cum pândesc să vânez un sărut/ mii de muște-or începe campania/ peste hoitul meu drag și urât,/ o să par, sărutat, pocitania/ cu o sârmă de aur în rât.” (*Sârma de aur*); „Să nu-ți închipui Doamne că de mâine/ sufletul

meu înalbastrit în rele/ l-or trece înțelul-lipoveni prin pâine./ Suntem doar două lacrimi paralele./ Ne-om întâlni în Infinit probabil/ când trupul meu va fi demult arabil,/ dar pân’ atunci scutește-mă de dijmă,/ de spaima de-a fi viu, de cifra șapte,/ îngăduie-mă ca noroi pe cizmă/ căci, ori de câte ori te simt pe-aici, mă/ frec de zid și zidul îmi dă lapte.” (*Copil de zid*).

Indiferent de tema aleasă și de registrul în care o plasează (grav ori ironic, amar sau sentimental), poetul își obține efectele printr-o aparentă jonglerie de cuvinte, scoasă dintr-o inepuizabilă fantezie lexical-asociativă; la un nivel mai profund, prin identificarea și actualizarea latențelor de expresivitate a acestora. Uzitate și uzate de limbajul comun, lustruite ori bruscate de versificatorii fără talent, cuvintele își descopera aici resurse și raporturi secrete, făgășe noi deschise între ele, spre stupefacția admirativă a cititorului obișnuit și delectarea celui rafinat. Unuia i se oferă smaraldul: insolitul, exoticele, prețiosul, simbolicul; celui alt, piperul vocabularului și al imaginației, grăuntele de realism șocant care face poezia mai iute și mai vie. Să vedem un ultim exemplu de lirism *à rebours*, extras din cea mai penibilă realitate cotidiană: „Nu mai e bere la berărie/ mor cartiere latra tramvaie/ pe umejoare ruguri de paie/ se coc eretici de meserie./ doamnă cerneală du-te-n pâraie/ fă-te pădure, doamna hârtie./ La berărie nu mai e bere./ Pute-a cutremur. Țin-te de clanță./ Iar e de lucru la manutanță./ iar o să faci prostii avere/ și-or să admire de la distanță/ curajul nostru crescut în sere./ Și-n timpul asta poetul scrie/ și-n vremea asta Irod chiar taie./ smerit dospește orzu-n hârdaie/ surd la revolte și la mânie./ preabotezate sfinte Sisoaie/ nu mai e bere la berărie!” (*La berărie*). Cum vom citi versul de la începutul și de la finalul poemului? „Nu mai e bere la berărie”: o mostră de absurd avangardist, cu scurtcircuitarea firescului și insolitarea relațiilor semantice? Sau un simplu decupaj din prozaismul, mizerabilismul existenței noastre. În Epoca de Aur a penuriei generalizate? Realism ori suprarealism? Pentru cititorii mai vârstnici, prima variantă; pentru cei mai tineri, a doua. Nu doar ca un text autentic își înghite contextul real, dar îl și face, până la urmă, de nerecunoscut.

Publicului de ultimă generație ar trebui totuși să i se atragă atenția că domnul acela coleric și logoreic, pe care îl vedem mereu la televizor gesticulând și vociferând, întrerupându-l și contrazicându-l pe interlocutor, amestecând probleme grave cu bancuri de toată mâna, făcând glume și *rating*, domnul acela purtând numele de Mircea Dinescu a fost odată un mare poet. ■

Radio România Cultural

Miercuri 17 mai, de la ora 16,00

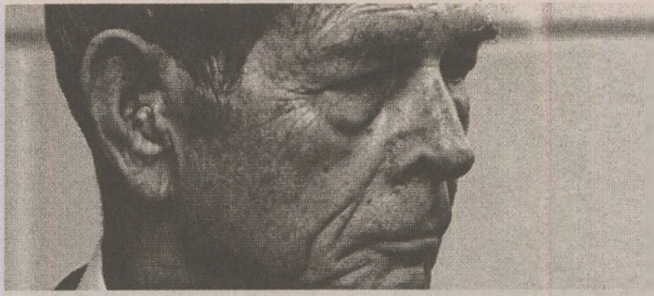
Dictionar de literatură universală

**William Saroyan
și literatura unor “clipe de viață”
(25 de ani de la moartea scriitorului american)**

Colaborează
prof.univ.dr. Dan Grigorescu

Realizator: Titus Vîjeu

critică literară

Gheorghe Grigurcu

SEMN DE CARTE

Realul fictiv

Nu e defel lipsit de relevanță vectorul biografic al lui Liviu Ioan Stoiciu. Precum un romancier american cu o formație trudnică, d-sa a făcut „de toate”, fiind voluntar în armată, profesor suplinitor, miner, contabil, expeditor CFR, normator, bibliotecar, încărcător de vagoane de marfă etc. etc., absorbind în felul acesta, prin toți porii, *proza* vieții. *Self-made-man*, Liviu Ioan Stoiciu a preferat însă expresia lirică. Poate tocmai ca un contrapunct, ca o antiteză eliberatoare față de experiența acumulată pe plan existențial, deși nu fără legătură cu povara morală a acesteia, ci ca o înfruntare / asimilare a ei, ca un mijloc de a-i anihila efectele, prin intermeidul creației. Și, probabil, ca un pariu orgolios cu sine. Dramatismul nu e ocolit ci transfigurat, transpus într-o altă stare, de un sumbru decorativism precum un șir de fluturi fixați cu ace în insectar. Poetul preferă a trece prin zona rebarbativă ca printr-un tunel, spre a ajunge la lumina unui real ireal, de un patetism sublimat în metafore. Astfel imaginarul d-sale *documentează* nu mai puțin decît o mărturie epică ori descriptivă, arătîndu-se căptușit cu „banalitățile” crispatе, cu laitmotivele suferinței cotidiene, cu fracturile morale ce, nerezuindu-se, devin inaparente. Numitorul comun al poeziei lui Liviu Ioan Stoiciu îl reprezintă raportul dureros al ființei auctoriale cu o lume amenințătoare ce poate fi dezamorsată doar în măsura în care trece în viziunea poetică. O viziune ce-i păstrează însă caracterul de exterioritate neasimilabilă, corespondentă narațiunii, anecdotei, sumei de asprimi ale concretului care-i acordă nota intrinsecă. În felul acesta, grotescul nu e numai o marcă a percepției, ci și una a distanțării morale: „Lovituri de tobă, răgete, tropăituri, furnicile/ aleargă la stînga, la dreapta, în/ față, în spate, în jurul unui clown, se mișcă brusc la stînga la/ dreapta împrejur,/ «sting parcă var la mănăstire». E/ o turmă, căreia el îi datorează strălucirea și/ afirmarea de odinioară. Este o rupere a cercului/ vicios: cu nechezături/ și lătrături.// Omul cu telescopul rudimentar, de carton, care dă informații/ despre furnici, devine/ bănuitor. Nu/ vă e rușine să aplaudați un clown? Acum, cînd/ cad toate penele aripilor, toate/ o dată. Toate penele lebedei mute, în pielea căreia este îmbrăcat/ clownul, scuturat de nebulie lingă un/ butuc de vie pietrificat” (*Omul cu telescopul*). Avem a face prin urmare cu un lirism ce se precipită în refuz, în inadaptare, în eșec, ipostaze ce închid și o insuficiență a subiectului, asumată. Criza celui din urmă se armonizează cu criza universală: „În timpul cît îmi

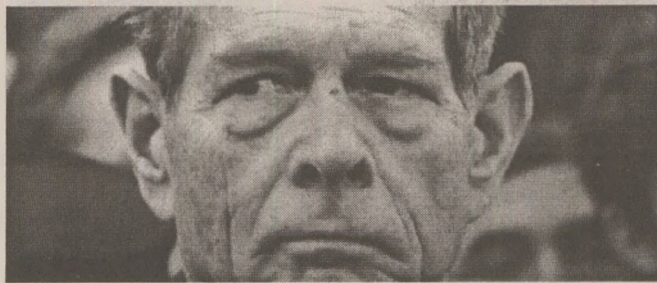
fusese spintecat pîntecul, sufletul/ meu se găsea între medici și surori medicale: mă uitam cu/ groază la carnea mea vie./ crudă, însîngerată și nu înțelegeam de ce sîntem doi?/ De ce eu stau în picioare și, în același timp/ culcat?» Pînă ce am// ajuns să regret și binele și răul, în aceeași/ măsură” (*La sfîrșitul căinței*).

Notificarea crizei dobîndește un caracter sistematic. Vina de prozator care stă la baza discursului propune un conspect articulat al ansamblului, în pofida asocierii elementelor disparate, limbajului aleatoriu, frazării sincopate. Poetul de poartă sint ruinele lăsate de acestea vreme/ infamantă... Ruine... Ruine ale singurătății noastre/ trădate.(...) Călcînd pe urmele păsărilor din rai./ Rai din carte. «Din cartea aceea — / a revoluției/ Animalului», care-și schimbă/ culoarea. Bănuți de prea multă depresie amestecată cu/ melancolie. Melancolie// a neputinței. Bănuți de pîrjol și de foamete./ După zece ani? Pe// cînd ne făceam vînt cu pălăriile, să împrăștiem/ perdelele de fum ale/ vorbăriei, țînîndu-ne cu o mîna de burtă” (*Cap [Aceeași ciîni]*). Nu mai puțin vituperat e trecutul generic („acel trecut/ retras din circulație: unde/ sînt eu, rămas în afara tărîmului fermecat, gata/ să te provoc... Rămăs acolo unde n-a existat o tensiune/ interioară” — *Git [O barcă din piele și oase]*), ca și viitorul în sine: „au înflorit copiii mizeriei noastre morale, literă cu literă, caligrafiați/ în fel și chip, ai să vezi ce ideal o/ să fie în viitor, pe aici, unde steagul (semn de carte) e/ acum rupt, făcut ferfeniță, de ce n-am urcat/ pînă în vîrf cu el?” (*Nervi [Ești ca o carte, predestinată]*). Dovadă că cercul neîmplinirii se închide pe deasupra accidentelor istorice considerate în parte. Dacă iubirea e impersonalizată, supusă „corecțiilor” relativității, înfățișîndu-se perfidă în ispita pe care o include („O legătură de amor — vine, din cînd în cînd, zgîriind cu ghearele/tencuiala apartamentului, la etajul/ doi, se așază pe pervaz la fereastra închisă a sufrageriei și/ mă privește, parșivă, tăcută, de afară” — *Miini [O legătură de amor îngalbenită, boțită]*), în nu mai mică măsură eul însuși nu-și poate inspira încredere sieși, ajungînd la un antinarcisism răsfîrînt în accente acute: „știu, știm, știu că știți, știm că știu: ajunși în pragul degradării/ psihice... o, de ce/ n-am eu putere, înțeleptule: să elimin această băutură/ scîrbavnică, ura —/ «ura de tine însuși», lipicioasă, numai miere, pufnînd pe nas și pe urechi,/ care mă răstignește fără motiv... «aici te înșeli,// te răstignește din/ motive bine determinate, metafizice»” (*Nervi [Ești ca o carte, predestinată]*). Așa încît orizontul apare întunecat în toate direcțiile. Particularitatea acestei dezolări totale ne-o oferă *obiectivarea* imaginii sale, obținută prin fluxul energetic al fanteziei care proiectează un epos al decăderii cosmice, un soi de poveste a entropiei. Vorbînd tot mai puțin atașant despre sine (ar putea afirma ca și Pascal: „*Je moi est haisable*”), autorul pune maxima greutate pe talgerul unor tablouri care înfățișează monstruoșitatea rînduieilor din lumea noastră sublunară, prospectată în timp și spațiu. Un viscol de vedenii pare a deschide ușa subiectivității sale, a o invadea din tainice, înspăimîntătoare, incomensurabile imensități. Stihiiile istoriei care frisează actualitatea vădesc o barbarie venind din infinit: „Îngenunchiați pe/ două dale de piatră de rîu în/ dreptul scaunului la/ care te închini și azi cu fereală și te rogi: apără Doamne și/ păzește. Îngenunchiați la// strigătul soldaților care au/ asigurat dintotdeauna libertatea noastră în fața/ unui pahar cu vin, îngenunchiați/ la zgomotul/ produs de diferitele instrumente de tortură, emisie/ galactică. Spectacol,/ în sine, al degradării și ororii... Surfis — la relatarea ororii. Cu/ senzația aceea de uscăciune în gîtlej, de care nu/ mai scapi. «Căință,/ speranță»... Pe/ aceleași două dale de pietre de rîu, după/ cîteva sute de ani!” (*Motorul*). Categoria teratologicului e proliferantă: „Zale înmuiate în venin de viperă”. Sau:

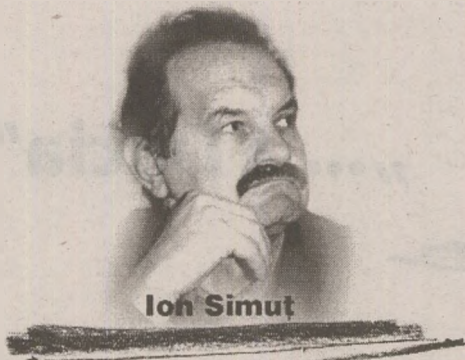
„Mătușa ta de 27 de ani, în zale/ transparente, complet goală pe/ dedesubt, cu trupul bogat în petrol și minereuri de fier, cu/ bigudiuri pe cap, scoțînd/ limba”. Sau: „Noaptea în care vîntul, bila și/ flegma se combinasera: și el dispăruse”. Sau: „După/ o scurtă acomodare a ochiului, se pot distinge pe/ pereți două/ categorii de figuri, tipice neunei: «ceva care este la mijloc./ între niște chiloți/ femeiești și un bazin jupuit» / în lăcașul/ strămoșului”. Sau: „Noiembrie, ninge, ninge cu spori care vin de pe lumea/ cealaltă, «spori/ împinși de presiunea luminii emise de steaua/ centrală», aici e/ buba”. Colaje ce surprind o dereglare perversă a lucrurilor, o întoarcere pe dos a rodniciei încăpute pe mîna absurdului.

Dar poetul, totuși? Ce spune oare poetul care are îndeobște aerul de-a înregistra un basm al groazei, rostînd „de o străină gură”? Parte a degradingoladei generale, conștiința i se apără prin nerecunoaștere, prin lepădare de sine. Eul nu-și mai dorește identitatea, retrăgîndu-se în regnurile inferioare, implorînd pronia cerească să-i accepte regresivitatea: „După o noapte de dragoste/ străveche! Ah, idol/ subpămîntean al tămăduirii, n-ai nici o soluție pentru/ mine? Cu ajutorul buruienilor morții măcar:/ dă-mi inimă de copac și trup mineral, dă-mi suflet de fiară/ sălbatică, numai/ să nu mai cunosc restriștea/ omenească...” (*Eutanasiе*). Devenit instrument al propriului său abandon, al unei alterități, autorul se dedă la un antilirism care e o postură limită a lirismului ce-și riscă propria condiție: „Unde să fug? E ceva difuz, nu-mi/ mai încap în piele, nu mă mai înțeleg. Nimeni/ nu mi are nevoie de mine? Îmi/ scuip carniurile. Nici/ eu nu mai am nevoie de mine! Are cineva nevoie de ochii/ mei? De urechile mele? De nas? De țeastă?/ Nu are nimeni nevoie: sau/ poate de mîini? De inimă? Numai de suflet să/ nu vă atingeți: sufletul nu este al meu... Unde să fug/ să scap de mine... Pe cine să pun să încalce pe catîrca mea, în/ zarvă de alăute?// Calc mereu pe urmele mele, urmele/ mele înghețate, ale trîstății: sînt zeci de kilometri/ cunoscuți pe de rost înaintea/ mea, cînd am mai trecut eu oare pe aici?” (*ibidem*). Liviu Ioan Stoiciu plînge fără lacrimi, sec, sarcastic, ca un Iov (pre)modern. Consolarea sa e, cum am văzut, o proiecție în exterior, într-un exterior însa modelat de vocația prozatorului, deturnată în imaginar. Spre deosebire de profesiune care e regăsire, imaginarul e un mod al înstrăinării, un refugiu al eului ce se disimulează ori, precum în cazul de față, se refuză pe sine. Pe o asemenea cale nu realul naște fabulosul, ci fabulosul naște realul, propriul său real paradoxal, un real fictiv, dar respectînd un set de convenții ale concretului. Spre a fi mai convingător întru „realism”, poetul recurge la contondente, la, după cum observa N. Steinhardt, „vorbe slute”, „miștocării”, „gagicăreli”, neocolind „luările în balon” și „tiribombele iarmarocului”. Se bălăcărește cu voluptate în derizoriu. Odată pus în funcțiune, mecanismul unui asemenea real secund elaborează și o mitologie ambiguă. Mai cu seama la începuturile d-sale, Liviu Ioan Stoiciu se juca cu o mitologie hibridă a „Cantonului 248”, amestec de figuri ale Olimpului și eroi ai mediului semirural care-i ofereau chipurile lor pitorești ori numai fruste, „nebarbieriți, trandafirii, reprezentări/ metafizice ale muncitorilor”, care „ieșeau, în pantaloni de/ doc, din cazarmă, cu noaptea în cap, la treabă”, încărcînd „căruciorul (unul pe două roate, descentrat), cu/ materiale CFR, pentru întreținere” (*Nebarbieriți trandafirii*). Ulterior, autorul *Poemului animal* aplică delirului d-sale povestit în amănunțime inserturi folclorice, din conștiința unei damnări personale (autopunițiuni), a unei mișcări regresive ce înțelege a se dezbăra și de ultimele convenții „prețioase”: „Gilceavă, exces, dezlanțuire. Iad. Stă cu urechea ațintită,/ culcat în Iarbă. Delir. Vagi nostalgii — în procesul de descompunere/ a glucidelor. În fascicule. Erezii,/ anateme: vase lemnoase împietrite în fața/ Ispitei — unde/ se ascunde Muma Pădurii?” (*Iad, mare propășire*). Liviu Ioan Stoiciu: un tînăr transformat cîndva de Muma Pădurii într-o stană de piatră, reînviat de Zina bună a harului poetic. ■

Liviu Ioan Stoiciu, *Cantonul 248*, Ed. Vinea, 2005, 500 pag.

comentarii critice

Ion Simuț

E Lovinescu (31 octombrie 1881-16 iulie 1943) a năzuit continuu spre o autodefinire deplină și cuprinzătoare. A meditat stăruitor la faptul dacă ideologia are o justificare în psihologia cugetătorului. Nimic surprinzător în principiu pentru o asemenea năzuință, dacă nu ar fi vorba de un critic! E. Lovinescu a pus în relație întotdeauna, nu în aceeași termeni de-a lungul timpului, modul său de a gândi literatura cu propria biografie. Autodefinirea i se părea, în fiecare etapă a biografiei sale, o datorie de onestitate. A fost frământat fără încetare de întrebarea de ce gândește așa și nu altfel. Într-o primă fază a crezut că ideile vin dintr-o anumită psihologie, pentru ca ulterior să se lupte cu propriul temperament moldovenesc, orientat greșit (liric, nostalgic, pasiv, rural sau provincial, oricum contemplativ — deci tradiționalist), pentru a-și impune o direcție în consonanță cu spiritul timpului (spre epic, urban, obiectivitate, depășirea complexelor, autoanaliză lucidă, psihologism, voință de sincronizare europeană — deci modern). A simțit o contradicție internă pe care trebuia să o împace sau să o rezolve. Opera lui E. Lovinescu (critica, proza, memoriile) a fost străbătută, de la un capăt la altul, de această interogație despre sine, de la cele două volume de debut *Pași pe nisip* (1906) până la cărțile apărute în ultimul său an de viață (1943), cele despre Titu Maiorescu (*Titu Maiorescu și posteritatea lui critică; Titu Maiorescu și contemporanii săi*).

E. Lovinescu a fost și a rămas, de la tinerețe până la senectute, o natură confesivă, ce s-a accentuat. Așa se explică apariția unor texte esențiale ca mărturisire și autoexplicitare, cum sunt volumele de *Memorii* (I, 1930; II, 1932; III, 1937), *Aqua forte* (1941), considerat ca al patrulea volum de memorii. Dar sinteza unei autobiografii spirituale o reprezintă două mărturisiri, una directă, intitulată *Carierea mea de critic* (1942) și alta într-o variantă indirectă, atribuită cronicarului imaginar Anonymus Notarius (ambele publicate în volumul omagial din 1942, apărut la împlinirea vârstei de 60 de ani a criticului).

Procesul autoreflexiv nu e doar unul de bilanț al senectuții, ci o formă permanentă de autointerogație și de autocontrol, pentru ca autorul să nu-și scape niciodată lui însuși. E. Lovinescu își explicitează periodic, chiar cu riscul unor repetiții, modul de a înțelege critica, practica analizei scrierilor contemporane, raportarea la trecut, obligațiile față de tradiție, exigențele față de prezentul și de viitorul literaturii române. E. Lovinescu este cel mai confesiv dintre criticii români, situându-se și din acest punct de vedere, ca din atâtea altele, la antipodul lui G. Călinescu, ceva mai tânărul său coleg de breaslă. Dacă nu a scris un jurnal propriu-zis (agendele de la cenaclul „Sburătorul” sunt un bruion de jurnal, un *aide-memoire* pentru redactarea memoriilor), cel puțin nu a repudiat jurnalul și, în compensație, și-a scris memoriile, judecându-se pe sine la fel de aspru ca și pe ceilalți, și-a plasat evoluția într-un anumit context. G. Călinescu a detestat jurnalul și orice formă de exhibare a sinelui, ce i se părea cu atât mai condamnabilă cu cât ar fi venit din partea unui critic. Nu privilegiaz (teoretic) nici una dintre cele două structuri, constat numai o diferență frapantă. G. Călinescu este un critic subiectiv anticonfesiv (ceea ce nu e deloc un paradox, întrucât toată opera trebuie să fie o confesiune indirectă), în timp ce E. Lovinescu este un critic subiectiv confesiv prin excelență (ceea ce nu e deloc un pleonasm, întrucât confesiunea emană atât de opțiunea pentru impresionism, cât și din necesitatea de a-și fonda convingerile

estetice pe o anumită disponibilitate psihologică, particulară, deci irepetabilă). E. Lovinescu s-a studiat pe sine cu extraordinară minuție, ilustrând ca nimeni altul (întră critică români) virtutea autocunoașterii. S-a supravegheat moral, și-a problematizat alegerile de stil (trecerea de la un conservatorism lingvistic la o neologizare mai îndrăzneată a limbajului critic), a detașat etape, pe care și le-a asumat nu doar stilistic, ci și existențial. A extins impresionismul de la un mod de a trăi și de a percepe lumea, predestinat de un fond irațional, la un mod de a gândi și de a recepta valorile, în acord cu o rațiune superioară. A transformat scepticismul și relativismul dintr-o banală filosofie de viață într-o motivație profundă a esteticii și a criticii literare, articulată într-o teorie a mutației valorilor estetice.

E. Lovinescu – 125

Confesiunile unui critic

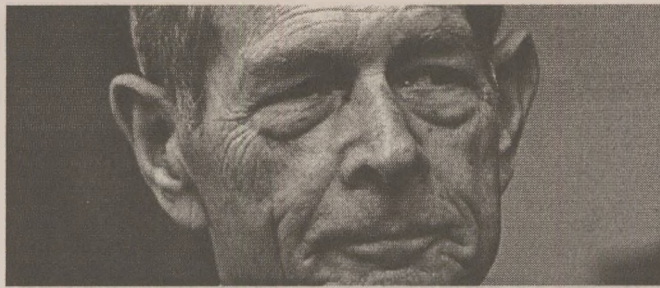
Confesiunea lovinesciană este, în egală măsură, o probă de moralitate, o formă de onestitate și o cale de câștigare a credibilității. Un portret interior al criticului de la „Sburătorul” riscă să reproducă îndeaproape confesiunile din *Memorii*. E. Lovinescu are o rară conștiință de sine, ajunsă până în pragul „posesiunii de sine”, cum ar spune Georges Poulet. E interesant și instructiv de urmărit tocmai acest proces de luare în posesie a propriei psihologii, ca fundament al unei ideologii personale. O coordonată majoră a confesiunilor din *Memorii* o constituie tocmai psihologia creației critice lovinesciene. Cum a luat naștere impresionismul ca opțiune definitorie, cum se acordă cu sine și cum au fost posibile idei ca revizuirile, mutația valorilor estetice, modernismul și tot eșafodajul teoretic în raport cu propria individualitate? — iată ce interogații declanșează procesul de conștiință lovinescian. A-l urmări înseamnă a ne situa într-un moment privilegiat, conform idealului de cunoaștere formulat de Georges Poulet în admirabilul său eseu despre *Conștiința critică*: „a-l cunoaște pe celălalt, coincidând cu actul prin care reușește el însuși să se cunoască”.

Conștiința critică lovinesciană se centrează pe câteva întrebări esențiale, ca forme de autoverificare. E. Lovinescu vrea să afle dacă sunt autentificate ideile critice de entitatea psihologică a autorului. Cercetează dacă acestea corespund fondului de sentimente și credințe intime, dacă sunt confirmate interior. Ultimele capitole, XXXII-XXXVI, din volumul II de *Memorii*, reprezintă punctul de vârf al acestei investigații, realizate sistematic cu scopul de

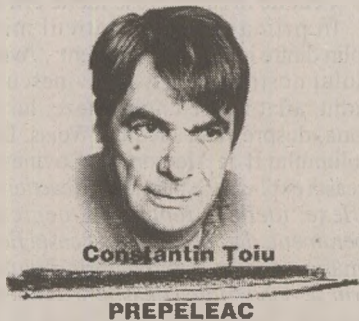
a vedea cât de firesc și cât de organic cresc ideile critice pe „solul afectiv”. În prima tinerețe, criticul miza numai pe acordul deplin dintre idei și temperament: „Avem ideile temperamentului nostru” — scria Lovinescu în finalul unui mic studiu, aflat în prelungirea tezei lui de doctorat de la Sorbona, despre Jean Jacques Weiss. Dar în 1932, la apariția volumului II de *Memorii*, E. Lovinescu își dădea seama că această explicație e parțială: „Reacțiunile imediate, actele reflexe, ideile curente sunt, negreșit, determinate de temperament, dar, în afară de aceasta flora instinctuală la îndemâna oricui și esențială primitivului, omul cult, cugetătorul se poate ridica deasupra temperamentului său în elaborații ideologice neizvorâte din solul afectiv, ci contrariindu-l chiar, prin posibilitatea bovarică a individului de a concepe și a se concepe altfel” (în cap. XXXV). Dacă la începuturile sale criticul E. Lovinescu se credea rezultatul pur al omului temperamental, la maturitate distingea între contribuția temperamentului la constituirea unei ideologii și contribuția omului bovaric. Depășise în acest fel faza Jean Jacques Weiss prin Jules de Gaultier (pe care nu-l amintește aici), a cărui carte despre bovarism o va fi asimilat ceva mai târziu. E. Lovinescu analizează în cap. XXXV din *Memorii II* prin ce se manifestă la el „proiecția fidelă a psihologiei scriitorului” în operă și consideră așa-zisul său „symbolism”, ca și relativismul, de natură temperamentală. E. Lovinescu va pune în seama unei inspirații muzicale (pe care o va ironiza Camil Petrescu în pamfletul său antilovinescian) capacitatea sa de speculație intelectuală, derivată, paradoxal, din stări sufletești obscure și din resursele inconștientului. Tot în seama simbolismului său temperamental pune E. Lovinescu „realizarea unei critici fără afirmare și fără negare, fără întrebuintarea ponderelor materiale ce fixează valorile în cifre și cantități, a unei critici de valori imateriale, fără calificări, a unei critice de nuanțe și de sugestie”. În expresie, claritatea, de sorginte clasică, l-a pus în contradicție cu obscuritățile de tip simbolist (vagul sau echivocul), dar situația a fost rezolvată de intervenția „omului deliberativ, capabil de a concepe și alte forme de cugetare sau de expresie decât cele ale temperamentului său”. Criticul avea acum o modalitate de înțelegere mai complexă a personalității. În prima tinerețe acordul dintre idei și temperament era singurul conotat pozitiv. La maturitate, constata că această linearitate cauzala nu exista în această formă pură. Dar Lovinescu agreea aceste deducții și arăta cu satisfacție felul în care relativismul sau temperamental punea dintr-un scepticism funcționar, ale cărui idei, la rândul lor, au o justificare psihologică profundă: „Îndărătul relativismului întregii mele opere se află, prin urmare, o realitate sufletească, conștiința de fiecare minut, stringentă, pururi actuală, și nu teoretică, a neantului universal ce nu putea împinge decât la o viziune cosmică în care valorile se degradează și se estompează în indiferența totală. Deși putea duce la anarhie morală sau, cel puțin, la contemplativitate pură, sensul acut și prezent al labilității n-a dus nici la una, nici la alta; nimicind până și germenele voinței de putere, în virtutea paradoxului trăit de oricine din noi, a lăsat neatinsă necesitatea activității spirituale dezinteresate, care, lipsită de finalitate, fatală, irațională și irezistibilă, domină, astfel, într-un peisajiu de cenuse” (finalul capitolului XXXV din *Memorii II*).

Mărturisirea fondului psihologic generator al concepției critice e un act de onestitate și o probă a moralității. La originea activității criticului trebuie să situăm gestul simbolic al loialității și al demnității, al acordului cu sine, al voinței de a fi în consonanță cu tendința sau dispoziția sa naturală. Echilibrul său numai astfel era satisfăcut și menținut. Mărturia unui contemporan, Dan Petrașincu, e într-un totuși revelatoare: „Lovinescu era mulțumit de sine însuși. El refuza tot ceea ce l-ar fi putut tulbura sau clinti din viziunea sa de viață, limpede, latină și, în fond, avea o mare aversiune față de asimetriile moderne”. Cu o acută conștiință de sine, Lovinescu ținea să arate ca e, fără efort, Lovinescu: identitatea sa e născută din destinul său „natural”.

Tot ce a scris Lovinescu, de la simplul foileton critic la *Istoria civilizației române moderne*, de la *Istoria literaturii române contemporane* la *Memorii* și tomurile despre Maiorescu, provenea dintr-o irepresibilă nevoie a confesiunii. ■

actualitatea

Constantin Toiu

PREPELEAC

Trecutul

Fiind eu la o vârstă destul de înaintată, trecutul deveni o afacere a memoriei mele... Care, iată, ajunge un subiect preocupant, la al treilea volum, în pregătire...

Când m-am referit, nu de mult, la tinerii de azi ce scriu mai tot timpul despre partea de jos din noi, (făcându-i *sexoși*), aici voiam să bat. Ca-n povestea cu moșul arhivar pus de un avocat tinerel, grăbit, să-i aducă dosarul cu violul...

Lăsând gluma de-o parte, ca scriitor, desigur, și pe mine mă interesează cei ce au apucat să mă citească. Dintre ei, fac parte mai cu seamă bătrânii, care se gândesc mai ușor la moarte. Nu ca adolescenții...

Eu, personal, ca să vă spun cinstit, îmi permit să mă gândesc la moarte ca la o haltă. Asociind-o, în primul rând, cu Tolstoi, de care mă și miran că era o ființă omenească, după ce citisem întâiași oară *Război și pace*. Că murise și el, ca toți, în halta Astapovo, era altceva... Ceea ce nu am uitat niciodată. Orice demon ar râde de mine, printre altele, amintindu-mi că Patriarhul, de câte ori încercase să treacă Dincolo, undeva prin pustietatea stepei rusești, lua cu el la despărțire și un valet cărând valizele pline de lucruri, printre care, neapărat, sticla de colonie

(*Fougère royale*, ca Napoleon, pe care-l ura).

Intr-adevăr, nici nu ne putem închipui cum mirosim noi după...

Cu timpul, după 22 dec., tot așteptând capodopera următorilor, am băgat de seamă că epoca totalitaristă, - străbătută de la un cap la altul, - nu fusese întrecută, - mă gândesc la poezie și la proză, la un Nichita Stănescu... la un Marin Sorescu... un Petru Dumitriu... un Marin Preda, să zicem, oprindu-ne aici.

Ca și cum cenzura ar fi o binefacere; ea punându-ți în vedere, dacă e ceva de capul tău, să nu te joci cu literele, și să dai din tine, dacă se poate, tot ce ai mai bun.

Probabil că o constrângere face bine, obligându-te să știi ce pierzi, dacă nu ai învinge-o... Astfel, poate că lucrurile sunt luate în serios.

Sigur, tot ce voi spune de aici înainte, sună ca o laudă de sine. Dar, dacă am rămas aproape singurul trăind epoca...

Scrierile, de exemplu, *Cronică de familie... Moromeții* (volumul întâi), *Galeria cu viață salbatică* (sau *Căderea în lume*, care vreți), strict după mine, lăsând la o parte poezia...

Ei, și?!... Eu spun că dacă s-ar aplica o lege a lustrației și în literatură, în așa-numita perioadă comunistă din România...; dacă s-ar considera că ea, perioada literară, ne-a adus numai ponoase, că era să pierdem contactul cu trecutul nostru, tot literar, cum fusese gata-gata să se și întâmple în '51-'52, - că nu ar mai fi existat, în anii respectivi, nici un autor care să înfrunte timpul...

Atunci, desigur, treaba incredințată azi lui Vladimir Tismăneanu nu ar mai fi fost deloc ușoară. Pusă la dispoziția acestui sociolog posedat de trecut, hiperinteligent, care nu a apucat, el, fiind prea mic, să...; și care era fiu de părinți marxști-marxști, cum nu prea se găseau în România, cu tată subdirector de editură de partid, cred, și o mamă excepțională care citea *La condition humaine*, în premieră, încă netradusă românește, dar care făcea vâlvă în Europa; oameni de litere deștepți, intelectuali văzuți de mine, cum îl observasem eu de la distanță pe teribilul Leonte Răutu, ori pe seraficul Chișinevschi (scuipând mereu în sertar)...

Lui Vladimir, așadar, care-mi este simpatic, **mereu pe fază**, slăbiciunea sa, la urma urmei, trebuie să-i readuc aminte, în fine, că, după eliberare, întors se pare că din America, de la studii, citase dintr-un articol al meu mai vechi o întâmplare cu Gheorghe Gheorghiu-Dej, ajuns șeful statului, făcând vizite prin țară cu mașina, și care, având o maladie, oprea des limuzina și, pe marginea șanțului, se elibera...

În acest timp, ceilalți, suita, se opreau și ei, respectuoși, înșirându-se pe marginea aceluiași accident de teren, unul lângă altul, și urinau și ei, cu respect, cu fereală, mai încolo de ochii șefului...

Dacă astăzi comisia având sarcina să cerceteze cine și cum, și de ce a fost comunist în țara românească; și dacă morții ar avea privilegiul de a vedea și ei, din când în când, ce se mai întâmplă la suprafață, Cioran, de la noi, ar muri, din nou, de răs...

Pe când domnul Tismăneanu, cunoscător, ar introduce repede scena în serialul său atât de pasionant, ce va zgândări, sunt sigur, imaginația română. ■

Rodica Zafiu

PĂCATELE LIMBII

„... a Dacia”

Știe și că o tendință a limbii scrise actuale, manifestată mai ales în stilul jurnalistic, constă în renunțarea la mărcile flexiunii pentru o serie de cuvinte neadaptate și greu adaptabile: împrumuturi recente, nume proprii străine, sigle. În contexte care cer formele cazuale de genitiv și dativ, aceste cuvinte apar invariabile. Când ar trebui să fie utilizat genitivul, forma fără mărci de flexiune se comportă ca un fel de apozitie sau chiar ca un adjectiv invariabil: *politica UE, păgubiții SAFI, membrii APADOR, liderul MISA, implicarea CIA* etc. În mod similar era (și este încă) folosit substantivul *mass-media*, căruia normele vechi îi fixau o încadrare morfologică pe criterii etimologice (ca neutru plural), ceea ce făcea ca articularea și flexiunea sa să devină imposibile: *intervenția mass-media*.

Interesant e că acest tipar se extinde și la substantive care ar putea să realizeze foarte ușor flexiunea, pentru că - deși sînt denumiri ale unor instituții și produse, funcționînd ca nume proprii - provin din nume comune. În mod curent, redactorii postului de televiziune Realitatea păstrează invariabilă denumirea postului, în formule ca “jurnalele *Realitatea*”, “corespondentul *Realitatea*”. Evident, e o tendință nouă, care ne-ar șoca dacă am aplica-o denumirilor mai vechi, de exemplu de reviste: “programul *Dacia Literară*”, “redactorul *România literară*”. În momentul de față, se tinde spontan să se diferențieze numele propriu de marcă (“*brand-ul*”) de numele comun corespunzător, schimbarea funcției comunicative are consecințe morfologice. Modelul simplificator se extinde, justificat în parte de grija de a nu produce confuzii între substantivul propriu și cel comun (“*jurnalele Realității*”), favorizat și de comoditate și de economia de expresie (căci o soluție ar putea fi, oricînd, introducerea unui termen generic care să preia flexiunea: “*jurnalele televiziunii Realitatea*”).

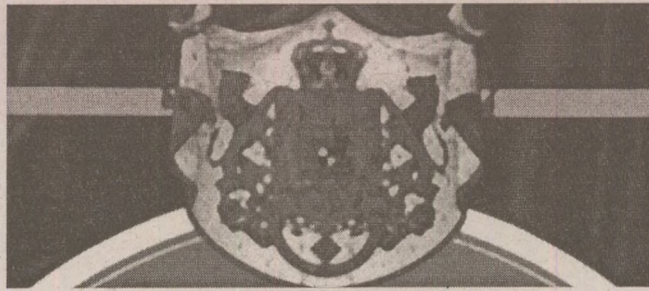
Mai mult, se observă tot mai des folosirea formei invariabile după articolul genitival: acesta devine în mod clar o marcă a cazului, fără a se confunda cu prepoziția *a*, pentru că își păstrează formele de gen și număr: “cei 15 milioane de vizitatori *ai* București Mall” (*Ziarul financiar*, 1087, 2003, 1). Tendința de a combina articolul genitival cu o siglă invariabilă este mai veche (“*CC al PCR*”); numai că în cazul siglelor se putea presupune o diferență între codul scris și cel oral: în rostire forma abreviată (“*Consiliul Național al PSD*”) se poate completa mai ușor prin rostirea completă a denumirii sau, mai probabil, prin introducerea unei mărci explicite de caz (*PSD-ului*).

Oricum, folosirea tiparului morfosintactic în discuție nu sînt foarte consecvente. Într-un număr recent de ziar, un subtitlu anunța cu litere mari ca “*Versiunea diesel a Dacia se dă ca pîinea caldă*” (*Evenimentul zilei* = EZ, 8.06.2006), în vreme ce legenda imaginii preciza: “*Cel mai bine s-au vîndut versiunile mai scumpe ale Daciei Logan*”. Oscilația se întîlnește în cuprinsul aceluiași articol și în folosirea numelui de marcă *Logan*, ca simplă etichetă, invariabilă (“*Distribuția vînzărilor Logan*”) sau ca entitate bine individualizată, cu marcă de genitiv: “*succesul Loganului diesel*” (ib.).

Constatăm că în cazul numelor unor echipe de fotbal, tiparul “oficial” al etichetei invariabile are mai puțin succes: domină în mod clar construcțiile cu genitivul marcat — “*președintele lui Dinamo*” (*Cotidianul*, 4.02.2006), “*lotul lui Dinamo*” (ib., 2.02.2006) — iar cele invariabile se asociază cu un mic artificiu — citarea combinată cu o siglă: “*președintele CS Dinamo*” (*Cotidianul*, 3.02.2006). Denumirea echipei Steaua e și mai relevantă, pentru că intră în seria mai sus pomenită, a termenilor proprii proveniți din substantive comune. Cel mai frecvent, numele apare cu mărcile tipice ale flexiunii: “*tehnicianul Stelei*” (EZ 8.06.2006), “*finanțatorul Stelei*” (*Libertatea*, 16.02.2006); și aici, invariabilitatea e produsă de asocierea cu o siglă: “*președintele CSA Steaua*” (*Libertatea*, 10.02.2006). În mod excepțional, forma fără flexiune corespunde unui uz special (și ironic), de calificativ: “*Spiritul Steaua în epoca Becali-Stoica*” (ib.). Păstrarea flexiunii e în rest normală, numele de echipe fiind denumiri foarte frecvente în limbajul familiar, adesea folosite metonimic sau chiar personificator.

De altfel, oricît de puternic și supărător ni s-ar părea azi tiparul “genitivului invariabil”, e de presupus că el corespunde doar unei faze inevitabile, dar trecătoare, de asimilare a numelor proprii, a cuvintelor străine și a formelor atipice; nici cu prețul unui mare efort nu reușesc să-mi imaginez că modelul s-ar putea extinde, modificând structurile gramaticale fundamentale ale limbii (“*stăpîna casă*”, “*intervenția poliție*”!). ■

60 de ani de la moarte

Pompiliu Constantinescu

Pompiliu Constantinescu (1901-1946) este, îndeosebi, un mare reprezentant al *întâmpinării critice*. Prefața lui G. Dimisianu la *Figuri literare* — culegere de patru sute de pagini din articolele, cronicile, studiile lui P.C. (Editura Minerva, 1989) — se deschide cu o frază a lui E. Lovinescu (din *T. Maiorescu și posteritatea lui critică*, 1942): „Pompiliu Constantinescu este criticul acestei generații”. Dar cum trebuie să înțelegem respectiva aserțiune, ținând seama că a treia generație post-maioresciană, formată de critici „unul mai bun decât altul” — G. Călinescu, Perpessicius, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu — se afla, de pe atunci, la zenit?

Insistând asupra locului acordat de Lovinescu, G. Dimisianu constată că prin *criticul* trebuie înțeles *cronicarul* prin excelență al marii promoții, deci *criticul de întâmpinare*... Toți acești post-maiorescieni posedau calitățile morale considerate de E. Lovinescu drept indispensabile oricărui critic: „seriozitatea profesională izvorâtă dintr-o mare conștiință a rolului îndeplinit ca un sacerdoțiu laic, obiectivitatea deci, curajul și lipsa de oportunism.” Mentorul *Sburătorului* își precizează gândul în ultima frază, ajungând la aspectul de „jertfă” al activității criticului de întâmpinare: „El se aplică astfel asupra obiectului studiat, numai din dorința de a-l lumina și nu de a se pune în lumină pe sine: e o jertfă a persoanei sale, prin care tocmai și-o sporește”.

Judecata axiologică e de la sine înțeleasă în acest demers. Deși Pompiliu Constantinescu s-a pronunțat printre cei dintâi, cel mai adesea primul, asupra multelor cărți noi (și nu numai!), „el a greșit cel mai puțin în situările valorice” — realizând „procentul maxim de valorări juste”, zice G. Călinescu în *Istoria*... sa.

În anii 1967-1972, ediția de *Scrieri* în cinci volume, îngrijită de Constanța Constantinescu, readucea în atenția cititorilor câteva mii de pagini ale unui critic mort la 45 de ani! Ordinea alfabetică în care erau dispuși autorii comentați, altminteri mulțumitoare, părea a sublinia acuzația de lipsă a „proiectării” istorice ce i se aducea, pe nedrept lui P.C. Prefațatorul selecției din 1989 (datorate Aurorei Slobodeanu, care, tocmai, alege dispunerea cronologică), susține, și sunt cu totul de acord cu el, că, deși criticul nu va fi avut răgazul: „să realizeze, ca edificiu constituit, o istorie a literaturii române din secolele XIX și XX, aceasta totuși există în componentele ei neasamblate”. G. Dimisianu o și „descrie”, convingător!

Pompiliu Constantinescu reprezintă un caz de critic „pur” (ca și Șerban Cioculescu), neademenit de nici un alt gen: el nu a scris poezii ca Perpessicius, G. Călinescu, T. Vianu, nu s-a lansat în pagini de proză ca G. Ibrăileanu, E. Lovinescu și iar G. Călinescu. Exprimându-se exclusiv în critica literară, el revendică (în eseu „Critica literaților”, din 1938) pentru aceasta o justificare printre muzele tradiționale — chiar dacă acceptă pentru ea un tratament secundar: „Critica modernă este ea singură un gen literar, o creație, de al doilea ordin, dacă vreți, a spiritului, lângă creația artistică, și un vehicul de valorificare, fără prezența căruia literatura ar fi ea însăși păgubită”.

În același comentariu la antologia lui Perpessicius, *De la Chateaubriand la Mallarmé*, 1938, (reluată de Editura Dacia, în 1976), Pompiliu Constantinescu abordează o problemă, ce părea pe atunci (pentru unii, și acum), spinoasă: cui să-i dăm crezare, *criticului profesional* sau *criticului literar*? Nu m-ar fi mirat, omenește vorbind, ca un critic din prima categorie să ia apărarea „alor săi”, respingând imixtiunea literaților. El însă, continuându-l și explicându-l pe Perpessicius, se străduiește să înțeleagă rosturile deosebite ale celor două moduri de critică, apropierea posibilă dintre ele. Spre sfârșitul secolului XIX, se constatase o înăsprire a reacției oamenilor de litere francezi față de critica retrograd-universitară. Criticii literați îi numeau pe cei profesionali-universitari „eunuci ai literaturii”, negându-le orice competență de vreme ce nu erau ei înșiși creatori.

Urmându-l pe Albert Thibaudet, Constantinescu, acordă criticii literaților locul ei meritat. Dacă Thibaudet o vede nici deasupra, nici sub critica profesională, ci paralelă cu aceasta, P.C. se servește de o admirabilă expresie idiomatică, situând-o *peste capul* criticii propriuzise! Între cele două există strânse relații, reciproc determinări: „Critica profesională, ca să fie valabilă, are nevoie de critica artiștilor. Fără ea, cea dintâi ar rămânea

1901 - 1946

într-o tristă scleroză și s-ar prăbuși în neant. Fără critica profesională, revoluțiile artistice ar fi în primejdie să se anuleze și să cadă în anarhie. Departele de a se anula, curentele se completează; și tot așa, departele de a se anula, critica profesională și critica artistică se complinesc: de ordin diferit, ele își corespund scopului pentru care au fost create, printr-o disjunctie naturală, adică de naturi deosebite”.

Printre „componentele neasamblate”, întrezărite de

G. Dimisianu ca o istorie a literaturii române din veacurile XIX și XX pe care timpul nu i-a îngăduit lui Pompiliu Constantinescu s-o realizeze, mă opresc la niște considerații, apărute în două numere din *Vremea*, în 1937, asupra lui Mateiu Caragiale. Mai prețioasă decât influențele din Poe, Villiers de l'Isle Adam și Barbey d'Aureville îi pare lui P.C. filiația națională, din Nicolae Filimon, Ion Ghica, Anton Pann și, mai cu seamă, din Ion Luca Caragiale. Demonstrația e bogată, precum această paralelă între multiformul Mitică (purtând felurite alte nume) din *Momente* și „antreprenorul de vicii” Pirgu din *Craii de Curtea-Veche*:

„Intermediarul amorurilor clandestine ale lui Pașadia, măscăriciul hilar și antreprenorul de vicii Pirgu cuprinde mult din esența morală a neuitatului Mitică. Dar, pe când Mitică este, în concepția lui Ion Luca, un inofensiv, un flecar și un profitor mărunț, pe aceeași scară a degradării, Pirgu devine, în concepția lui Matei, un Mitică primejdios, perfid și lacom. Lipsit de orice scrupul, el e profitorul îndrăzneț al marilor slăbiciuni aristocrate, maimuțoiul lubric și cu pretenții de gust și chiverniseală din faza lui de totală ascensiune.(...) Este surprinzător câte filiații subterane se pot stabili între Pirgu și tipurile lui Ion Luca, iar între el și atâția bărbați întreținuți din seria *Momentelor*, cu adaosul firesc al degradării, sunt încă tainice similitudini.”

Chiar și criticul ce se consacră mai ales literaturii naționale, spune Pompiliu Constantinescu, se cuvine să aibă în vedere mersul literaturilor lumii: „critica însăși riscă să se anemieze dacă rămâne în hotarele strict naționale și nu privește și dincolo de ele. Și nu e vorba numai de-a trage cu ochiul, să vadă ce se mai petrece prin vecini, ci trebuie să-și facă o adevărată educație în spiritul veacului, fixat în ceea ce ne-am obișnuit a numi europeanism și universalism. Ca un geograf, care ar cunoaște numai geografia țării lui, un critic național specializat numai în reliefurile și constituția literaturii autohtone nu-și poate revendica dreptul la viziunea totalitară a semnificației valorilor din timpul său” (*Nota Bene*: Se înțelege că P.C. se referă la viziunea, să zicem: globală, atributul de „totalitară” — mai ales fiind vorba despre viziune! — a căpătat, mai ales după al doilea război mondial, un alt, trist, înțeles.)

Pompiliu Constantinescu rămâne ceea ce el însuși cerea să fie un critic literar: *un temperament, un gust, o cultură, o conștiință*. Capacitatea sa de obiectivare nu va înceta să ne impresioneze, raportată la un peisaj literar bogat în polemici dure, cum era cel în care s-a exprimat.

Ilie CONSTANTIN

Fototeca României literare

Foto: Ion CUCU

Alexandru Balaci, Dan Hăulică, Zoe Dumitrescu-Busulenga - 1983

Corespondența privată a Regelui Carol I

În noiembrie 2005, Editura Tritonic a publicat o carte de interes aparte: *Carol I. Corespondența privată (1878-1912)*. Volumul este masiv (are 495 de pagini) și cuprinde peste 380 de scrisori adresate de Regele Carol I unor rude foarte apropiate: tatăl — Karl Anton (m. 1885), fratele lui Carol I, Friedrich (Fritz — m. 1904), sori — Maria de Flandra (m. 1912).

Munca laborioasă de descifrare și traducere a textului, de revizuire a acestuia, de punere în temă a cititorului prin adnotări, acolo unde era efectiv necesar, a fost întreprinsă de Sorin Cristescu. Istoric prin formație, autorul volumului a întreprins și o muncă de filolog. A prevăzut culegerea documentară cu un larg studiu introductiv și a prezentat ambele părți ca teză de doctorat pe care a susținut-o, sub conducerea prof. Ion Bulei, la Facultatea de Istorie a Universității din București. De opt ani lucrează la Universitatea „Spiru Haret”, catedra de Istorie. Demersul lui Sorin Cristescu nu este doar de ordin istoriografic; este, într-un fel, și filologic, și cultural, interesul pentru corespondența privată a Regelui Carol I depășind, potențial, preocuparea exclusivă a istoricului.

Scrisorile sunt mărturiile cele mai sugestive pentru a descifra pe Carol I — omul, calitățile sale intelectuale, structura interioară a eului său, maniera în care înțelegea să-și împlinească menirea de șef al statului, viziunea sa asupra problemelor societății românești și a relațiilor internaționale ale timpului, conduita sa în relațiile interpersonale.

Scrisorile sunt un reper, așa spune definitoriu, în a pătrunde profilul uman, intelectual și politic al Regelui Carol I. Nu rezultă din scrisori „un alt Carol”. Personajul este previzibil; faptele, viziunea și modul lui de a gândi lumea și realitățile românești, ca și lumea mai largă, europeană, nu suferă modificări de esență prin noile mărturii de care dispunem astăzi, mulțumită volumului documentar pe care îl prezentăm.

În ce mă privește, scrisorile recent publicate mă îndeamnă spre o părere mai favorabilă, decât cea pe care o aveam, despre Regele Carol I ca om și figură politică.

Stilistic, scrisul său e clar, precis, bine conturat. Își stăpânește bine sentimentele și gândurile. În plan intelectual și politic, calitatea esențială a textului rezidă în capacitatea de a defini limpede conturul unei probleme și a-i dezvălui esențialul. În materie politică el vedește o relativă maleabilitate în a înțelege pulsul vremii, curente care se profilau în societate, cristalizările tendințelor politice, în ciuda fluctuațiilor de moment.

Afectiv, Carol I avea un puternic sentiment al legăturilor de familie, de tradiție și de atașament la valorile pământului

natal. Prestigiul Casei de Hohenzollern-Sigmaringen trebuia afirmat și purtat cu demnitate. La fel și menirea de monarh al țării sale. Din scrisori se degajă clar că el înțelegea mai adânc nevoile țării decât au lăsat să se creadă faptele sale, dar rămânea un conservator prin viziune, de teamă, probabil, să nu impulsioneze perturbări greu de stăpânit într-o societate încă neașezată suficient în structuri moderne temeinice. De altfel, în privința preferințelor sale pentru echipa guvernamentală a țării, opțiunea lui mergea spre Partidul Liberal „cu rădăcini populare” în țară și cu fruntași politici mai dotați pentru actul de guvernământ. Îl prețuia mai ales pe Ion C. Brătianu, dar într-un târziu și pe D. A. Sturdza, înzestrat cu o mare putere de muncă până la senilizarea sa, în 1908, care i-a și atras renunțarea și apoi ieșirea din viața politică. Nu înseamnă, prin aceasta, că nu prețuim, ca valori, pe Petre P. Carp sau Titu Maiorescu, fruntașii conservatori. Nu vedea însă în Gheorghe Gr. Cantacuzino un fruntaș politic autentic sau un prim-ministru eficient. Sublinia însă, în

câteva rânduri, că este primul latifundiar al țării și un venit anual de circa 1,5 milioane lei. Palatul ridicat el pe Victoriei, actualul Muzeu „George Enescu” ram o realizare arhitectonică de marcă a Capitalei.

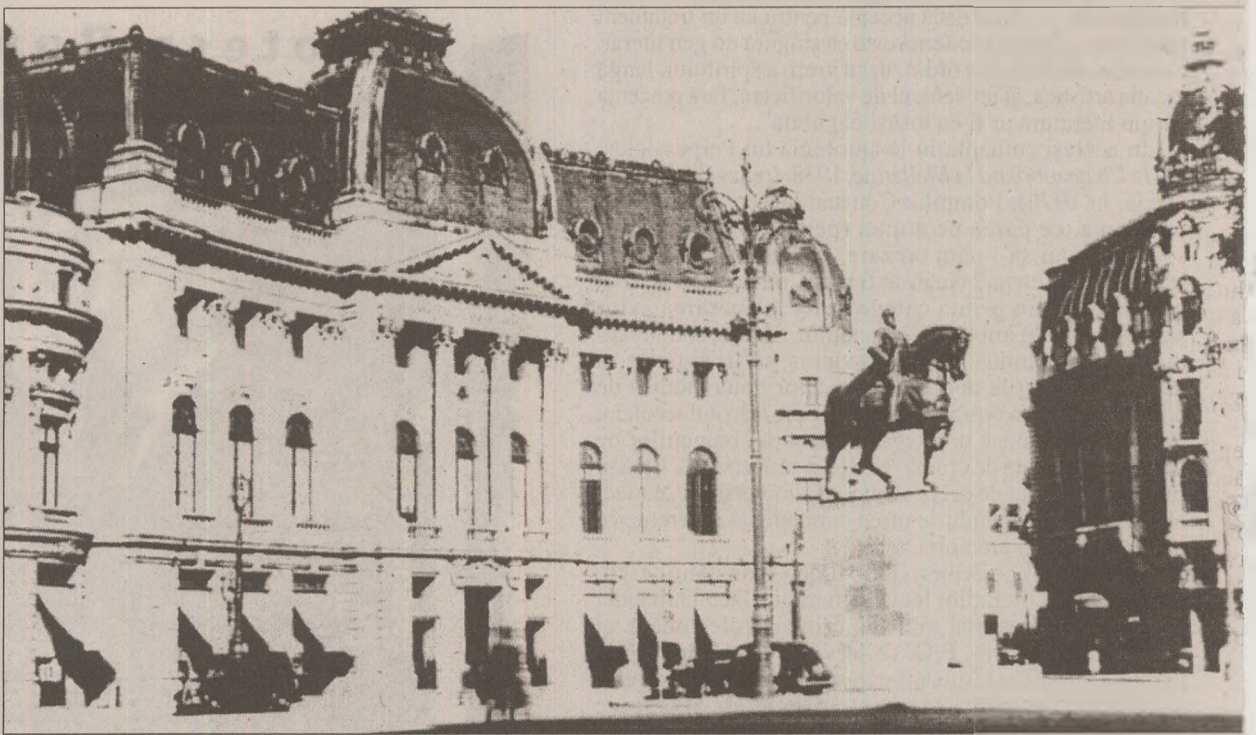
Dar cum de apar în scrisori asemenea aprecieri? A pentru că scrisorile sunt, în mare, notații despre politică internă a României, despre problemele ei economice și sociale, despre sesiunile parlamentare, în special despre deschiderea sesiunilor în care regele trebuie să se impl în plus, scrisorile fac dovada că regele nu doar conținea viața politică și dezlănțuirea patimilor în Parlament și monitoriza mișcarea politică, media și căuta să impulsioneze soluțiile cele mai convenabile diferitelor conjuncturi: ales când guvernele se uzau, când angrenajul put guvernamentale se gripa, când momentele de criză puteau fi soluționate, așa cum s-a întâmplat în anii 18 1901, cu un guvern conservator în neputința de a rezolva problemele crizei economice și financiare. Rezolu concepută de liberalii veniți la putere era relativ sim prin economii bugetare, prin cheltuirea atentă și folos a banului public, prin evitarea risipei și improvizat Aviz amatorilor!

Scrisorile suveranului denotă o bună înțelegere a rol agriculturii în viața economică și financiară a țării. aci permanentele mențiuni făcute în scrisori la st vremii și deci la condiția culturilor cerealiere. Scris — mai ales cele trimise Mariei de Flandra — de departe mai numeroase, cu frecvență mai mare și dispuse pe du cea mai întinsă — sunt și un fel de buletine despre st vremii din România și răsfrângerea ei asupra agricultur Uneori seceta făcea ravagii, cum a fost în 1899 și 19 Suveranul scria despre măsurile întreprinse spre importa grâne din străinătate (în fapt din Argentina, despre costurile acestora.

Sigur, seceta, înghețurile sau alte calamități natu provocau lipsuri și neajunsuri la sate; acestea ducea neliniști și tulburări de care suveranul se arăta preocupat. Despre răscoala din 1888, mențiunile sunt ample și ex Pentru anul 1907 lipsesc în genere scrisorile. Probabi au fost decupate din corespondență spre a nu provo eventuale controverse politice — imediate sau în tin

Sigur, regele era sensibil nu doar la problema ag a cărei dimensiune nici n-o descifra, probabil, în întreg Era sensibil la unele realizări economice care se face sub domnia lui: construcția de căi ferate, de poduri (în marele pod peste Dunăre inaugurat în 1895), de po și instalații portuare, de amenajări petroliere. Vizit unui asemenea teren la Câmpina, cu sonde scaldate s în lumină de nenumărate becuri electrice, a făcut imp de basm coborât dintr-o lume ireală.

Vârful preocupărilor de stat ale monarhului se conce în perioada deschiderii sesiunilor parlamentare manevrelor militare programate în special toamna. T să fie prezent la ele, să-și treacă trupele în revistă. Ur invita observatori militari străini: austrieci, germani, Era în general mulțumit de condiția și dotarea cu echipa a trupelor, de nivelul instrucției lor (remarcate proto

L i t e r a t u r ă

Gluma mea favorită, atunci când mă aflu la Olănești sau la Căciulata, este să-i întreb pe cei cu care intru în vorbă: - Faceți krenoterapie? - Nu!, răspund cei chestionați, dovedind astfel că nu știu pentru ce au venit în stațiune; krenoterapie (gr. *krenos* „izvor”) înseamnă „cură cu ape minerale”.

O năvelă a lui E. Lovinescu, *I-a pus Dumnezeu mîna în cap*, apărută în *Vremea*, nr. 646, 3 mai 1942, a fost readusă în atenție de Gabriela Omăt, care a republicat-o în **România literară**, nr. 33, 21-27 august 2002. Subiectul, pe scurt, e următorul: un popă de țară, înstărit și aprig în agoniseli, e supărat foarte că satul vecin s-a procopsit prin descoperirea unor ape sulfuroase, care atrag puzderie de orașeni, în vreme ce satul lui nu dispune de asemenea resurse. Într-o zi, surpriză: din fîntina părintelui Grigore, vestită prin apa ei rece și limpede, se scoate un lichid cu gust de pucioasă. Bucuria preotului e de nespus: „Fîntina nu mai avea apă, ci «ape»”. În duminica următoare, evenimentul e celebrat printr-o masă cu treizeci de invitați, oameni de vază ai județului, în frunte cu însuși prefectul. Preotul își expune planurile mirifice: stabiliment balnear, cazinou, hotel... La finele osătăului, după ce gustaseră mici doze din lichidul miraculos, musafirii sînt poftiți la „izvorul tămăduirii”, să bea din el pe săturate. Un slujitor trage o ciură plină, care se dovedește neașteptat de grea. „Cînd ajunse sus, Matache scoase dintr-însa o jăvră uriașă, pe jumătate putrezită. Era Tărcuș, ciinele din curte, care dispăruse de vreo săptămîna.”

„Subiect insolit și dificil de clasat”, apreciază Gabriela Omăt. Dar o poveste destul de asemănătoare mai citisem undeva: o proză a lui V. A. Urechia „Secundus”, pe care l-am supranumit astfel spre a-l deosebi de bunicul său. Căci literatura română înregistrează doi V. A. Urechia. Primul dintre ei, Vasile Alexandrescu-Urechia (1834-1901), a desfășurat o amplă activitate ca istoric, scriitor și om politic. Al doilea, nepotul celui de mai sus și purtător al aceluiași prenume, a fost fiul doctorului Alceu Urechia (1860-1941), umorist prețuit la vremea lui și bun prieten cu Caragiale. Așadar - Vasile Alceu Urechia, semnătura abreviată „V. A. Urechia” reeditînd-o întocmai pe aceea a bunicului. Microbul literar al familiei s-a manifestat la nepot abia către sfîrșitul vieții. M-am referit

Krenoterapie

cu alt prilej (în articolul *Caragiale și vițelul turbat, România literară*, nr. 47, 2005) la volumul său de *Schițe memorialistice*, publicat în 1969, și la manuscrisele pe care autorul mi le-a încredințat, în speranța unei viitoare ediții adăugite. Una din piesele inedite se intitulează *Sinaiafîrdo* (în maghiară: „Băile Sinaia”) și evocă un episod care trezise mari speranțe privind propășirea localității prin transformarea ei în stațiune balneară. Transcriu partea esențială a textului:

„- Ah! Dacă am avea ceva ape minerale! Sinaiafîrdo eljen! Vorwärts mit Sinaiaabad! Vive Sinaia les Bains! În lipsa lor, toată lumea aștepta exodul anual al bucureștenilor, mai însuflețit sau mai anemic, după cum se manifestau căldura, praful și muștele Capitalei, cele mai credincioase colaboratoare ale comitetului de inițiativă. Spre amărăala sinaioților, în București era răcoare și bine, în Sinaia ploua cu găleata. Norii făceau naveta între Valea Rea și Vîrful cu Dor, ciupercile putreziseră de mult și pămîntul mustea de apă.

La nord de casa noastră se afla proprietatea doctorului Yong, dentist reputat. Prezența sa în țară și vila de la Sinaia se datorau încrederii cu care fusese onorat de Majestatea Lor. Îngrijirea augustelor măsele era mai mult onorifică și numai indirect remuneratorie. Ajunsesse dentistul high-life-ului și ciștiștea parale frumoase.

De atîtea ploi, în coasta pajiștei lui Yong a apărut un izvor. Apa era limpede, bolboaca clocotea ușor și curgea pe iarba, răspîndind un miros de hidrogen sulfurat. Vîntul bătea spre noi și aducea miresmele izvorului. Tata strîmbea din nas. Caragiale, venit după niște penițe, dezvoltă teoria fermentațiilor cu aplicații la varza nepritocită la

timp. Madam' Rozalie' se îmbufnase, lovită în amorii propriu de gospodină, iar eu așteptam să contenească ploaia ca să văd izvorul de aproape.

Bolboaca de la Yong, privită de noi strîmbînd din na a stîrmit în oraș un interes general și discuții pasionale asupra originii fenomenului și a celor mai potrivite modalități de valorificare.

Tabăra credincioșilor, în cap cu starețul, au decret izvorul de esență divină. Mănăstirea nu avea încă făcătoare de minuni, veniturile îi erau anemice și un izvor al tămăduirii, bine exploatat, putea deveni, după cîteva însănătoșiri scornite, un Lourdes ortodox și un Pact pentru stareț. Pînă la împlinirea acestor vise, călugărul cărau apa cu damigenele și o împărțeau sfințită credincioșilor drept leac universal.

Spiritele științifice, invocînd analogia straturilor arcul subcarpatic, demonstau că ceea ce era vizibil la Pucioasa exista de mult și la Sinaia, dar invizibil pînă ce apele și-au croit drum spre suprafața, printre lunecările de pămînt provocate de ultimele ploi.

Fireșc, protagoniștii acestei teorii erau Yong Gogueschor Fromage¹. Între o sfredelire și un pansament augustul pacient gustase din apa dentistului, declarase așa ceva nu există nici în Thuringia și, ca un bun se păstrase restul sticlei pentru Elisabeta.

M-me Veuve Fromage¹ făcea nenumărate gargare abluțiuni parțiale, Gogueschor nefiind încă organizat pentru a căra apa necesară unei bai generale.

Caragiale și tata, întrebați, provocați, zîmbeau schimbau vorba. Solicitați să guste apa, au refuzat, prin invocînd veto-ul doctorului, secundul o contraindica flagrantă.

Discuțiile s-au înasprit cînd a fost vorba de valorificarea izvorului. Comitetul de inițiativă revendica pe drept aceea sarcină, amenințînd pe Yong cu exproprierea. Acesta căutat adăpostul Coroanei, oferindu-i o importanță participare financiară. Carol a răspuns evaziv; președintele afacerile făcute cu banii altora.

Spre deosebire de tatăl meu, care nu avea pic milă pentru victimele propriei lor îngimfări și ignoranță lăsîndu-le să fie înghițite de nisipurile mișcătoare ridicolului, Caragiale era mai milostiv. După ce folosea cusururile eroilor săi, căuta să-i rețină de la noi prost

Yong pe de o parte, comitetul pe de alta se repezise la constituirea unei societăți anonime pentru valorificarea izvorului. Prospectele așteptau să fie date la tipar: incidentul local luneca repede spre un ridicol general.

Dorînd să frîneze, Caragiale preconizează studii prealabile a sursei, neglijată în entuziasmul prime momente; nu se cunoștea nici debitul, nici posibilitatea de captare a bulboacei.

Sfatul primit, convingerea că perspective favorabile i-ar întări poziția față de Coroană și de comitet l-a determinat pe Yong să cheme un puțar din Ocina, cu mare experiență; vorbea puțin și rostea sentințe fapeli.

Omul s-a urcat în pădure, la niște șandramale putrezite a coborît la bolboaca numărînd pașii, apoi, luînd pe den de mină, l-a dus la o hazna părăsită, cu capacul lipsă jumătate.

- E d-aici... Te costă cinci lei și trenul... Și a plecat. Proba clasică cu fluoresceină a întărit spusele puțaru «Izvorul» s-a colorat frumos. Apa nu era nici măcar filu prin pămînt.

Rîdeau munții, rîdea Prahova, singuri sinaioții e încruntați. De la vîlădică la opincă, toți gustaseră...”

Puse alături, proza lui V. A. Urechia și aceea a lui Lovinescu sugerează existența unui prototip comur întîmplare aievea, petrecută cine știe unde și plîmț apoi din gură în gură. Curat krenoterapie!

Ștefan CAZIAN

¹ Poreclă familiară a mamei naratorului (Cf. *Sc. memorialistice*, ed. cit.).

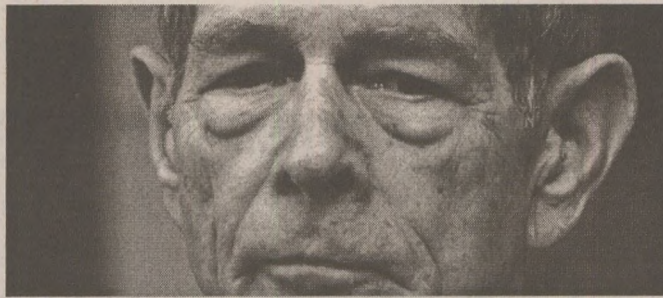
² Poreclă, născocită de Caragiale, a lui Gogușor Brîncuș personaj din cercul cunoștințelor lui de la Sinaia. (Cf. *Schițe memorialistice*, ed. cit.).

³ Alt nume inventat de Caragiale, desemnînd-că văduva Brîndză, mama citatului Gogușor. (Cf. *Sc. memorialistice*, ed. cit.).

calendar

- 22.04.1850 - s-a născut Veronica Micle (m. 1889)
- 22.04.1897 - a murit Ion Ghica (n. 1816)
- 22.04.1922 - s-a născut Ionel Bandrabur
- 22.04.1923 - s-a născut Ștefan Harbuz
- 22.04.1924 - s-a născut Ioan Lucian
- 22.04.1925 - s-a născut Alexandru Gromov
- 22.04.1925 - s-a născut Teodor Tanco
- 22.04.1937 - s-a născut Eugen Lumeșianu (m. 1990)
- 22.04.1952 - s-a născut Ion Cristofor
- 22.04.1968 - a murit Virgil Birou (n. 1903)
- 22.04.1968 - a murit Constantin Prisnea (n. 1914)
- 22.04.1968 - a murit George Ciprian (n. 1914)
- 22.04.1986 - a murit Mircea Eliade (n. 1907)
- 23.04.1894 - s-a născut Gib I. Mihăescu (m. 1935)
- 23.04.1903 - s-a născut George Buznea (m. 1976)
- 23.04.1913 - s-a născut Emeric Deutsch
- 23.04.1922 - s-a născut Pavel Chihaia
- 23.04.1951 - s-a născut Paul Dugneanu
- 23.04.1954 - s-a născut Octavian Soviany
- 23.04.1987 - a murit Sandu Tzigara-Samurcaș (n. 1903)
- 23.04.1996 - a murit Mircea Ciobanu (n. 1940)
- 24.04.1886 - s-a născut Ștefan Bezdechi (m. 1958)
- 24.04.1911 - s-a născut Eugen Jebeleanu (m. 1991)
- 24.04.1912 - s-a născut Marta D. Rădulescu (m. 1959)
- 24.04.1919 - s-a născut Mihai Dragomir (m. 1964)
- 24.04.1937 - s-a născut Iosif Lupulescu
- 24.04.1939 - s-a născut Alex Rudeanu
- 24.04.1944 - s-a născut Nemes László
- 24.04.1951 - s-a născut Mihaela Minulescu
- 24.04.1952 - s-a născut Magdalena Maria Anghelescu
- 24.04.1977 - a murit Nagy István (n. 1904)
- 25.04.1909 - s-a născut Aurel Marin (m. 1944)
- 25.04.1912 - s-a născut I.Ch. Severeanu (m. 1972)
- 25.04.1929 - s-a născut Andrei Benedek
- 25.04.1929 - s-a născut Sanda Răpeanu

- 25.04.1953 - s-a născut Liviu Antonesei
- 25.04.1954 - s-a născut Mioara Caragea
- 25.04.1991 - a murit Dumitru Alexandru (n.1929)
- 25.04.1993 - a murit Valentin Deșliu (n. 1927)
- 26.04.1908 - s-a născut Cristian Păncescu (m. 1982)
- 26.04.1920 - s-a născut Alexandru Husar
- 26.04.1922 - s-a născut Ștefan Aug. Doinaș (m. 2002)
- 26.04.1926 - s-a născut Adriana Lăzărescu
- 26.04.1921 - s-a născut Ala Cupcea
- 26.04.1938 - s-a născut Dan Claudiu Tănăsescu
- 26.04.1963 - a murit Vasile Voiculescu (n. 1884)
- 26.04.1969 - a murit Mihail Axente (n. 1898)
- 27.04.1872 - a murit Ion Heliade Rădulescu (n. 1802)
- 27.04.1893 - s-a născut Endre Karoly (m. 1988)
- 27.04.1948 - s-a născut Iolanda Malamen
- 27.04.1950 - a murit H. Bonciu (n. 1893)
- 27.04.1954 - s-a născut Adi Cristi
- 27.04.1977 - a murit Camil Baltazar (n. 1902)
- 28.04.1764 - s-a născut Paul Iorgovici (m. 1808)
- 28.04.1911 - s-a născut Mariana Crainic (m. 1989)
- 28.04.1931 - s-a născut Traian Reu
- 28.04.1942 - s-a născut Galfalvi György
- 28.04.1953 - s-a născut Ion Minăscuță
- 28.04.1996 - a murit Alexandru Jebeleanu (n. 1923)
- 28.04.2000 - a murit Ov.S. Crohmalniceanu (n. 1921)
- 29.04.1887 - s-a născut A. de-Hertz (m. 1936)
- 29.04.1918 - a murit Barbu Ștefănescu Delavrancea (n. 1858)
- 29.04.1927 - s-a născut Virgil Cîndea
- 29.04.1931 - s-a născut Ilie Tănăsache
- 29.04.1935 - s-a născut Vasile Vetășanu
- 29.04.1936 - s-a născut Gheorghe Tomozei (m. 1997)
- 29.04.1951 - s-a născut Bogdan Ulmu
- 29.04.1975 - a murit Radu Gyr (n. 1905)
- 29.04.1993 - a murit Traian Bălăceanu (n. 1924)
- 30.04.1906 - s-a născut Matei Alexandrescu (m. 1979)
- 30.04.1945 - s-a născut Alexandru Dan Popescu
- 30.04.1946 - s-a născut Passionaria Stoicescu
- 30.04.1955 - s-a născut Radu Călin Cristea
- 30.04.1979 - a murit Pan Halippa (n. 1883)
- 30.04.1985 - a murit Mihai Murgu (n. 1928)

literatură

Omagiu lui Ovid Densusianu

Masiva carte *Ovid Densusianu în amintirea și conștiința critică românească*, ediție îngrijită de Ion Diaconu și Ioan Șerb (Editura „Grai și suflet” - Cultura Națională, 2005, XXII - 482 p.) este concepută ca o contribuție la o mai dreaptă cinstire a operei savantului și la o mai bună cunoaștere a biografiei lui. Cel puțin acesta a fost gândul celui dintâi dintre cei doi editori, care, în urmă cu aproape patru decenii, scria că Densusianu „rămâne încă o figură pe care enigma rezervelor culturale o stăpânește parcă tiranic”. Trebuia, deci, ca și opera, și viața să-i fie mai bine cunoscute. S-a apelat, pentru a depune mărturie, pentru a face aprecieri asupra uneia sau alteia dintre componentele personalității lui Densusianu, la lingviști (Gaston Paris, I.-A. Candrea, G. Giulea, Al. Rosetti, G. Ivănescu, D. Șandru, Al. Graur, D. Macrea, B. Cazacu, Valeriu Rusu), la scriitori (Eugeniu Speranția, M. Cruceanu, Emil Isac, I. Minulescu, Dragoș Protopopescu, Al. T. Stamatiad, I. A. Bassarabescu, V. Tempeanu), la critici și istorici literari (P. P. Panaitescu, Basil Munteanu, D. Murărașu, Ovidiu Papadima, Emilian Constantinescu, Dan Simonescu, N. Georgescu-Tistu, Barbu Theodorescu, Ioan Șerb), la folcloriști (I. C. Chițimia, Gh. Vrabie, Anton Balotă, Ovidiu Bârlea, Marin Buga), la oameni de artă (Ion Jalea, G. Oprescu), la filosofi (C. Rădulescu-Motru). A rezultat astfel o amplă evocare a lui Densusianu ca lingvist, filolog, istoric și critic literar, poet, folclorist, șef de școală poetică, profesor universitar, publicist, o evocare a vastelor orientări ale savantului, a numeroaselor direcții în care s-a afirmat.

Cum în aceste însemnări nu ne putem referi la bogăția observațiilor care alcătuiesc ediția, ne vom rezuma la câteva, majore. La loc de cinste stau aprecierile superlative, unanime cu privire la capodopera autorului, *Histoire de langue roumaine*, lucrare care a studiat magistral (este termenul folosit de G. Giulea) fondul latin al limbii române. Lucrarea este pentru Al. Rosetti, „monumentul ce l-a lăsat generațiilor viitoare”. „Ceea ce este admirabil în această carte a unui tânăr de 28 de ani – scrie în continuare Al. Rosetti – este spiritul în care este concepută, erudiția profundă care merge până la cunoașterea tuturor amănuntelor, rectitudinea judecății, stilul sobru, clar, perfect adecvat materiei, și, în sfârșit, curajul ce-l constituie pentru orice epocă, dar mai ales pentru epoca în care apărea cartea, de a afirma adevărul științific, indiferent, de urmările ce le-ar fi avut aceasta pentru autorul ei”. Celălalt mare lingvist, Iorgu Iordan, apreciază că „Nimeni nu era mai indicat decât el (Densusianu) să creeze... o operă vrednică să stea alături de *Histoire de la langue française* a lui Ferd. Brunot.” Și pentru Gh. Ivănescu lucrarea amintită este „una din operele cele mai de seamă ale lingvisticii romanice din toate timpurile”, „o operă de o imensă muncă, de o bogată informație și de o gândire destul de personală”, unul dintre marile ei merite fiind „acela de a fi alcătuit prima sinteză amplă, la curent cu toată literatura vremii, asupra latinei populare, în special asupra celei de la baza românei”. Profesorul ieșean crede, totodată, că lucrarea are și unele limite, între ele faptul că Densusianu nu s-a gândit și la descoperirea unor elemente traco-dace în limba română.

O altă serie de considerații, semnate de G. Giulea, Gh. Ivănescu, D. Șandru, Anton Balotă, I. C. Chițimia, Gh. Vrabie, Marin Buga, Ioan Șerb privesc contribuția lui Densusianu în domeniul dialectologiei și al folcloristicii, toți relevând că savantul a subliniat permanent importanța graiurilor și dialectelor pentru studiile de filologie și de istoria limbii, pentru sporirea studiilor despre macedo-română și isto-română, că a adus puncte de vedere noi, noi orientări și metode în cercetarea științifică a graiurilor românești, indicații metodologice, teoretice și practice pentru realizarea lor, că a pledat pentru monografiile dialectale. Densusianu a făcut joncțiunea între cercetarea graiurilor și a folclorului, în acest din urmă domeniu pledând pentru înlăturarea diletantismului, a rutinei, pentru înlăturarea sistemului învechit de a culege creații populare, „cu grămada, fără sistem, fără orientare, fără pregătire științifică”. Această nouă orientare nu putea să vină, scria Densusianu, decât de la filologi.

A aplicat, în propriile sale cercetări, și această orientare a recomandat-o și discipolilor săi, coroborarea cercetărilor filologice, folclorice și etnografice, pentru că, scria, „numai din colaborarea lor poate ieși mai multă lumină în limpezirea unor probleme”. Culegerile de creații populare trebuia să treacă de la textele care conțin „în mare parte o limbă tradițională, convențională, cu forme stereotipe”, la convorbiri în care să se reflecte graiul zilnic și „spontaneitatea sufletească” a celor chestionați. A fost un punct de vedere înnoitor, prelegerea sa universitară, din anul 1909, *Folclorul. Cum trebuie înțeles* fiind un punct de cotitură în cercetarea graiurilor și a creației populare.

Câțiva semnatari în volum se referă la o componentă esențială a personalității omului de știință Densusianu; Basil Munteanu, *Un vizionar al latinității*, Pimen Constantinescu, *Ovid Densusianu și Italia*, Ovidiu Bârlea, *Ovid Densusianu și latinitatea folclorului românesc*, Elena Bălan-Osiac, *Ovid Densusianu și preocupările sale privitoare la universalul iberoromanic*. Al. Rosetti remarcă la Densusianu, pe lângă ardelenismul său, formația latinistă: „a fost ultimul dintre latiniști. Dar nu în sensul în care noțiunea aceasta este înțeleasă indeobște, de consacrare a activității sale dovedirii originilor noastre romane, ci în sensul grupării noastre spirituale cu lumea latină din Occident. Ca o credință foarte adâncă a lui Densusianu vom regăsi într-însul concepția metafizică a latinității noastre, a solidarității noastre cu popoarele romanice din Apusul Europei, mai presus de diferențele de rasă care despart aceste popoare.” Sunt evocate, în sprijinul afirmațiilor, atât de către Rosetti, cât și de către ceilalți care se referă la această componentă a personalității lui Densusianu, cursurile sale despre Dante, despre *Dante și latinitatea*, despre *Aliterațiunea în limbile romanice*, *Filologia romanică în Universitatea noastră*, *Sufletul latin și poezia nouă*, *Păstoritul la popoarele romanice*, *Graiul păstorilor din Provansa* și multe altele. Latinism și occidentalism care caracteriza nu numai bibliografia savantului, ci și personalitatea sa, care eră a unui „parizian rafinat” (scria Al. Rosetti).

Tot astfel l-au văzut Leca Morariu, care a remarcat la el „subțirimea occidentalului”, Iorgu Iordan, pentru care Densusianu a fost „reprezentantul cel mai autentic al spiritului latin în cultura noastră”, care deprinsese din cultura franceză, din spiritul francez raționalismul, măsura, armonia, eleganța stilului, gustul calității, care s-au vădit la el atât în ceea ce a creat, cât și în manifestările sale. Un stil care mergea până la vestimentația sa, Emil Isac consemnând că profesorul Densusianu renunța la alte necesități pentru ca să-și cumpere o cravată, o pălărie produse de firme celebre. Perfectul gentleman, grand-seigneur-ul, laudat de apropiații săi, se manifesta ca atare în toate împrejurările, în întreg comportamentul său. Multe mărturii îl laudă pe cel care a fost model de dăruire, rigoare, punctualitate, pe profesorul care n-a lipsit niciodată de la îndatoririle universitare, într-atât de riguros încât abia ieșit din spital s-a dus să-și țină cursul la universitate. Fără excepție, cei care l-au cunoscut i-au admirat totala dăruire pentru cercetarea științifică, l-au elogiat pe omul cărții, au văzut în el „cea mai splendidă încarnație a curiozității umane”. Această dăruire totală era și o moștenire a dărzeniei înaintașilor săi și ea a făcut din el un însingurat, însingurare care s-a accentuat în urma destrămării familiei sale. Mulți

l-au văzut doar ca un însingurat și unele epitețe au revenit adesea sub pana celor care l-au evocat: mizantrop, ascet, un mare izolat, o fire închisă, hipersensibilă, necomunicativ, rigid, aspru, neadaptabil, distant. Bunii cunoscători ai săi însă au denunțat aceste „impresii ușoare”. Emilian Constantinescu scrie că izolarea savantului era doar „o mască sub care vibrau entuziasmul și încrederea în viață, susținută de o neistovită sete de studiu”. Cel mai nuanțat și mai adevărat portret psihologic credem că este acela ce i l-a făcut poetul, psihologul și sociologul Eugeniu Speranția, care după ce ia în calcul „neistovitele decepții” pe care Densusianu le trăise, ca și „experiența tot mai dură a persistenței urâtului din jurul său”, precizează că acele trăsături amintite mai sus nu fuseseră niște constante ale vieții sale, ci se acutizaseră în ultimii săi ani: „Rezervat fusese întotdeauna. Deveni tot mai singuratic. Puțin expansiv fusese întotdeauna. Acum își ferecă sufletul. Cei ce nu l-au înțeles niciodată l-au privit ca mizantrop. Și totuși: nu poate exista o formă mai pură și mai desăvârșită decât cea care a făcut întotdeauna adevăratul fond al comportamentului său social”. În fine, pentru Dragoș Protopopescu savantul a fost un „hermit al muncii zilnice”, care „a făcut din viață cea mai cumplită datorie”. O altă cauză a a însingurării sale era sărăcia intelectualului care-și cheltuise mulți bani pentru tipărirea cărților sale și a revistelor pe care le-a condus, care-i ajutase cu bani pe mulți discipoli ai săi. Emil Isac scrie că oricât ar încerca să rețușeze imaginea primei lor întâlniri, Densusianu îi apare „tot încovoiat, tot sărac, tot plin de gânduri”. Iar I. – A. Candrea scrie: „De altfel, tot din cauza sărăciei a murit Densusianu. Nu mai avea bani să mai stea în sanatoriul unde fusese operat și s-a dus acasă. Aici s-a declarat septicemia care l-a dus la mormânt, lucru care nu i s-ar fi întâmplat dacă rămânea la spital supravegheat de doctori. La moartea lui, s-a găsit, într-un buzunar al hainei, toată avera ce posedă: 1000 de lei”.

Iordan DATCU

Editura AULA

Colecția „CANON

George Coșbuc de Andrei Bodiu	79.000 (7,9) lei
Titu Maiorescu de Cornel Moraru	79.000 (7,9) lei
Ioan Slavici de Cornel Ungureanu	79.000 (7,9) lei
Octavian Goga de Cornel Ungureanu	79.000 (7,9) lei
Liviu Rebreanu de Ion Simuț	79.000 (7,9) lei
Lucian Blaga de Cornel Moraru	79.000 (7,9) lei
Ion Barbu de Andrei Bodiu	79.000 (7,9) lei
Urmuz de Adrian Lăcătuș	79.000 (7,9) lei
Ștefan Agopian de Ruxandra Ivănescu	79.000 (7,9) lei
Ion Alexandru de Ion Bălu	79.000 (7,9) lei
Ștefan Bănuțescu de Monica Spiridon	79.000 (7,9) lei
Ana Blandiana de Iulian Boldea	79.000 (7,9) lei
Nicolae Breban de Liviu Malița	79.000 (7,9) lei
Emil Brumar de Rodica Ilie	79.000 (7,9) lei
Augustin Buzura de Ion Simuț	79.000 (7,9) lei
Matei Călinescu de Ștefan Borbely	79.000 (7,9) lei
Mircea Cărtărescu de Andrei Bodiu	79.000 (7,9) lei
Gheorghe Crăciun de Mihaela Ursu	79.000 (7,9) lei
Leonid Dimov de T. Ștef și V. Mureșan	79.000 (7,9) lei
Ioan Grușan de Nicoleta Cliveț	79.000 (7,9) lei
Alexandru Ivasiuc de Sanda Cordoș	79.000 (7,9) lei
Mircea Ivănescu de Al. Căsuțecan	79.000 (7,9) lei
Nicolae Manolescu de Mihai Yakulovski	79.000 (7,9) lei
Adrian Marino de Constantin M. Popa	79.000 (7,9) lei
Virgil Mazilescu de Ion Buzera	79.000 (7,9) lei
Gellu Naum de Vasile Spiridon	79.000 (7,9) lei
Fănuș Neagu de Andrei Grigor	79.000 (7,9) lei
Mircea Nedelciu de Al. Th. Ionescu	79.000 (7,9) lei
Constantin Noica de Cornel Moraru	79.000 (7,9) lei
Cristian Popescu de Horea Poenar	79.000 (7,9) lei
Maria Preda de Rodica Zane	79.000 (7,9) lei
Eugen Simion de Andrei Grigor	79.000 (7,9) lei
Nichita Stănescu de Vasile Spiridon	79.000 (7,9) lei
Nicolae Steinhardt de Gheorghe Ardelean	79.000 (7,9) lei
Sorin Titel de Daniel Vighș	79.000 (7,9) lei
Mihai Eminescu de Caius Dobrescu	129.000 (12,9) lei

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

CARTIER în toate librăriile bune

**DICTIONAR
ENCICLOPEDIC
ILUSTRAT**

61.635 de articole, 2.320 de ilustrații

DEI

**CARTIER
DICTIONAR
ENCICLOPEDIC
ILUSTRAT
Junior**

NUME PROPRII
15.320 de articole, 4.357 de ilustrații

**DEI
Junior**

**DICTIONAR ENCICLOPEDIC
ILUSTRAT**

61.635 de articole
2.320 de ilustrații

**DICTIONAR ENCICLOPEDIC
ILUSTRAT Junior**

Nume proprii
15.320 de articole, 4.357 de ilustrații

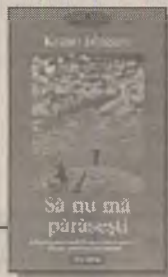
Difuzare: S.C. "CODEX 2000", Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2,
București. Tel/fax.: 210 80 51. E-mail: codexcartier@gmail.com

www.polirom.ro

■ Ioan Petru Culianu
**Gnosticism și gândire
modernă: Hans Jonas**

■ Kazuo Ishiguro
Să nu mă părăsești

■ Truman Capote
**Alte glasuri,
alte încăperi**

■ Truman Capote
O vară de răscruce

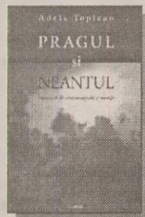
**Suplimentul
DE CULTURĂ**

Un săptămânal realizat
în colaborare cu Ziarul de Iași

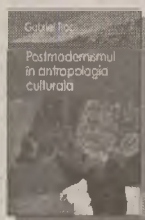
www.polirom.ro

**Volumele premiate la concursul de debut
„Ioan Petru Culianu” 2005 – acum în librării**

■ Adela Toplean
**PRAGUL
și
NEANTUL**
Încercări de circumscriere
a morții

■ Liviu Bordaș
Iter in Indiam
Imagini și miraje indiene
în drumul culturii române
spre Occident

■ Gabriel Troc
**Postmodernismul
în antropologia culturală**

**Suplimentul
DE CULTURĂ**

Un săptămânal realizat
în colaborare cu Ziarul de Iași

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREȘTI

Programul DW în limba română:

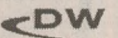
13:00 - 15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)

Știri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)

Știri în germană și engleză – zilnic din oră-n oră!

Și muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

www.cartearomaneasca.ro

CARTEA ROMÂNEASCĂ

Nouități în colecția „Poezie”:

Octavian Soviany

Dilectia (conține CD audio)

„Octavian Soviany e un alchimist sui-generis;
beut de cultură, își extrage din esențele livrescului
elixirul propriei poezii. E un barochist care se mișcă
în lumile imaginare ca în propria-i bucătărie.” (Nora Iuga)

Robert Șerban

Cinema la mine-acasă (conține CD audio)

„O poezie spirituală scrie Robert Șerban,
pe cât de inteligentă, pe atât de plastică.
O admirabilă carte de versuri.” (Nicolae Manolescu)

CONCURS NATIONAL DE SCENARII

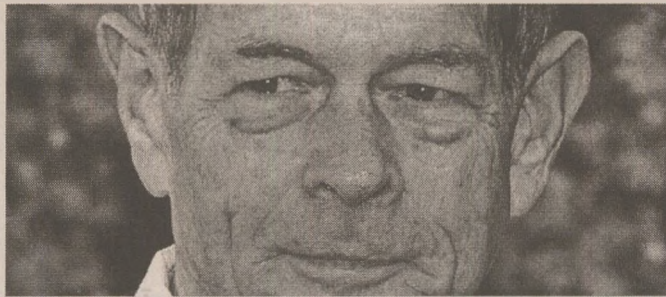
FUNDAȚIA
ANONIMUL

ORGANIZEAZA UN CONCURS NAȚIONAL DE SCENARII
DE FILM CU DOUA SECȚIUNI: LUNGMETRAJ ȘI SCURTMETRAJ

PENTRU DETALII ACCESAȚI WWW.FESTIVAL-ANONIMUL.RO

Festivalul Internațional
de Film Independent ANONIMUL

Delta Dunării / Sfântu Gheorghe
14 – 19 august 2006, ediția a III-a

cronica ideilor

Nu mi-am putut explica niciodată de ce scriitorii ruși, traduși în românește, sună atât de bine. Probabil că au ceva din curgerea spontană a unei limbi în care, prin cuvinte banale și simple, poți ajunge să spui lucruri cu adevărat incandescente. Iar firescul pe care îl emană astfel de cărți cu greu îl poți regăsi în cazul traducerilor făcute din alte limbi. Aproape îți vine să spui că, nici dacă ar fi scris de-a dreptul în limba română, rușii nu ar fi avut un efect estetic atât de durabil asupra noastră. Ba mai mult, în limba română, scriitorii ruși sună mai bine decât foarte mulți dintre scriitorii români. Se întâmplă ceva la trecerea pragului dintre rusă și română, ceva despre care însă nu poți spune mare lucru.

Memoriile lui Aleksandr Soljenișin sînt un exemplu în această privință, impresia pe care o capeți fiind cea cu care rămîi după ce ai lăsat să vină peste tine un torent de patetism slav. Soljenișin e inepuizabil și mereu neconvențional, de aici alura de luptător neconformist avînd talentul de a contraria și scandaliza pe toată lumea. Și dacă prima parte a memoriilor sale — cea cuprinzînd cei 56 de ani petrecuți în Rusia Sovietică — a apărut sub titlul *Vitelul și stejarul* (Humanitas, 2002), cea de-a doua parte, cea care începe cu expulzarea lui Soljenișin din Rusia, poartă un titlu sugestiv: *Ca bobul între pietrele de moară*. Bobul, se înțelege, este chiar Aleksandr Soljenișin, iar pietrele de moară între care scriitorul și-a petrecut aproape întreaga viață sînt, pe de o parte, Rusia comunistă și, pe de alta, Occidentul.

În urma expulzării din Rusia, Soljenișin se pomenește recînd, în numai cîteva ore, de la regimul asfixiant, de permanență supraveghere polițienească, la regimul de libertate apuseană dintre granițele fostei RFG. Iar ceea ce se întâmplă de acum încolo cu scriitorul rus ține mai mult de ficțiunea literară decât de memorii: Soljenișin începe să se poarte într-un mod cum occidentalii nu se așteptau, și asta pentru că nimeni nu bănuise că psihologia acestui rus invulnerabil și trist, silit să trăiască zi de zi într-o tensiune psihică uriașă, psihologia lui era cu totul alta decât cea a europenilor.

Și astfel, ajuns în Occident, într-o lume în care autoritățile, mass-media și populația îl așteptau cu toate onorurile pregătite, în această lume Soljenișin simte că pedestalul gloriei mondiale pe care se urcase grație Nobelului din 1970 începe să semene tot mai mult cu un eșafod. Privește lezorientat lumea din jur, contemplă societatea aceea a repturilor și a libertăților neîngrădite, și simte abia acum că ceva s-a schimbat radical. Toți se uită la el ca la urs, toți așteaptă să facă declarații ultime și să rostească adevăruri lefinitive, iar el, omul care scăpase cu viață lupînd împotriva celui mai ucigător aparat de represiune, omul care îndrăznise să spună adevărul despre ceea ce se întâmpla în Rusia, tocmai el nu mai simțea acum nevoia să vorbească. Și Soljenișin începe pur și simplu să tacă, refuzînd să dea interviuri și să răspundă frivolelor întrebări gazetărești, tîrmînd stupefarea ziaristilor și bucuria nemărturisită a dușmanilor.

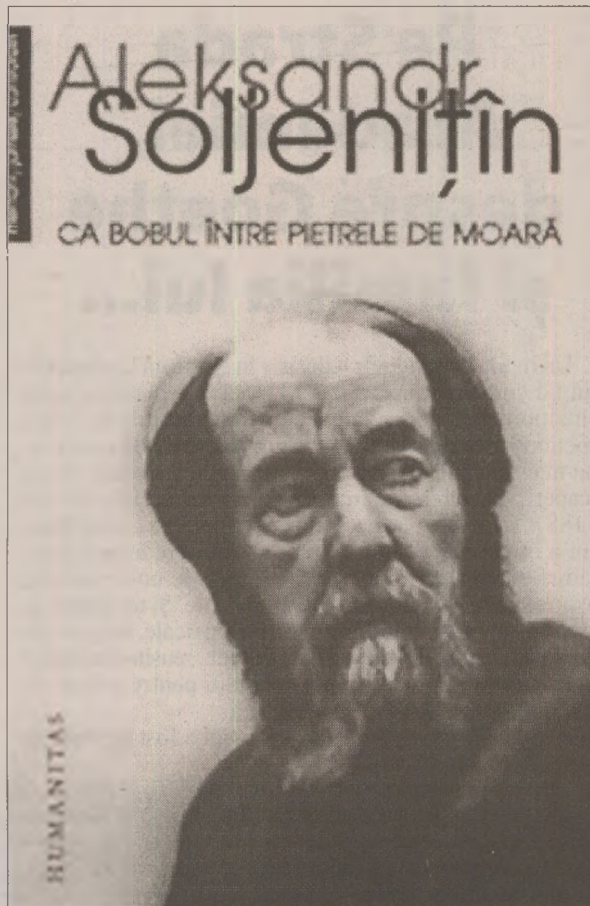
Soljenișin tace și iarăși tace, după ce o viață întreagă șișese să poată vorbi liber. Și tace cu atât mai încăpățînat cu cît simte că cei care ar trebui să-i înțeleagă cuvîntul au cu totul altă gîndire decât a lui, și că, orice ar spune, occidentalii vor dori să audă numai ceea ce își doresc ei să audă. Soljenișin simte că imaginea pe care occidentalii au despre el este deja formată, iar orice abatere de la răsăturile ei ar însemna o falsificare a portretului pe care și l-au construit. Și treptat își dă seama că, în urma expulzării în Rusia, nu a reușit să facă decât un singur lucru: să chime o temniță cu alta.

Poate cele mai neverosimile pagini din carte sînt tocmai cele în care rusul își descrie dezorientarea, confuzia și eputința de a se adapta noilor împrejurări. Scriitorul uferă de un sindrom de decompresiune, provocat de labirea bruscă a unei tensiuni psihologice sub apăsarea aereia trăise mereu. Și asemenea unui scafandru căruia recerea prea rapidă de la o presiune mare la una mică îi poate fi fatală, tot așa Soljenișin, lipsit acum de constrîngerile în înfruntarea carora își obținuse de fapt identitatea, se simte vlăguit, abulic și dezabuzat. Nu poate înțelege optica oamenilor, cum nu poate pricepe comportamentul lor. Trăiește mereu asediat de ziaristii care îl urmăresc peste tot pentru a scrie a doua zi despre el că: „Soljenișin se

Sorin Lavric

Invulnerabilul

Aleksandr Soljenișin, *Ca bobul între pietrele de moară*, trad. din rusă de Nicolae Vrublevschi, Ed. Humanitas, 2006, 394 pag.

simte bine“ sau „Lui Soljenișin îi plac șoselele din Germania“ sau „Astăzi Soljenișin s-a plimbat singur“.

Hărțuirea de care are parte, răstălmăcirile cuvintelor rostite și goana mediatică după senzaționalul creat din nimic îl transpun pe Soljenișin într-o stare de spirit vecină cu disperarea. Totul i se pare fals și superficial. Între lumea de aici și Occidentul pe care și-l făurise în imaginație nu există decât foarte vagi legături. În plus, aici îi lipsește ceva: îi lipsește riscul, îi lipsește primejdia de moarte, spaima că oricînd poate muri pentru cărțile pe care le-a scris. Și pentru că primejdia morții nu mai există, tocmai de aceea viața începe să se stingă în el. Nu se regăsește defel și nu poate dormi decât luînd somnifere. Inspirația i-a dispărut și elanul de luptător pe care îl avea în Rusia i se pare acum o amintire iscată de o memorie

capricioasă. Pe scurt, gladiatorul de odinioară a devenit o mascotă, o fanțoșă mediatică plimbata și garnisită cu toate onorurile și premiile oficiale. Și cu cît are parte de mai multe reverențe, cu atât Soljenișin simte că, dacă nu va face ceva cît mai curînd, riscul de a fi devorat de caruselul mediatic occidental va deveni realitate.

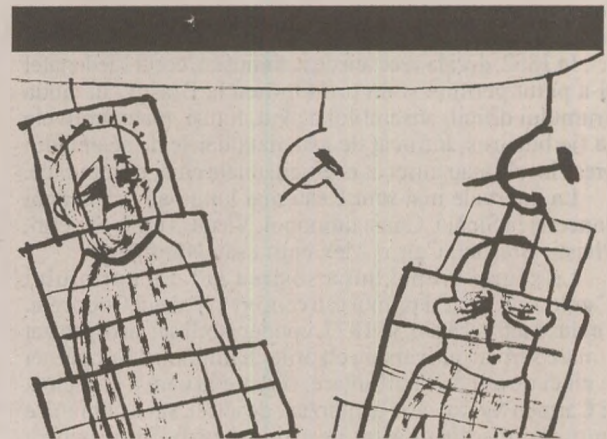
Cel mai dureros lucru de care are parte este că abia acum, după 56 de ani de luptă continuă cu KGB-ul, timp în care știuse foarte bine că nu va fi înfrînt decît dacă va fi făcut să-și piardă intimitatea și libertatea de gîndire, abia acum simte că din intimitatea lui nu a mai rămas nimic. Soljenișin nu-și mai aparține, Soljenișin nu se mai percepe pe sine ca un om real. A devenit o imagine publică supusă fluctuațiilor mediatiche ale unei societăți de consum. Nu mai poate scrie nimic, nu-și mai poate aduna gîndurile. Ceea ce KGB-ul nu a reușit să facă de-a lungul a zeci de ani, mass-media a izbutit în numai cîteva luni: să-l facă să nu se mai regăsească pe sine în limitele propriei identități. Vechiul Soljenișin a murit, a mai rămas spectrul mediatic al premiului Nobel. Invulnerabilul a fost anihilat.

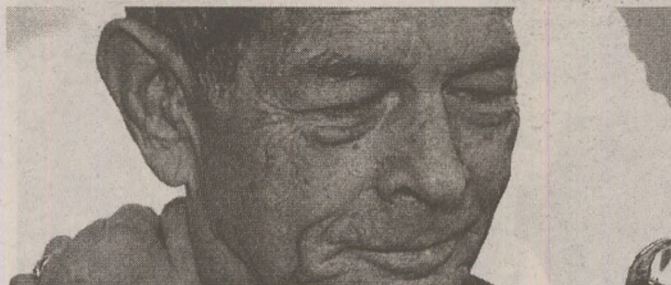
Oriunde se duce i se dă totul. Dacă intră într-o prăvălie, patronul îi face cadou marfa dorită, dacă vrea să mînce într-un restaurant, patronul îi dăruiește gratuit o masa festivă, dacă vrea să iasă pe stradă ca să ia aer curat, armata de ziaristi se năpustește asupra lui cu cele mai aiuritoare întrebări. Într-un asemenea moment, Soljenișin, scos din fire, le strigă: „Sînteți mai rău decît kaghebiștii!“, iar vorba aceasta face rapid ocolul lumii.

Ajuns la Oslo, lui Soljenișin îi este dat să vadă într-un cinematograful o ecranizare a cărții *O zi din viața lui Ivan Denisovici*. Dezamăgirea e completă, căci realizează că nimic din atmosfera cărții nu e de găsit în film: o alta lume, cu alte umori și cu o altă mentalitate. Și Soljenișin își dă seama că barierele psihologice dintre popoare sînt uneori insurmontabile și că din credința cu care trăise toată viața, aceea că prin cuvînt oamenii se pot înțelege între ei, din acea credință avea să se aleaga praful.

Vor urma scandalurile mediatiche, tracasările juridice privind dreptul de autor al propriilor sale cărți și repetatele încercări eșuate de a transmite europenilor ceea ce vroia să le transmită în fapt. Urmarea va fi că politicianii, din grija scrupuloasă de a nu leza prea mult orgoliile puterii ale Moscovei, vor începe să se ferească de el, în timp ce presa occidentală, iritată de intransigențele sale naționaliste, va deveni încetul cu încetul un adversar tradițional al scriitorului rus. Treptat, simpatia de care se bucura la început se va risipi toată, Soljenișin ajungînd să fie privit ca un intelectual a cărui lipsă de conformism politic este pe cît de indezirabilă, pe ațt de periculoasă. Și astfel, ocolit de autoritățile occidentale și urmărit mereu de KGB, Soljenișin va întruchipa tot mai mult figura unui transfug inadaplat, ale cărui rafale de revoltă în fața indolenței politicianilor vor fi întrerupte de perioade de acalmie și de reclusiune scriitoricească.

Probabil că Soljenișin, în toți anii petrecuți în Occident pînă la recăpătarea cetățeniei ruse în 1990, nu s-a putut acomoda calapodului apusean de viață. A fost genul de luptător căruia hotărîrea de a nu face concesii a apăsat mai greu decît dorința de a se plia pe regulile vieții occidentale. Așa se explică și revenirea definitivă a lui Soljenișin în Rusia de îndată ce acest lucru a fost posibil. ■

literatură

Pentru jumătatea lui decembrie 1930, corpul diplomatic și lumea bună a Capitalei așteptau cu nerăbdare un eveniment, deopotrivă, cultural și monden. Căci în ziua amintită era așteptată o conferință ieșită din comun: într-adevăr, doamna Marie von Mutius urma să vorbească

despre relația dintre familia ei și Johann Wolfgang Goethe. Conferențiară era soția lui Gerhard von Mutius, ministrul Germaniei la București, un intelectual de mare clasă, autor cu o impresionantă bibliografie și o activitate diplomatică care, începută în 1903, îl purtase de la Paris la Sankt Petersburg, de la Constantinopol la Pekin. Ultimul post înainte de București, unde se afla din 1926, fusese Copenhaga.

Doamna von Mutius trebuia să-și țină conferința în frumoasa Sală Liedertafel.

Citind această ultimă denumire, am însă senzația că mulți cititori ar putea schița un gest de nedumerire: sala Liedertafel? Și, totuși, aceasta se afla în plin centrul Capitalei, pe Strada Academiei, iar unii dintre noi poate că au mai și apucat-o, dar sub alt nume. Căci numaidecât după 23 august 1944 a fost botezată Sala „Libertatea” și a adăpostit sediul Partidului Social Democrat, de sub șefia lui Const. Titel Petrescu. Iar după înghițirea acestui partid de către P.C.R. a devenit sală de spectacole a proaspătului Teatru „Andarică”, până când a dispărut cu totul, înlocuită de noile clădiri dintre străzile Edgar Quinet și fosta stradă Regală.

În 1930, Sala Liedertafel împlinea frumoasa vârstă - parcă așa i se spune, nu? - de 78 de ani. Căci, ca fundație, ea ființa încă din septembrie 1852 când, la inițiativa profesorului transilvănean Friedrich Walter, circa douăzeci de iubitori de muzică din mai multe colțuri ale Germaniei (încă divizată, sfâșiată într-o mulțime de stătuțe), Austriei și Transilvaniei și-au dat întâlnire la București spre a întemeia o fundație care să cultive îndeosebi muzica, dar și alte valori ale spiritului. În scurt timp numărul membrilor a sporit la 100 care, tot în același an, au aniversat, de pildă, Centenarul nașterii lui Friedrich Schiller. Iar programele, manifestările, cât și darile de seamă asupra lor au început să atragă și personalități românești.

În 1862, deci la zece ani de la înființare, corul Liedertafel și-a putut permite și un prim turneu la Brașov. În ciuda drumului dificil, ansamblul a avut, totuși, toate motivele să fie bucuros, întrucât de astă dată darile de seamă din presa locală s-au întrecut în elogii, unele chiar ditirambice.

La intervale mai scurte sau mai lungi, au urmat apoi concerte la Sinaia, Constantinopol, Viena, Turnu-Severin, Pitești, Breslau, Cairo, Alexandria sau Nürnberg.

La scurtă vreme după sosirea în țară a prințului Carol, corul a dat și primul său concert în Palatul Cotroceni. Iar după alți zece ani, în 1877, conducătorii săi au organizat o mare serbare aniversară cu prilejul împlinirii a douăzeci și cinci de ani de la înființare, serbare la care a participat și Carmen Sylva, ce n-a întârziat, de altfel, să-și comunice impresiile soțului aflat pe frontul războiului pentru independența țării.

Pe Strada Academiei, despre Goethe și familia lui...

Un moment cu adevărat decisiv în existența Liedertafel-ului l-a constituit, însă, anul 1881 când fundația a putut achiziționa terenul pe care a construit clădirile în care a funcționat de atunci încolo: o frumoasă sală de concerte, una mai mică pentru repetiții și consfătuiri și mai multe încăperi pentru birouri. Întreaga construcție a fost finisată în 1887, însă dezvoltarea luată de activitățile Liedertafel-ului a impus în scurt timp o nouă creștere a suprafeței clădirilor sale, terminată în 1897, grație unor subsidii ale prietenilor săi din medii foarte diferite. Și tot atunci au fost inaugurate conferințele pe teme muzicale, literare sau științifice, ceea ce denota, odată mai mult, reușita eforturilor depuse de diriguitorii Liedertafel-ului pentru a face cât mai bine cunoscută cultura germană.

Perioada Primului Război Mondial a fost un răstimp

dificil pentru fundație, cu localul sechestrat și amenințat la un moment dat cu desființarea, dar salvată până la urmă de insistențele profesorului dr. Adolf Frank, medic dar și finanțist, întemeietorul Băncii Transilvania. După care au urmat ani liniștiți, marcați de fructuoase domenii. În 1934, de pildă, un prestigios ansamblu de la Josephstädter Theater din Viena a prezentat cu mare succes celebra „Liebelein” a lui Arthur Schnitzler, aflat atunci în mare vogă. În 1936 a funcționat acolo, e adevărat scurt timp teatrul „Renașterea” întemeiat de câțiva tineri actori: Toma Dimitriu, N. Făgădaru, Iliada Munteanu, Marga Hagiescu - cu versiunea românească a piesei lui Schnitzler.

Iar în anul imediat următor, sala Liedertafel și-a putut sărbători, cu mare fast, a 85-a aniversare. Ilustrată, printre altele, printr-un concert de gală în cadrul căruia corurile sale reunite au fost dirijate de Theodor Rogalski și s-a produs Valentina Crețoiu-Tassian de la Opera Română, acompaniată de Orchestra simfonică a Radiodifuziunii.

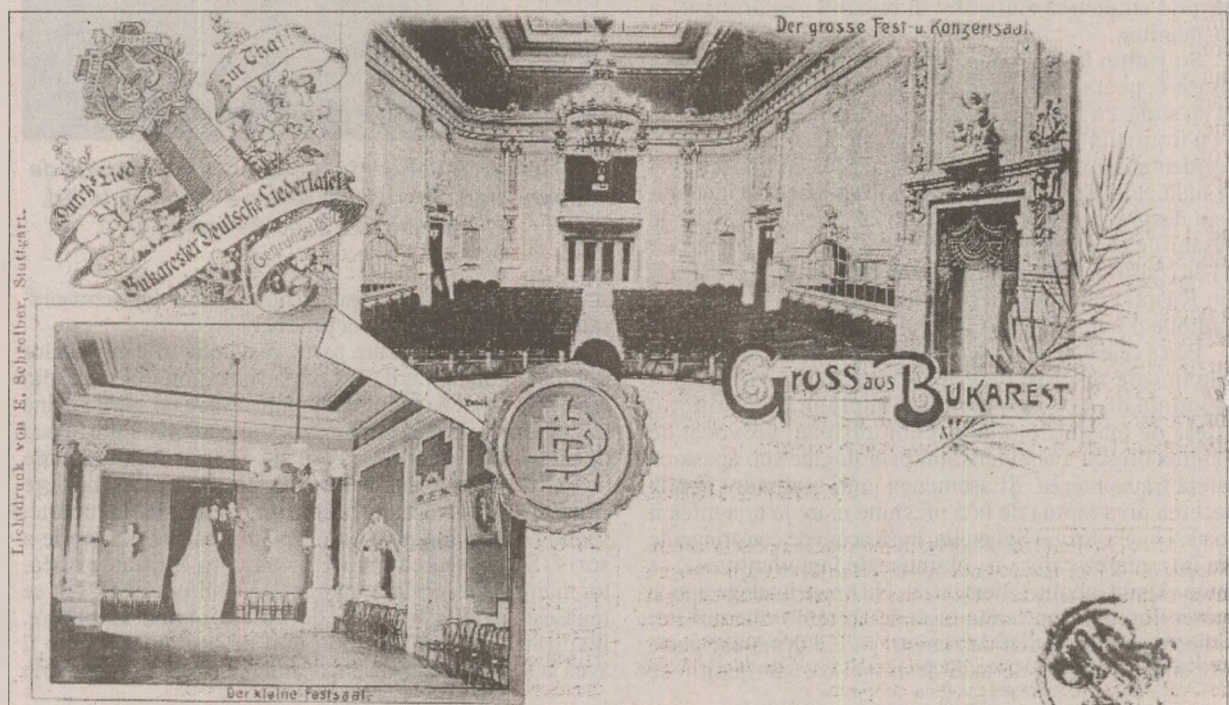
A 90-a aniversare a trebuit, însă, sărbătorită într-un cadru mult mai modest, din nou în plin război și anume la 13 decembrie 1942, când pe frontul de la Stalingrad se dădea batalia ce avea să decidă în mare măsură cursul anilor care au urmat. Dar două zile după aceea, în seara zilei de 15 decembrie a mai avut, totuși, la Ateneu un concert la care, în afară de cei 120 de coriști cit număra acum Liedertafel-ul și-a dat concursul și o orchestră militară a Wehrmacht-ului...

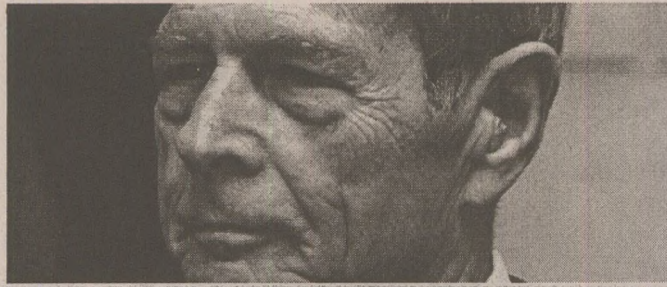
Am insistat - străduindu-mă să fiu, totuși, cât mai concis - asupra acestei istorii a Liedertafel-ului pe de o parte pentru a nu lăsa să se piardă în negurile trecutului amintirea unei instituții care a făcut cinste Bucureștiului de odinioară, iar pe de altă parte pentru că încerc, realmente, o strângere de inimă când constat cât de puțini mai sunt concitadinii noștri care cunosc ceea ce făcea farmecul orașului de altă dată. Într-adevăr, câți mai sunt cei care știu unde era frumoasa casă a lui Alexandru Marghiloman (dărâmată spre a face loc cinematografului „Patria”); cine mai bănuiește că în spatele Magazinului Eva (sau cum s-o mai fi numind acum) era Strada Mercur, cu casa lui Titu Maiorescu în care-și dădeau întâlnire atâtea glorii ale literaturii noastre; câți sunt cei care-și mai amintesc unde se afla Muzeul Simu sau statuia lui Take Ionescu, pentru a rămâne în același mic perimetru al orașului?

După această paranteză, să ne înapoiem, însă, în Strada Academiei și anume acolo de unde am pornit: conferința doamnei Marie von Mutius.

Mi-e cu atât mai ușor s-o recomand, cu cât pot face apel la un articol apărut în „Adevărul literar și artistic” din 1 aprilie 1928, de fapt o recenzie la nuvela *Le Miroir* și *Der Spiegel*, apărută în Editura Dom Verlag din Berlin. (În București ea putea fi găsită la librăria F. Zweier din B-dul Brătianu 2).

Ce spunea așadar, articolul, semnat Ion Băilă? „Autoarea acestei interesante nuvele - erau informații cititorii - trăiește în mijlocul nostru. Originară din

L i t e r a t u r ă

Rainer Maria Rilke

Elegii Duineze

Vrând să fac un dar poezilor români – de la care în tinerețe am primit inestimabile daruri, Nichita, Cezar, Grigore –, am îndrăznit o versiune românească a intraductibilelor și abstruselor poeme rilkeene. Mostre supreme ale unui discurs poetic somnambolic, desfidând nu numai logica și sintaxa curentă dar și cea poetică, aceste Elegii... sunt, cred eu, un vârful dacă nu un monument al spiritualității moderne europene. Sunt fericit că limba română a strămoșilor mei și a marilor poeți români a primit și a putut cuprinde arta poetului austriac, ce se clatină și cuvântă într-un aer de o tensiune insuportabilă, între Pindar și Hölderlin, un monument de vârful inegalabil, cu siguranță, al creației europene. (N.B.)

Elegia a cincea

dedicată Doamnei Hertha Koenig

Cine *însă* sunt ei, spune-mi, călătorii, cei ușor mai oarecari decât noi înșine, cei care, cu necesitate și devreme presează spre *cine* – și *cui* spre o iubire niciodată pe deplin satisfăcută? Dar el o presează, o îndoiește, o frânge, o balansează, o aruncă și apoi o re-prinde; ca dintr-un aer uleios și lin coboară ei în jos, pe uzatul, de nesfârșita lor săritură, subțirele covor, acest pierdut covor în spațiul cosmic. Așternut ca un plasture, de parcă suburbia cerului, acolo, i-ar fi făcut rău terrei. Și absent acolo, drept aici și manifest: prezența marii litere în majusculă... și încă, puternicii bărbați, ea-i rostogolește, în glumă, prinzându-i mereu, precum la masă, puternicul August farfuria de tablă.

Ah, și pentru acest miez, o roză a contemplării: și ea înflorește și se exfoliază. Și acest stâlp sau pistil, stampilă, cea de propria-i înfloritoare pulbere atinsă, din nou fertilizată ne-pofta pentru un pseudo-fruit, ei nicipând conștiente –, sclipind cu înțeșoșata aparență a unei fals zâmbitoare neplăceri.

Și-aici: ofilitul, ridatul patriarh, bătrânul, care bate doar toba, supt în pielea-i amplă, de parcă, ea, înainte, ar fi cuprins doi bărbați, unul dintre ei culcat deja în cimitir și el supraviețuind celuilalt, surd și uneori cam rătăcit în pielea-i văduvă.

Dar cel tânăr, bărbatul, de parcă era fiul unei cefe și al unei călugărițe: ațos și bine umflat de mușchi și simplitate. O, voi, care, ca o jucărie primitivă și o suferință, încă mărunță, într-una din lungile ei convalescențe...

Tu, cel care cu o izbitoră, pe care numai fructele o cunosc, necopt, zilnic de o sută de ori tu căzând din pomul împreună createi mișcări (cel care, mai iute ca apa,

trece prin primăvară, vară și toamna în puține minute) – cazi și te strivești de mormânt: și uneori, într-o semi-pauză, vrea să ți se ofere un chip iubit dincolo, spre mama ta aceea rareori tandră; și totuși se pierde în corpul tău, uzat până la platitudine, cu teama, chipul abia căutat... Și din nou bate din palme bărbatul pentru săritură și înainte ca ție, o durere, vreodată să-ți fie conștientă în apropierea galopantei inimi, îți apare ție arsura tălpii piciorului lui, primei sale sărituri, dar nu înainte ca lacrimile corpului să-ți tresară iute, în ochi. Și totuși, orbește, surâsul...

Îngere! O, ia-o, culege-o, mica floare a ierbii de leac. Găsește o vază, păstrează-o. Așează-o sub acele încă neafirmate bucurii; și într-o frumoasă urnă serbează-o cu o inscripție florală și avântată: „Subrisio Saltat”.

Și tu, atunci, iubito, tu, de o exaltată bucurie mut depășindu-te. Mai știi, poate faldurile se bucură pentru tine – sau poate mătasea verde-metalică va fi de-un nesfârșit răsfaț peste pieptul-ți bombat, nimic nelipsindu-i. Tu, mereu altfel pe toate cântărele incertului echilibru întinsele fructe ale calmului spiritual, aparent, sub umeri.

Unde, o, unde este locul – eu îl port în inimă – acolo unde ei nu puteau în nici un fel să se desprindă unul de altul, precum inabil acuplatele, nu foarte potrivitele animale –; la care greutatea mult atârnamă; iar, inutil, de vibrările lor tije se balansează încă farfuriile...

Și deodată în acest obositor niciunde, deodată inexprimabilul loc, unde curatul prea-puțin se transformă insesizabil –, deodată în prea-multul gol. Iar socoteala încărcată se topește și-și pierde toate numerele. Piete, o, pietele în Paris, nesfârșit loc de spectacole, unde croitoresele, *Madame Lamort*, neobositele drumuri ale terrei, iscând noduri din nesfârșite benzi și buchete, nou create din funde, flori, cocarde, fructe artificiale –, toate neverosimil colorate – pentru ieftinele pălării ale destinului.....

Îngere!: ar fi un loc, neștiut de noi, și unde vor arăta, pe inefabilele covoare, îndrăgostiții ceea ce aici nu reușiseră niciodată, îndrăznețele lor figuri ale elanului inimii, turmurile plăcerii lor, acolo unde nu se aflase vreodată o bază, doar laolaltă sprijinindu-se scări, vibrând –, și putând, în fața privitorilor din jur, morții, nenumărații, tăcuții. Își vor arunca ei, atunci, ultimele, mereu economisitele, mereu ascunsele, ignoratele de noi, etern valabilele monede ale norocului în fața, în sfârșit, a perechii surzându-se pe liniștitul covor?

Traducere din germană de
Nicolae BREBAN

Franța d-na Marie v. Mutius a devenit soția d-lui Gerhard von Mutius, actualul ministru și reprezentant diplomatic al Germaniei la București. Împrejurarea aceasta a făcut ca d-na Marie v. Mutius să-și însușească egal de bine limbile franceză și germană și să devină o scriitoare apreciată pentru ambele națiuni cărora le aparține, prin naștere și prin căsătorie.

Sub pseudonimul M. d Boissy a publicat în limba franceză două volume de versuri: *Ombres et Clartés* și *Pages d'hier* iar în limba germană o povestire „Mein dänischer Freund” (*Prietenul danez* – n.n.). Ultima ei lucrare, de care ne ocupăm aici, a scris-o deodată în amândouă limbile, păstrând exact forma și subiectul, fără a face o traducere dintr-o limbă în cealaltă”. Era vorba de nuvela *Le Miroir*.

La care acum mai putem adăuga că, în 1930, d-na v. Mutius a mai publicat la Brașov (în Editura Kraft & Drotleft) volumul *In memoriam* o culegere de poezii din Detlev von Liliencron, Rainer Maria Rilke și Hugo von Hofmannstahl, într-o ediție bilingvă. Cu Rilke se cunoscuse și corespondase, de altfel, mai demult. Și explicând în prefață cum îi venise ideea acestei ediții, a scris, tot despre Rilke: „Dacă am încercat să încredințez limbii franceze gândirea lui Rilke atât de conștientă și de sigură de ea însăși, cum chiar el a spus-o, am făcut-o cu speranța de a face mai bine cunoscut lumii sufletul acestui poet rătăcitor”.

Și totuși nu acestea au fost, probabil, rațiunile care au adunat atâta lume aleasă la conferința d-nei v. Mutius. Ci, cu siguranță, curiozitatea de a afla de la sursă date despre relația dintre familia ei și aceea a titanului de la Weimar.

Mulțumită ei știm și noi acum că stră-străbunicul ei, Johann Philipp Bethmann, care a înființat în 1748 la Paris Banca Bethmann, a înnodat cel dintâi o relație cu domnul consilier Goethe. Care își amintește, de altfel, undeva în *Poezie și Adevăr*, că în casa tatălui său locuia un ins care, deși slab la minte, era utilizat la tot ce ținea de scris. Era nepotul celui care întemeiasse banca. În scurt timp cele două familii au intrat în strânse legături de afaceri. Iar Goethe pomenește chiar, într-o scrisoare către mama lui, că: „Fără s-o știe, acești Bethmanni mi-au făcut rost de un credit”.

Elisabeth Bethmann, nepoata lui Johann Philipp, i-a fost tovarășă de joacă lui Goethe. Iar ulterior, când acesta a fost student la Leipzig, i-a scris – oarecum înciudat – surorii sale că Elisabeth prea se lăsa curtată de tot soiul de baroni, aristocrați și doctori. Și, la rândul lui, Johann Philipp a fost informat de Rudel, cumnatul lui, printr-o scrisoare cu accente foarte critice și disprețuitoare, că studentului Goethe i-a fost „în fine confiscat *Werther-ul*” lui, cu „nenumăratele sale sentimente atee”.

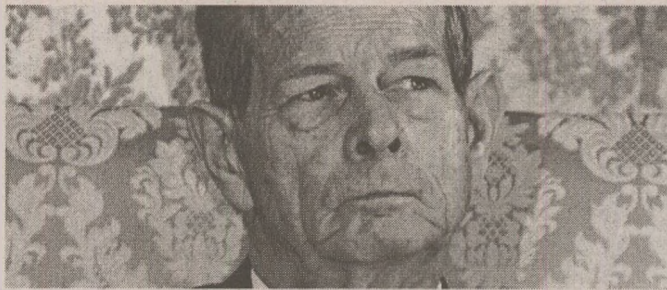
Fiica mai mare a lui Johann Philipp s-a măritat cu Johann Jakob Hollweg, întemeind astfel familia Bethmann-Hollweg, care l-a dat, printre alții, pe Theobald Bethmann-Hollweg, Cancelar al Reichului între 1909-1917. O altă fiică s-a căsătorit cu contele Flavigny, a devenit mama contesei d' Agoult (una dintre cele mai celebre femei din epocă, mama celor trei copii ai lui Franz Liszt, printre care Cosima Wagner și, după cât se pare, și unii al patrulea, medicul Carol Davila). Iar unicul fiu, Simon Moritz von Bethmann ținea casă mare la Frankfurt și era un apropiat al familiei Goethe.

Numai că în timp ce „doamna consilier” îi vizita des pe Bethmanni, Goethe venea rareori la Frankfurt, ultima oară în 1815, când a prânzit împreună cu ei.

Despre familia von Mutius – din care am cunoscut-o personal pe Dagmar, fiica celei despre care tocmai am relatat – și, mai ales, despre Gerhard von Mutius, un om cu o operă care rezistă timpului și ministru al Germaniei la București între 1926-1931, silit să părăsească țara în împrejurări ieșite din comun, cu alt prilej și mult mai circumstanțiat, probabil într-un viitor volum.

Dumitru HÎNCU

¹ Carol Davila (1828-1884), nume puțin cunoscut acum. Născut la Roma. Împreună cu N. Kretzulescu a pus bazele învățământului medical în țara noastră. A întemeiat societăți și publicații medicale: Societatea medicală (1857), Societatea de Cruce Roșie (1876), „Gazeta medicală” (1865). Autorul unei importante lucrări de specialitate *Profilaxia sifilisului*, o boală răspândită și considerată fără leac în epocă.

arte

Dacă aş spune chiar totul... (în loc de prefață)

Nu știu de ce vreau să scriu o carte, dar simt, la fel ca atunci când lucrez la o piesă, că trebuie, că am nevoie s-o fac.

Spre deosebire de un scriitor, care creează în singurătate, în teatru suntem obligați să facem apel unii la alții. Alții depind de mine și eu de ei, și această relație îmi dă forță. Ca regizor, nu știu exact care este rolul meu, știu doar că pasiunea mea face parte dintr-o căutare colectivă, în termeni poetici, că și eu contribui ca focul să fie aprins. Lucrând în teatru și având nevoie să fiu cu alții (și ce beneficiu ca, alături de ei, să mă simt mai puternic!), după un timp observ totuși și tendința opusă: o nevoie de singurătate. De câte ori am un răgaz, după o premieră, mă duc la cabana mea din pădure, în nordul statului New York, spre Canada. E construită din lemn, cu ferestre mari, prin care pomii își încolăcesc crengile deasupra patului meu. Tot ce văd când mă trezesc sunt frunze și cer. Când mă retrag acolo, în liniștea desăvârșită, trăiesc un sentiment adânc de recunoștință și uneori am dorința să-l împărtășesc și altora. Atunci realizez că mă caracterizează această dublă nevoie: să fiu și singur, dar și în contact cu alții. Ideea de a scrie mi-a venit astfel firesc, respirând aerul pur al pădurii, simțindu-mă la fel de norocos să fiu acolo și să fi avut cu o zi înainte o premieră la care am lucrat cu pasiune. Deși fericit, ceva rămâne totuși agitat înăuntru. Ca și cum aş datora ceva cuiva. Altora? Mie însumi? Intenția de a scrie a pornit din aceste întrebări.

Parafrazându-l pe Brook, aş putea intitula această carte *Amintiri imaginare sau mincinoase*. De ce mincinoase?! Dacă vreau să înțeleg parcursul meu în timp, prima condiție ar fi să fiu sincer cu mine însumi. Dar nu e atât de simplu: îmi e mult mai ușor să fiu sincer cu alții, cu un actor, de exemplu: nu mi-e deloc greu să-i arăt lui când ceva nu e adevărat. Am dezvoltat un obicei „profesional” care mă protejează, căci vorbindu-le altora despre ei înlătur gândurile incomode despre mine. Oare aş putea să înving pentru câtva timp această „boală profesională”? Dar, chiar presupunând că aş reuși, cât de mult voi putea conta pe precizia memoriei mele, când este de notorietate printre actori că nu pot să memorez exact nici măcar replici dintr-o piesă cunoscută de toată lumea ca *Hamlet*, chiar în timp ce lucrez la montarea ei? Scriind, risc, deci, să relatez lucruri care nu s-au întâmplat exact așa cum le descriu, dar pe care imaginația, încercând să compenseze golurile memoriei, le va face să pară reale, căci, ca și în teatru, ea exercită o forță irezistibilă. Cartea va încerca

să traseze etape ale parcursului meu în teatru, în speranța că ele pot trezi și interesul altora. De aceea, o intitulez *O biografie*.

Un alt titlu ar fi putut fi *Un echilibrist între două lumi*. Un bun prieten, Basarab Nicolescu, l-a găsit cu ani în urmă și a încercat pentru un timp, dând dovada unei răbdări unice, să mă convingă să scriu o carte, oferindu-mi chiar un contract cu o importantă editură pariziană, unde coordona o colecție; într-adevăr, mă simt ca între două lumi: am trăit cea mai mare parte din viața mea, după plecarea din România, între două continente, am lucrat (cel puțin în ultimii douăzeci și cinci de ani) între teatru și operă, am montat spectacole care m-au marcat în *mainstream*, dar și în avangardă, oscilând continuu între tradiție și experiment, pe scene mari ale lumii sau în ruine și subsoluri, în căutarea neobișnuitului, dedicat cercetării teatrale pentru a găsi un limbaj proaspăt, ca apoi să extind concluziile experimentului la un public larg.

Mă aflu între (cel puțin) două lumi, jonglând între o carieră de regizor și una mai nouă, de profesor la Columbia University din New York, orașul unde am locuit cel mai mult timp după București, între o viață de familie în contrast și deseori în conflict cu una de artist comis-voiajor, între două avioane, între isterie și liniște, între dorința de a pune stop carierei internaționale, pentru a lucra cu ușile închise, într-o atmosferă de laborator, și tentația de a continua să fiu în centrul atenției publice. Și, pentru că trăiesc zilnic în realitatea vizibilă, imediată a vieții, dar și în alta mai ascunsă, poate mai subtilă, pe care nu pot s-o numesc, sunt într-adevăr când pierdut, când regăsit între două lumi.

Toți prietenii care mă încurajează la scris îmi spun că începutul e cel mai greu, dar că după aceea cartea se va scrie singură. Neavând experiența profesională de scriitor, ca să-mi ușurez responsabilitatea unei îndeletniciri pentru care nu am calificare, am chemat în ajutor doi prieteni vechi, Ana Măria Nartî și Biță (George) Banu, care au acceptat generos să-mi fie consilieri de drum, dar și-au asumat și un rol activ, angajându-se cu mine în conversații, pe care le-am avut împreună între Stockholm, Paris și La Palmyre, pe coasta Atlanticului. Cu ajutorul lor am început să am un gust concret al scrisului, comparabil cu cel al acțiunii directe, fizice, într-o repetiție în teatru.

După șocul inițial al discuției cu ei, atât de necesar ca să depășesc starea de pasivitate și timiditate stângace în relația cu scrisul, cartea și-a găsit natural formula ei. Odată ce curentul a fost pus în mișcare, am căpătat curaj. Uneori, mărturisirile mele stimulate de întrebările lor alternează cu un dialog în trei, pe care sper ca cititorul să-l găsească revelator pentru diverse momente ale formării mele ca regizor, începând cu anii studenției la Institutul de Teatru din București. Le sunt îndatorat bunilor mei prieteni, căci fără suportul lor plin de afecțiune și încredere aş fi rămas hipnotizat în fața paginii albe.

Copacul zburător

Ne aflăm în 1944. Nu aveam încă un an, când o bombă lansată de aliați a căzut în curtea școlii din fața blocului nostru de pe strada Argezi (unde mai târziu aveam să fiu elev în clasele primare), înainte să se fi declanșat alarma antiaeriană. Crengi din bătrânul stejar scos din rădăcină au aterizat sub impactul exploziei tocmai pe terasa noastră de la etajul șase.

În timp ce ferestrele întregului imobil s-au făcut țandări, taică-meu a avut fulgerător instinctul bun de a mă lua în brațe și, cu mama de mână, ne-a condus în adăpostul antiaerian din subsol. Dacă ea Anica, cea care m-a îngrijit cu dragoste și devotament până la plecarea mea în America, împreună cu simpaticul ei soț, Nicolae Călin (amândoi fâgărășeni mândri), ne-au urmat în grabă, aducând și coșul cu provizii care era mereu la îndemână, în caz de atac. Se spune că am stat în adăpost peste douăzeci și patru de ore. Era prima mea experiență *underground*. Poate de acolo, din familiaritatea cu subsolurile, am primit subconștient inspirația care s-a manifestat într-o bună zi, când am montat *Medeea*.

Deși nu am, evident, amintiri vizuale clare ale sfârșitului războiului, încerc să recompun alte secvențe povestite de părinții mei. Ca aceea în care tata își conducea în noapte Opelul, cu farurile stinse, pentru a nu atrage atenția,

între București și ferma de la Meret. Acolo am făcut întâii pași și mi s-a povestit că primele mele cuvinte au fost *mama, tata, avion*. Dacă e adevărat că era un avion american care tocmai trecea, să fi fost oare premoniția viitoarei mele transmutări peste ocean?

Tatăl meu și plimbarea cu birja

Unchiul Mihai, fratele tatei, era foarte apropiat de Iuliu Maniu și, dacă nu mă înșel, fusese ministru în guvernul lui. Era un ardelean dintr-o bucată, demn și capabil de o mare bunătate, în ciuda educației austriece pe care o primise. Tatăl meu, Gheorghe (deși el preferă „George”, căci îi sună mai dulce la ureche), se trăgea dintr-o familie de români nobili din Arad (spre amuzamentul meu, se mândrea des cu blazonul Șerbanilor datând din 1603, pe care mi l-a dat, pe patul de moarte, să-l duc în cabana mea din America și să nu uit de unde vin), în plina dominație austro-ungară, familia a fost nevoită să se

Andrei Șerban

O biografie

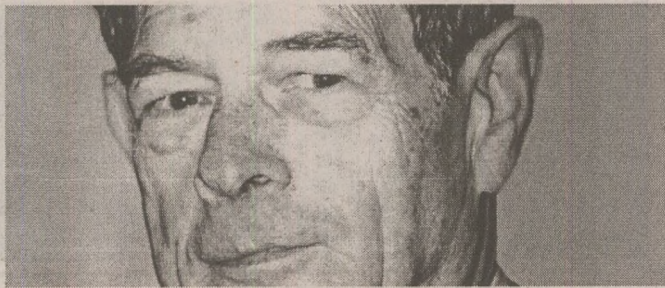

stabilească la Szeged, unde bunicul meu a fost numit judecător la Curtea de Apel. Acolo s-a născut tata. Această strămutare în Ungaria a produs multe frustrări întregii familii, din cauza atmosferei naționaliste meschine, care se manifestă din păcate peste tot la fel. De câte ori a refuzat judecătorul Șerban, bunicul meu, să devină ungar, nelăsându-se intimidat de presiunile la care era supus, nu știu. Nici de câte ori mi-a spus *Papago* (căci așa îl poreclisem pe tata, și mulți din prietenii lui au preluat bucuros porecla): „Orice, dar cu o ungueroaică sa nu aud că te însori!”. Nu am îndrăznit nicicând să-l contrazic, într-un fel îl înțelegeam. Impresiile copilăriei nu se șterg ușor. Dar mie mi-au plăcut întotdeauna ungerii. Cultura și rafinamentul, delicatetea și bunul-gust, îmi pare bine s-o constat, îi caracterizează pe mulți.

Cel mai greu îmi era să-l ascult pe tata descriind faimoasa plimbare cu birja prin Cluj, la care îl invitase fratele lui Mihai și care avea să-i schimbe viața. Era una dintre anecdotele sale favorite și, deși el o povestește cu multă admirație față de fratele sau, mie și azi mi se pare o întâmplare, bizară și destul de crudă. Dar nu am avut curajul să i-o spun tatălui meu.

Era anul 1916, Europa era zdruncinată de război, dar adolescentul Papago, care fusese cercetaș în primii ani, era convins că trebuie să ajungă la Paris să studieze sculptura cu Rodin. Avea în el o chemare pasionată și un talent vizual evident. Ar fi fost normal să-și urmeze vocația, într-o zi, fratele lui l-a invitat calm la o plimbare cu birja prin Cluj, unde familia se stabilise după moartea prematură a bunicului meu. „Deși sunt mai mare,

arte

Îți voi vorbi de la egal la egal, deschis, fără prejudecăți! Tu vrei să mergi la Paris să studiezi *les beaux-arts*. Frumos, nimic de spus. Dar gândește-te totuși la situația în care ne aflăm. Suntem în plin război, mama și Florica (sora lor) au nevoie de ajutorul nostru. Ce vei face în timp cu acest titlu de sculptor? Nu crezi că pentru moment ar fi util să te concentrezi pe ceva practic, care îți va aduce o situație stabilă și de care familia are nevoie? Ce zici de ideea de a merge la Leipzig, să studiezi avocatura? Și, dacă avem noroc să se termine războiul iute, vei da o raită și pe la Paris, la Rodin, de ce nu!? Tatăl meu i-a mulțumit fratelui cu lacrimi în ochi pentru sfat. Ceea ce el considera o intervenție salvatoare, un gest fratern înțelept și matur, mie mi se părea, dimpotrivă, o catastrofă, distrugerea șansei tatălui meu de a avea un viitor artistic. Urmarea: tatăl meu a studiat Dreptul la Leipzig, a practicat un timp avocatura, dar nu i-a plăcut, a devenit consilier financiar și a lucrat la diverse ambasade ale României (la Praga, Roma, Paris, dar după ce Rodin deja murise), apoi

umbrelor și luminilor. Sunt onorată că unele dintre cele mai frumoase portrete ale tinereții mele sunt făcute de el.

George Banu: Pentru mine, descoperirea fotografiei ca artă e legată de el, de o fotografie pe care mi-ai arătat-o tu: pe acoperișul unei case în Dobrogea se lăfăiau doi dovleci, iar coada unuia din ei depășea jgheabul de ploaie și părea să privească în casă ca un spion indiscret. Natura se „umaniza“, devenea poetică. Atunci mi s-au revelat puterile fotografiei.

Fotografia aceea se numea chiar „Indiscretul“ și a fost apreciată de multe jurii internaționale, obținând câteva premii.

Mama și complicațiile interetnice

Numele mamei mele era Elpis, care în grecește înseamnă „speranță“. Făcea parte dintr-o familie numeroasă de greci care, fugind de prigoana turcească, se stabiliseră la sfârșitul

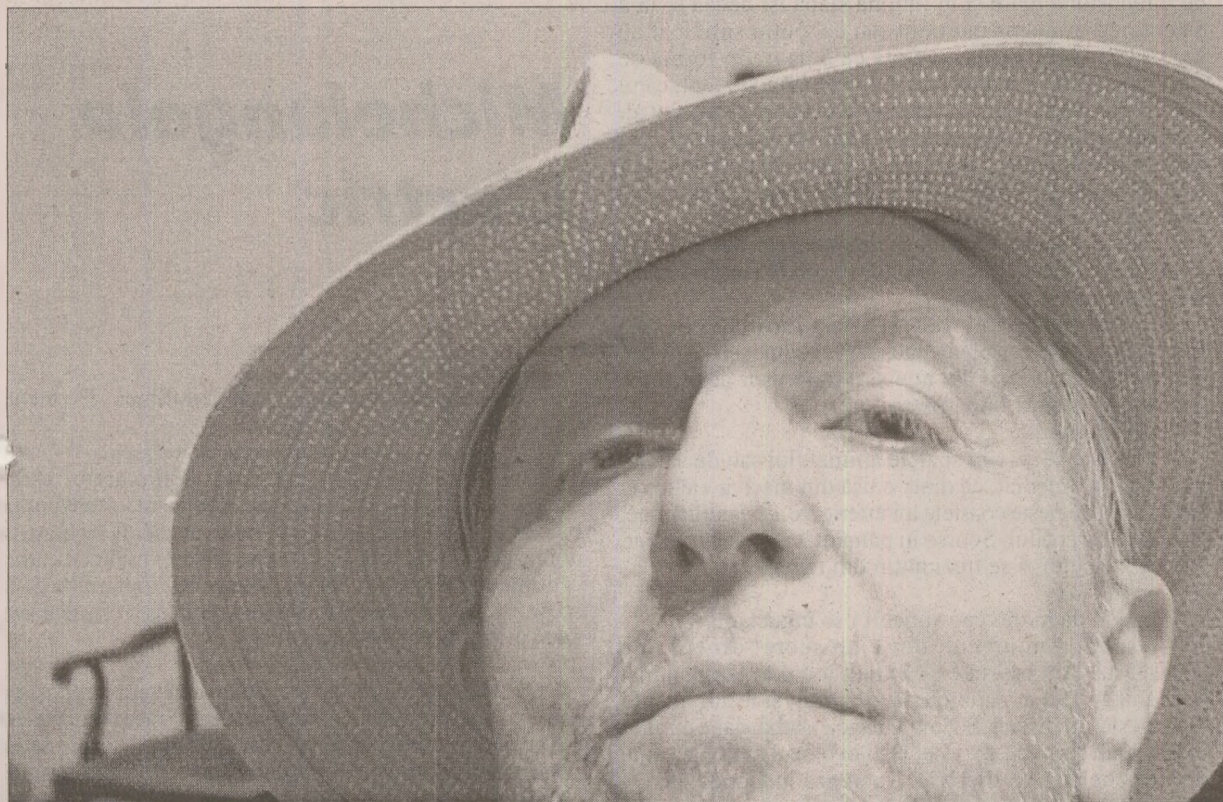
citit pe Gordon Craig, care în *Über-Marionette* spune că, de fapt, actorul ideal este actorul-păpușă. Paradoxal, o păpușă poate avea mai mult suflet decât un actor, care uneori e prea vanitos, prea plin de subiectivismul lui. O păpușă este mai expresivă, mai generoasă și mai obiectivă. Am reflectat, citindu-l pe Craig, asupra jocului meu cu păpuși din copilărie. Era poate o legătură instinctivă?

Ani mai târziu, în Japonia, într-o mănăstire zen, am învățat, încercând diverse exerciții de meditație, că suntem traversați de o energie care coboară de sus și de alta care vine de jos. Axa aceasta trece ca un fir de ață invizibil prin cap, gât, coloana vertebrală – dar mai întâi trupul trebuie să aibă o ținută dreaptă. Dacă stăm fără efort, leneși, cu umerii căzuți, capul aplecat, spatele încovoiat, această legătură verticală nu se produce. Fără efortul de a îndrepta axa trupului, rămânem sub influența energiei greoaie, care ne trage în jos. Acest exercițiu de senzație interioară l-am încercat, probabil instinctiv, pe când mă jucam cu păpușile, trăgându-le de sfoară, cu mult înainte de a fi sub îndrumarea conștientă a instructorului din mănăstirea zen. Fără să realizez, în copilul care își privea ca în oglindă trupul-păpușă, intuiam jocul vibrațiilor opuse care îl străbateau.

Școala pentru mine a fost o tortură, îmi plăcea să citec, eram foarte bun la istorie și latină, dar la științe nu mă puteam descurca: undeva pe drum îmi pierdusem atenția și interesul și nu mai înțelegeam nimic. Nu ma puteam concentra deloc pe ce nu era „umanist“. Citeam pasionat romane, dar ecuațiile mă lăsau rece. În numere simțeam o lipsă de emoție și de căldură umană. Intuiția, care m-a ghidat în deciziile importante de mai târziu, încerca să se substituie creierului, dar nu reușea să organizeze sau să clarifice probleme matematice. Normal, pentru că sentimentul nu-și are locul în scaderi și adunări. Azi știu că s-au inventat tot felul de diagnostice pentru copii, care sunt reunite sub diverși termeni înrudiți cu *attention spam* (deficit de atenție). Cred că, dacă aceste studii ar fi existat pe vremea când creșteam eu, aș fi avut foarte multe „titluri“ din astea. Mă amuza acum să mă descriu ca pe un elev incapabil, dar adevărul e că și școala era de vină pentru respingerea pe care o manifestam. Educația concepută ca o acumulare de informații și cunoștințe transmise mecanic e o greșeală care nu ține doar de sistemul comunist, dar funcționa din plin în acei ani. Așa cum continuă să funcționeze și azi în multe școli, chiar și în America. Prea des, în loc să fie încurajați să descopere viața și pe ei înșiși, elevii sunt transformați în automate care învață. La școala „Clementa“ îl aveam ca profesor în primii ani pe temutul Bahrim, care ne era totuși foarte dedicat, iar noi eram atașați de el cum ești legat de un tiran. Se spunea că de la Bahrim ieși tobă de carte, dar noi învățam de frică, într-o bună zi am venit la școală ras în cap, decizie radicală care m-a salvat de trasul zilnic de perciuni, o specialitate a învățătorului, moștenită din străbunii glorioși. Rasul în cap nu i-a fost pe plac nici lui Bahrim și nici lui Papago, îngrozit de cât de neatrăgător arătam.

Drept consolare, în loc să-mi fac lecțiile, preferam să stau singur în fața oglinzii ore în șir și să „dirijez“: deși temporar ras în cap, aveam tupeul să mă cred Toscanini. Ori Silvestri, ori Gogu Georgescu, pe care îl cunoscusem, pentru că era prieten cu părinții mei. Datorită lui, am primit un abonament la concertele de la Ateneu, unde mergeam fascinat în fiecare duminică, după biserică. Incantațiile slujbei rostite cu atâta har de preotul Cazacu la Biserica Batiste, combinate cu structurile sonore complexe ale simfoniilor lui Beethoven, au lăsat o amprentă puternică în mine și mi-au dezvoltat sensibilitatea pentru muzică. Toate aceste impresii m-au ajutat mai târziu în teatru, nu doar în cariera de operă. Acasă, tata asculta zilnic discuri cu Toscanini și Furtwängler. Când eram singur, îmi puneam aceste discuri la volum maxim și, în fața oglinzii, deveneam Toscanini. Îl preferam lui Furtwängler, deși nu îi văzusem pe nici unul. Ascultându-i, mi-l închipuiam pe Toscanini pasionat și cu mișcări îndrăcite, în timp ce pe Furtwängler îl vizualizam mai introvertit și reținut. Am optat pentru pasiune și extravaganță și, în oglindă, dirijam și mai bine și mai îndrăcit ca Toscanini.

Fragmente din cartea
ANDREI ȘERBAN: O BIOGRAFIE,
în curs de apariție la Editura Polirom.

a ajuns director al Băncii Regale și, o vreme, consilier al lui Maniu. Până când s-a trezit fără slujbă, după război. Pe lângă tot răul, comunismul i-a făcut și un bine lui Papago. L-a ajutat să-și urmeze, în sfârșit, vocația artistică. Fiind dat afară din toate posturile, ca mulți alții, tatăl meu a trebuit să-și caute o ocupație și, cum îi plăcea mult fotografia, a aflat că la o editură care tocmai se înființa era nevoie de un fotoreporter. Fotografia i-a salvat viața și familia. Unchiul Mihai nu a trăit destul pentru a vedea că o meserie artistică s-a putut dovedi în timp lucrativă. Familia noastră a fost susținută de salariul de fotograf al lui Papago, până ce mama a reușit să-și găsească un post de profesoara de limba română.

Ana Maria Narti: Ce fantastic e că tatăl tău a devenit totuși un fotograf cunoscut, deși s-a dedicat fotografiei atât de târziu! Îl urmăream prin expoziții, unde lucrările lui ocupau saloane întregi.

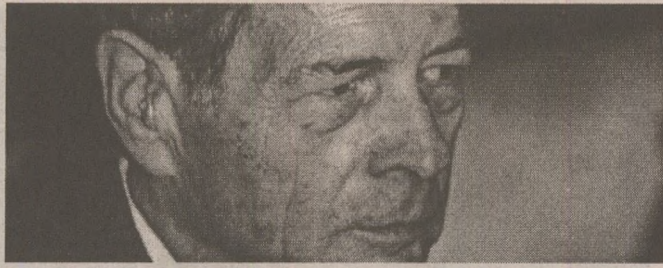
Talentul și sensibilitatea lui vizuală, dacă nu au fost lăsate să se dezvolte în sculptură, s-au afirmat totuși, deși târziu, prin fotografie, dovadă albumele excepționale pe care le-a lăsat, numeroasele expoziții internaționale la care a obținut premii, funcția de președinte al Asociației artiștilor fotografi din România; pe care a deținut-o mulți ani, plus o carieră de fotoreporter al Editurii Meridiane, apreciată de mulți. Talentul vizual, dacă îl am, sigur l-am moștenit de la el.

Ana Maria Narti: Eu l-am cunoscut la Editura Meridiane, înainte chiar de a te cunoaște pe tine. Ne-am împrietenit foarte repede. Era un adevărat gentleman. Făcea aproape exclusiv fotografii în alb-negru, foarte clare în jocul liniilor,

secolului al XIX-lea în Tulcea, unde au devenit antreprenori în comerțul cu cereale. Acolo s-a născut mama, care mai târziu și-a făcut studiile de Filologie la București, unde l-a cunoscut pe tata. Îmi închipui că frumusețea ei l-a atras, dar și firea poetică, melancolică. Era în ea un amestec de caracter tipic grecesc cu o neașteptată blândețe și chiar cu o fragilitate excesivă în fața vieții. Melancolia care o cuprindea adesea, slăbind-o, o recunosc, din păcate, și în mine. Între ramura greacă și cea ardeleană, petrecându-mi vacanțele jumătate la Tulcea (ca să mă apropiez de colonia și de mentalitatea tipic fanariote), jumătate la Cluj (unde erau verii mei și unde trebuia să învăț să fiu ardelean), nu mai știam prea bine unde mă aflu și care îmi era identitatea. Deși cu timpul am reușit să înțeleg puțin cum operează în mine temperamentul și influențele atât de contradictorii, totuși „lupta internă“ dintre greci și ardeleni continuă până azi. Faptul că părinții mei au divorțat pe când eu aveam doar nouă ani, deși au rămas prieteni, arată cât de dificil era acest amestec, mai cu seamă proiectat pe fondul sumbru, dur și închisat al anilor '50.

Oglinda, păpușile și Toscanini

În copilărie simțeam un fel de respingere a lumii și-mi găseam refugiul în imaginar, fără să știu că această preferință era un semn al carierei de mai târziu și că jocul cu păpușile a fost de fapt prima ocazie de a mă antrena în regie. Mă jucam trăgându-le de sfori (căci toate păpușile mele căpătau sfori, dacă nu le aveam din construcție, pentru că voiam să atârne de sus, să poată fi manevrate). Mai târziu l-am

meridiane

Considerat pe drept cuvânt unul dintre cele mai captivante și mai originale romane britanice ale ultimilor ani, **Michelangelo Electric** al tinerei scriitoare Sarah Hall s-a numărat printre finaliștii prestigiosului Booker Prize în 2004. Povestea începe în 1910, în Morecambe, un orașel englez de coastă, unde micul Cy, orfan de tată, trăiește împreună cu mama sa în hotelul pentru tuberculoși al acesteia și crește învățând să nu fie dezgustat de spectacolul mizeriei umane. Adolescent, băiatul devine ucenicul lui Eliot Riley, un bețiv notoriu cu reputație de bolșevic, de la care deprinde arta tatuajului. După moartea mamei și a maestrului său, tânărul pleacă în America și își află locul în lumea nebună din Coney Island, printre artiști de bălci. În mijlocul acestui carnaval decadent, Cy își găsește muza: pe fascinanta și misterioasa Grace, o artistă de circ din Europa de Est, iar tulburătoarea lor poveste de dragoste crește pe măsură ce Cy îi tatuează o sută nouă ochi pe tot trupul.

Romanul va apărea luna aceasta în noua colecție de literatură străină a Editurii Humanitas coordonată de Denisa Comănescu.

Grace avea ochi solenni, distanțați și negri, ca ochii copiilor din Europa de est care veneau în ultimii doi ani în Anglia în turme, cu Kindertransport. Se născuse probabil cu douăzeci de ani prea devreme pentru acele trenuri și s-ar fi putut să mai fi existat ochi ca ai ei prin Brooklyn, care ajunseseră acolo prin cine știe ce minune neorganizată, datorită mobilității lor încăpățanate. Ochii spuneau că și ea sosise de tânără într-o țară străină, sau la cumpăna dintre două epoci, acea perioadă când viața poate fi ușor înfrânată sau accelerată la imboldul unui catalizator, ținând mâna cuiva care poate era sau nu era tatăl ei, un bărbat care dispăruse în multimele marelui oraș, la scurt timp după ce vasul acostase și toată lumea trecuse prin punctele de control oficiale. Ochii vorbeau despre abandon și dărzenie, despre un nou nume, eclipsator, stângaci și creștin, menit să anihileze istoria ei tristă și să-i dea liniște, dar nu i-a dat (...).

Grace se strecurase printre identități, se strecurase pe lângă plasele de conversații în care s-ar fi prins în cele din urmă și ar fi rămas blocată. Era de drept americană, putea spune, îmbrăcând pe ea țara, ca pe un palton mai mare care să-i acopere rochia de acasă. Îl cunoștea pe măcelarul polonez căruia îi spunea, afectuos, Tatusiu, îl cunoștea pe rabinul sinagogii, pe italieni, ucraineni, cumpăra saci imenși cu ovăz și pesmeți de la brutăria evreiască, la preț de angro. Știa rețeta de *pogácsa*, pe care mamele ungueroaice le coceau în cenușă pentru fiii care plecau. Trimitea bărbații, femeile și copiii din sudul Brooklyn-ului la Eugenio, dentistul de pe Oceanic Walk, spunând că e unchiul ei, își spăla rochiile și baticurile alături de servitoarele negre, de japoneze și de fiicele evreilor mai săraci, în chiuvele mari din beton și fier de la spălătorie, pentru că, printre aburi și clăbuci, bărfele și cântecele se transformau în comunitate umană. În cartierul unde se ambala carnea, făcea schimb de bani cu întreprinzătorii mijlocii. Majoritatea oamenilor presupunea că era de-a lor, emancipată, dar preferând să nu se asocieze cu nimeni, și presupunerile lor se adevăreau. Se dovedea că avea fălăna fiecărei nații, manifestând-o sporadic și răutăcios și putea să înjure zdravăn pe oricine, de orice naționalitate, care o jigneau, și în același timp putea să consoleze, să închine un pahar și să binecuvânteze. Poate că știa cântecele Sarazinilor și secretele cosmetice ale slujitoarelor Cleopatrei, pe mării regi ai Orientului Mijlociu și pe toți verii circari din Rusia – se putea presupune orice, pentru că nu se știa mai nimic despre ea. Poate că sufletul ei fusese dat cu un împrumut de una dintre ființele supreme sau subordonate. Poate că avea inima pietrificată a lui Icar și hamul carbonizat al aripilor lui înnegrite.

Erau vecini. Era patru dimineața și Cy a intrat dintr-odată în posesia unor informații noi despre una dintre

locatarele blocului – cea de la 104, unde mirosea ca la țară. Numele ei era Grace. Ochii ei erau negri și eficienți, avea nuanțe castanii în buclele negre, luminate de felinarul din stradă și din parul răsucit lângă ureche, ieșea un pai, ca un accesoriu modern. Era o femeie deosebită, va descoperi el curând, cu o minte care ieșea ca un calăreț în galop în întâmpinarea inamicului, curajoasă și în același timp negociind, dar în cele din urmă credincioasă taberei ei. Ambele părți veneau spre casă, îndepărtându-se de Insula încă tumultuoasă, încă beată. Lui Cy îi plăcea să umble noaptea când era pilit, călătoria avea ceva mitic.

Nu pe ea a întâlnit-o mai întâi. A întâlnit calul ei, care bea cu furie din fântâna de la intrarea parcului, bea de parcă ar fi vrut s-o sece. Nu s-a speriat când a dat de el. Și-a întors capul, astfel încât unul din ochii lui, profund blajin, să-l vadă apropiindu-se. Cy nu mai văzuse un cal atât de aproape de când părăsise Anglia, nici măcar la circul din Coney – caii minusculi, ca niște porci pe care călărea departamentul poliției de pitici. Acesta era un cal de dimensiune mare și în lumina slabă își dădea seama că era negru, negru-maroni sau cel puțin suficient de închis ca nuanță pentru a arăta ca o gaură în formă de cal în strada ceva mai deschisă la culoare. De fapt, când se apropie, văzu că era imens și nu avea căpăstru sau alt harnașament. Încins de alcool și vrăjit de viziunea urbană neobișnuită, se duse spre animal, care încetă să mai bea din vechea fântână plină de mușchi și își înălță capul. Fornăi ușor.

– Salut, băiete. Ce faci tu aici singur, noaptea? De unde ai apărut? Ai fugit de undeva, băiat isteț? Ai sărit un gard viu de trei metri?

Îi puse o mână pe bot, îl frecă în locul cel mai moale, unde simți că pipăie muselină. Calul își frecă nasul de urechea lui, fornăi din nou și îl trase ușor de plete cu gura lui băloasă și împăroșată.

– O, te place!

O femeie se ivi din spatele animalului sau de sub el, n-a fost clar imediat, ca dintr-o ușă din masiva vîetate și își trecu mâna peste coastele lui inferioare, cu familiaritate. Era clar stăpâna lui. Scurse în pământ, ca un paratrăsnet, curentul visului și se trezi puțin din reverie.

– E al tău?

Femeia dădu din cap și ochii i se îngustară.

Al meu. Am un cal, dar e un secret dincolo de strada asta. Am crezut că bănuiai, locuind lângă mine. Probabil că facem zgomot, când intrăm și ieșim, nu? Și blocul este... indiscret. Señora Ubago e oarbă, dar e uimitor câte îi spun sursele (...). Locuiești în blocul meu. La etajul doi. Michelangelo Electric. Lucrează în Coney, bea la Varga, nu joacă în turneele de șah. Englez, din nord. Nu-l deranjează nemții. Nu-l deranjează bețivii. Nu vorbește mult, doar când bea whisky se ceartă cu stafiile.

Îl redusesse la existența lui de bază și îi atacase slăbiciunile. Era cam deconcertantă această abilitate, mai ales că el nu știa în schimb nimic despre ea.

– Eu sunt Grace. El e Maximus.

– A, salut. De fapt, numele meu e Cyril. Și unde-l ții? Clădirea are grajd?

Grace își înclină o clipă capul într-o parte. Calul atingea din nou cu nasul buclele nepieptănate ale lui Cy.

– Chiar te place. Îți place părul tău, crede că e de mâncare. Stă cu mine. E paznicul meu, e mai bun decât un câine. Pot să-l pun la ușă dacă vin invadatorii.

– Nu prea înțeleg. Stă cu tine, unde?

– *Proszę*. În apartamentul meu, Michelangelo Electric, unde altundeva?

Expresia de pe fața ei nu lăsa nici o îndoială că spunea adevărul. Și apoi, ultimul val de fum gros, înțepător se risipi și Cy își aminti menajeria reflectată sub el, pe zid în prima săptămână de ședere acolo. Și identifică mirosul agrar, fecund, din holul din fața apartamentului 104 fără a folosi analize criminalistice sau presupuneri iscoditoare și îi puse eticheta corectă. Cal.

– Dumnezeu! Am bănuie. Adică, inițial, am crezut că sunt nebun să-mi închipui așa ceva – am crezut că eram buimac de somn. Marturisesc că mă obsedează de când i-am văzut conturul. Cum e posibil. E voie?

– Ți-am spus că e un secret dincolo de strada asta. Señora i-ar suna pe măcelari dacă ar ști. I-am spus că paprika din mâncare miroase așa tare, că dacă ea gătește numai orez, ce poate să spună? Dar acolo toată

Avanpremieră editorială

Sarah Hall

Michelangelo Electric

lumea știe. Lucram la Luna.

– N-o să spun nimănui, ai cuvântul meu. Ei drăcie, da' oricum n-ar crede nimeni.

Conversația se înnoară din nou pe moment.

Lui Cy nu-i mai trecu prin minte nimic care să merite să fie spus. Simțea că după recenta dezvăluire, o conversație banală ar fi o jalnică ofrandă. Femeia asta îl făcea să-și dorească să fie foarte sigur pe el, să-și extindă cu câțiva centimetri creierul, ca să înțeleagă ce se întâmpla. Și în acest sens, ea era magnetică, atrăgând gândirea și concentrarea, aducându-l la ea fără să se miște.

Cy a condus-o acasă. Sau poate că el era condus, nu prea își dădea seama în noaptea aceea. Grace răsuci cheia în broasca ușii ei și calul își lasă capul în jos când intră, pătrunzând în întuneric, ca un ponei care intră în mină. Se întoarse spre Cy și, înainte să uite toate detaliile, el observă o mică linie în partea de sus a nasului ei, acolo unde se întâlnea cu fruntea, exprimând tărie de caracter, și liniile comice din jurul ochilor. În holul slab luminat, irișii ei erau atât de întunecați, încât păreau lipsiți de pupilă, adânci, datoriti de vertij. Buza inferioară era arcuită molatic. Era într-un fel irezistibilă și Cy se întreba dacă n-ar putea să se aplece și s-o sărute, era suficient de beat ca să-și îngăduie.

– Da, bine. O să vin în curând după tine, Michelangelo Electric. Am nevoie de ajutorul tău la o treabă. Cred că e timpul să facem o schimbare.

Îi dăruie un zâmbet, apoi închise ușa (...).

Era un ochi. În mijlocul foii de hârtie a lui Grace era un ochi, splendid deschis, static, nu clipea. Era aproape hieroglific, cu margini negre, cu gene negre, de fapt era mult tuș negru, și era rulat în spirală la colțuri. Putea să-și fi închipuit că nu va desena pentru ea păsări, fluturi sau poezioare delicate. Nici portrete de președinți pe coapse sau simboluri religioase, cu care femeile de circ uluieră prima dată publicul cu patru decenii în urmă. Barul Varga era înțesat în noaptea aceea. Se așeză la tejghea și dădu la o parte paharele goale de lângă bucata de hârtie pusă în fața lui ca o temă pentru acasă, reducând învălmășeala și haosul din jurul foii.

– Scotch astă-seară?

– Da, mulțumesc.

Valerie se ocupa de el cu rutina obișnuită a îndatoririlor ei și Cy se întoarse la imaginea din fața lui. Irisul era verde, verde, cel mai misterios pigment, și conținea o cantitate substanțială de non-detalii, care conferea centrului

meridiane

contraziceau desenele lui. Dar să fie al naibii dacă nu începea să-și imagineze și noua ei încarnare. Versiunea mai vie, trăită.

Și apoi, când el aproape că dusesse la perfecțiune arta represivă a stăpânirii de sine, Grace a mai aruncat o popică în flăcări în bolta de foc a instinctelor cu care jongla el. Și-a pus mâinile pe el. Ca pentru a-l seduce. Ca pentru a începe ceea ce lui îi era greu să înceapă. Necazul s-a petrecut într-o după-amiază nu prea neobișnuită în mersul lucrurilor, când noul ei corp excentric era aproape terminat și erau din nou înghesuiți unul într-altul ca păsările în coteț. Cy vorbise despre Eliot Riley, vorbise superficial, pentru că nu voia să devină sentimental până la dulcagărie și nici să se întristeze, spunându-i anecdote despre ucenicia care-l marease profund și despre nefericita relație a lui Riley cu alcoolul. Menționase evenimentele vieții lui care-l determinaseră să aleagă tatuajul și cum scrisese numele mamei sale pe propriul corp văzut invers în oglindă, pentru că maestrul lui nu voia să-l ajute. Lucra la spinarea ei în timp ce vorbea, când ea a pocnit din degete ca să-l oprească. Apoi s-a ridicat. Sâni ei făceau cute în pielea de pe stern în timp ce se întindea pe burtă. Arăta ca și cum ar fi fost proaspăt spălată și calcată.

– Arată-mi.

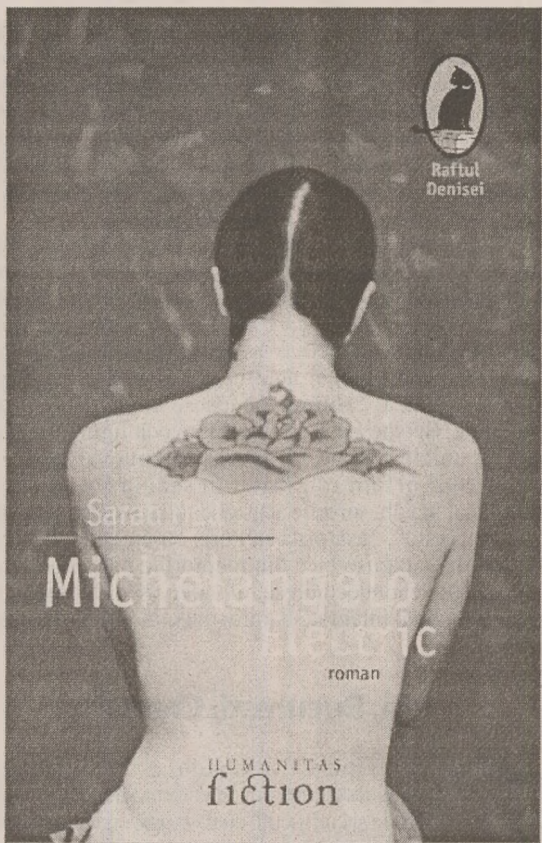
– A, nu, zău, alta dată. Fă-mi cinste cu un sifon. O să vedem ce putem face.

Ea îi scoase cămașa din pantaloni, printre bretele, deschise nasturii, ca și cum avea tot dreptul s-o facă (...) Mâinile ei erau ca un emolient, deși vorbele păreau să deschida colțurile vechilor lui rani. Oftă, genu, nu se putu abține. Simțea vorbele rostite de ea și atingerea ei ca pe două iubite separate care îi lucrau corpul. Atâta timp cât era în poziția unei cuviințe controlate și a unei administrări etice nu era în pericol să abandoneze reținerea. Dar știa că nu putea suporta apropierea. Era o idee prea palpitanță, un stimulent prea puternic. Și dacă ea continua să vorbească, se gândi el, dacă își folosea cuvintele ca o a doua intrigă, aliată cu acel prim contact tactil, în spatele barierei îmbracamintii lui, batalia va fi pierdută și el ar putea s-o trântescă pe spate. Până atunci, Cyril Parks își impusese decența și buna creștere în timp ce ea stătea în lenjeria de corp sau fără ea, cu sfârcurile ei mici, ca niște coacăze care se întăreau când el le colora în pupile negre, dislocate de dorință, astfel încât vârful lor păreau arse de soare, nu atinse de o pană de plumb motorizată și de o mână omenească.

Acum ea nu-i mai observa corpul. Ținea ochii închiși și nu mai vorbea. Tatuajele păreau moarte pe ea, de piatră, neînsuflețite ca un filon mineral împântat în peretele de stâncă. Privind în jos, Cy simți apariția unui front atmosferic diferit care se instala în jurul ei, fără nici o turbulență. Apăruse fără avertizare sau prognoză, ca tot ce era imediat și neprevăzut în legătură cu

ea, izbucnirea furiei, șuierul sfidării, râsul, tot ce își punea în minte, răsturnarea partidelor de șah, a meselor și a opiniilor. Grace nu dăduse nici un semn când venise în ziua aceea că în curând va avea o reacție la ideile lui romantice modeste. Nu existase nici o aluzie că voia să-i facă acest dar. El oftă din nou în timp ce vârful degetelor ei se plimbau pe cureaua pantalonilor lui. Cunoștea atâtea limbi și atâtea cai de comunicare și totuși acest dialog tactil era poate calea cea mai firească. Cy voia să-și pună mâinile în parul ei, sau pe sâni ei. nimic nu-l despărțea de asta, dar el le ținea strâns încleștate de dulapul din spatele lui. Ar fi putut să-i rostească numele, nu știa ce să facă. Ar fi putut să facă dragoste cu ea, serios, urmărindu-i preferințele, măcelărindu-le cu generozitate, dar era sigur că după aceea, ea se va îndepărta, ca din întâmplare. Știa că dacă ar fi tras-o pe Grace spre el, astfel încât pielea lor să se întâlnească, corpul ei ar fi cu o fracțiune mai rece decât al lui și starea ei i-ar spune că făptura sa era alcătuită din vaporii. Ar fi ca și cum ar atinge o emanație moale și albă, ca porțiunea aceea tăcută a luminii nordice, ultimul, cel mai adânc ascuns element al minunii atmosferice, pulsația albă și umila a iluminării, aproape pierdută în spatele sângelui care picura din cer. Și mâinile lui se mișcau chiar prin ea. Ca aurora boreală, el știa că trebuia doar s-o lase în voia ei, în toată frumusețea ei, fara să știe cât de mult din ea va dezvălui, cât de mult din ea va veni la el, până ce va dispărea.

În românește de
Sanda ARONESCU

imaginii un aspect de amuleta. Nu existau despărțituri ca acelea conținute de ochiul uman sau spițe vagi neregulate, informație cantitativă, pete, inflexiuni, porțiuni întrerupte și procentaje. Doar o sferă verde pură ca un giuvaer sau 'za un vechi blestem. Era neconținut, neiertător. Îl apuca durerea de cap numai uitându-se la el (...). Da, putea copia cu ușurință desenul. Nu era greu. Putea să-i spună lui Grace că o s-o tatueze. Și bineînțeles că va fi fericit să lucreze pe ea, să se bucure de compania ei în gheretă, s-o cunoască pe ea și corpul ei mai bine. Dar în esență nu înțelegea ochiul lui Grace. De ce naiba și-l dorea? Ce rost avea o imagine repetată? De ce să n-o amestece puțin? Într-un fel era prea simplu, ridicol de simplu și își dădea seama că îi scăpa sensul întregii povești. Poate că o făcea pentru numărul ei de la circ, dar însemna să meargă cu gândul prea departe. Din nou avea sentimentul că trebuie să se concentreze mult, sa apese de două ori pe ambreiajul din creier din cauza ei. Își aprinse o țigară, o parcă în colțul gurii și se puse să termine un generos pahar cu whisky. Un ochi, iarăși și iarăși. De câte ori voia să i-l facă? Cât să-i ceară? El dorise s-o impresioneze cu aripi detaliate și umbre delicate, să-i dea zbor trupului. Îi placea ideea de a desena pe o femeie făpturi înaripate. Îngeri sau harpii, modelele astea se potriveau întotdeauna pe ele, corpurile lor adăposteau foarte bine aceste compoziții, de-a lungul sternului, pe umeri, de-a lungul spatelui care poate conținea deja odinioară rădăcina și tulpina aripilor – depinde cum le priveai. Dorise să-și arate măiestria, s-o pună să aleagă unul dintre desenele lui și mai dorise să aibă un fel de parteneriat artistic personal cu ea(...).

Burta ei goală era întinsă peste scaun ca o pânză de câneapă pe șevalet. În ochii ei era privirea pe care o avea întotdeauna când conversația cântărea mai greu, devenea mai profundă. O privire jignită. Începutul mâniei, un foc mocnit, care, dacă s-ar fi suflat în el câtva timp, s-ar fi transformat din jar într-o vâlvătaie furibundă. Cy n-avea interesul ca ea să se agite sub ac, se foia prea mult, gesticula prea violent, împiedicându-l să lucreze și de aceea avea grijă să n-o provoace când mâna lui era angajată. Apoi, din nou, în aceste clipe de răgaz, când el fuma sau pregătea o nouă porțiune din pielea ei, devenea irezistibilă și atrăgătoare în timp ce turuia. Cy ridică din nou din umeri, părea să facă mereu asta în prezența ei, când manierismele ei, limbajul ei vulgar, pofta ei de ceartă, scuipatul pe stradă ca un fumător înrăit, nodozitățile rigide ale comportamentului ei și prezența corporală imediată

Book fest
salonul cărții bucurești

13 - 18 iunie 2006
Romexpo halele 15 - 13

Cotidianul. tabu MONDE diplomatique
România literară ID RADIO GUERRILLA ELIBERADIO
24-FUN I&P DILEMAVECHE

„Este adevărat că ai o mamă româncă?”

Nicolaus Sombart a auzit întrebarea aceasta de nenumarate ori și de fiecare dată l-a mirat sau enervat, determinându-l să se întrebe el însuși „ce înseamnă de fapt să ai o mamă româncă” și dacă aceasta „îi slujea la ceva”...

Se pare că da. Fiindcă, pe lângă aerul „extravagant, original și singular” pe care o astfel de descendență i-l oferea și pe care avea să-l cultive cu bună știință de-a lungul vieții în mediile pe care le-a frecventat și în cărțile pe care le-a scris, „o mamă străină” era și condiția sine qua non pentru a fi „un bun german”.

Acest leit-motiv identitar se regăsește formulat încă din primul volum din ciclul scrierilor autobiografice ale lui Nicolaus Sombart, *Tinerețe la Berlin (1933-1943). O relatare* (din păcate singura tradusă până acum în românește, la Editura Univers, în 1999). La vârsta de 50 de ani, având o frumoasă carieră de demnitar european, Nicolaus Sombart a fost invitat să participe la un congres de viitorologie în România. A plecat la drum având în bagaj recuzita socialismului utopic de tip „fourierist”. Era însoțit (nu numai la braț) de frumoasa Isabelle, o blondă cu picioare lungi. Și „dacă ceea ce vedem se schimbă în funcție de persoana cu care vedem” (cum afirmă autorul în paginile ultimei sale cărți), atunci descinderea în România anulului 1972 tocmai în compania iubitei îl va ajuta să dezlege și o dureroasă taină de familie, o nefericită iubire...

La prima vedere, titlul scrierii proaspăt apărute la editura berlineză *Transit Rumänische Reise (O călătorie în România)* este înșelător, trimițând mai degrabă spre reportajul literar decît spre genul memorialistic. Abia subtitlul *În țara mamei mele* și dedicația „cu adorație, iubitei mele mame” deschide un alt orizont de așteptare.

Mai intens decît în scrierile precedente, Nicolaus Sombart își tematizează în acest volum propria *identitate și intimitate*, stăpînit de o acută nostalgie a originilor, de o impetuoasă erotică debordantă, de cîteva concepții și idei (unele fixe) pe care le scoate din bagajul utopiilor socialiste spre a le expune „confidențial” iubitei (agasaki-o) și public, participanților la congresul de viitorologie.

Jurnalul propriu-zis al călătoriei, redactat în franceză (limba „de serviciu” a autorului pe atunci funcționar european și a secretarei sale), nu a fost inițial destinat publicării. Ulterior, odată cu revenirea la Berlin, scriitorul simte cum limba germană își reintră în drepturi și se decide să-și talmăcească (și răstălmăcească) însemnările și amintirile.

Redactarea după decenii a jurnalului în forma actuală nu se produce fără unele dificultăți, asumate curajos și explicit: „*Memoria transformă și deformează. Diferența dintre lucrurile pe care le-am trăit și cele pe care le-am visat este infinitesimală și, odată cu trecerea anilor, ea dispare*”.

Este unul din fragmentele nodale ale cărții. Această zonă labilă între amintiri și fantasme, pe care Sombart o frecventează în scrisul său, este cea care generează episoadele reușite, dar periclitează omogenitatea volumului ori de cîte ori autorul se pierde în interminabile introspecții, în divagații pseudo-filozofice, psihanalitice, cedînd entuziasmelor fourieriste și propriilor obsesii sexuale.

Lăsînd de-o parte pasajele licențioase care ar face oricum deliciul unei anumite categorii de cititori și ar stîmji uimirea stupefiată a altora, jurnalul călătoriei „pe urmele mamei” nu este intrutotul străin de mitologia „eternei reîntoarceri”, a revenirii la „origini”, oferind cititorului autentice și emoționante revelații.

Afirmția se cere dovedită. Iar cum autorul mărturisește că nu a fost niciodată pus să se decida pentru una sau cealaltă componentă a identității sale (română ori germană), mă opresc la următorul fragment:

„*Dacă închid ochii și rechem amintirile din România, din România mea, înaintea oricărei imagini văd mai întîi o lumină lunecătoare, albă, de un alb dincolo de spectrul cromatic. Văd un cer stralucitor în care orice percepție distinctă a culorii se topește într-un praf argintiu ce-și păstrează reflexele luminoase pînă la cele dintîi ore ale nopții. Totul are un luciul alb, sclipitor: conacul din Crevedia este alb, albe sunt și hainele noastre de vară, espadrilele și nojițele în jurul gleznei, masa uriașă, caii care ne*

Cartea străină

O călătorie în România

Nicolaus Sombart

poartă în galop peste dealurile acoperite de vii, albă este și coada rotită a paunului care cu un zgomot sec se deschide majestuos răsfrîngînd în miile de ochi frumusețea lumii.

Amintirile despre Germania. Germania tinereții mele, sunt cu totul altele. Ele nu sunt luminoase, ci întunecate, nu sunt albe, ci verzi; aș spune, dacă vrei, că din ele lipsește Fata Morgana și totuși sunt pline de mister. Văd în fața ochilor o împletitură de nuaie, masivă și deasă, un frunziș înrouat sau ud de ploaie; văd virfuri de copaci care se înalță străpungînd cerul înnoțat, cenușiu, pîntecos sub amenințarea furtunii ce se apropie. Și sub perdeaua ropotoare a ploii, mă văd alergînd împreună cu verișorii mei germani, încălțați cu cizme grele de cauciuc, trași de cîinii care latră, dornici să ajungă acasă”.

Cu amintirile „albe” și „strălucitoare” ale îndepărtatei României din copilărie, germanul Nicolaus Sombart aterizează în țara mamei, aflată în plină dictatură roșie. Cu bunăvoință, euforizat de prezența frumoasei Isabelle, încearcă și reușește să descopere dincolo de perdeaua cenușie a socialismului real, farmecul locului. Călătorește pe malul Mării Negre, cu un popas la „Club Med” și un altul la Istanbul, prilej de excursuri socio-istorico-psihologizante. Locuitorii frumosului Imperiu Otoman ar fi, în comparație cu „vajnicii cetățeni” ai Europei Occidentale, mai „adaptabili, dispuși la compromisuri, flexibili, deschiși, mai puțin încăpățînați, veseli în schimb, nu prea harnici dar prin compensație senzuali, nu foarte chibzuiți și de aceea, mai generoși. Pe scurt, ei nu sunt serioși, sunt frivoli”.

O analiză asemănătoare a acestui *spiritu loci* există și în

volumul precedent de memorii, *Anii uceniciei pariziene*. Capitolul în care evocă întîlnirea cu Emil Cioran (pe care-l numește „sirena nihilistă”) se încheie cu o întreaga teorie a relațiilor între centru și periferie în Europa, a diferențelor ce există între locuitorii etajelor „superioare” și cei din „subsolul” edificiului european. Consolator, Sombart își exprimă slăbiciunea pentru cei din urma, mai „sensibili”, mai „isteți”, mai „răzbătători”.

Călătoria la Minăstirea Neamț este făcută nu din „curiozitate intelectuală”, ci din nou în „numele mamei”, în căutarea amintirilor ei. Iașul nu figura în traseul periplului românesc din 1972, iar vizita pe care Sombart o făcuse în copilărie în orașul natal al mamei sale a ramas fără urme în memorie... Dar, la îndemnul iubitei, autorul face și acest popas, vizitînd Universitatea al cărui rector fusese bunicul său matern, biologul Nicolae Leon. Capitolul evocă figura acestuia și cea a bunicii, o mare frumusețe moartă în tinerețe, cei șase copii orfani rămînînd în seama soțului ei și a familiei. Una din surorile acestei bunici dispărute, o anume „tante Cecile”, căsătorită la Paris cu un „adevărat conte Grimaldi”, apăruse încă din memoriile pariziene, în care ingredientele intelectualiste, mondene și erotice erau mult mai funcțional integrate narativ decît în jurnalul călătoriei românești.

Iași, București, Crevedia

Partea a doua a volumului este consacrată atît pregătirii congresului de viitorologie, cît și întîlnirilor cu rude și cunoscuți, cu foști universitari, doctoranzi români, care au frecventat și casa tatălui său, profesorul Werner Sombart, în Berlinul interbelic.

Emoționante, deși insuficient exploatate literar, sunt întîlnirile autorului cu cîteva din mătușile care au acceptat, demn și tăcut, umilința dezmoștenirii la care le-a supus „dictatura proletariului” și apoi văduvia după ce soții au dispar: în închisorile comuniste. Unchiul Jenică, un frate al mamei, supranumit „prince pyjama”, un pierde-vară, neobosit erotoman, mare iubitor de viață, a scăpat de prigoana dictaturii roșii și a murit liniștit în patul lui, la batrînețe. Locurile par a-l inspira pe Sombart mai mult decît oamenii. Fericit de a fi ajuns din nou în București, în apartamentul cu oglinzi al Hotelului Athenée Palace, autorul mărturisește că a uitat complet cît de „urită” este aceasta capitală, străină de criteriile carteziene ale urbanismului și totuși fermecătoare. El privește însă Bucureștiul prin prisma amintirilor și trăiește zilele congresului sub presiunea fantasmelor – erotice și „fourieriste”, visînd la un fastuos program de aniversare a bicentenarului maestrului său și străduindu-se din răsputer să-și convingă amanta să accepte deliciile unui „amour à trois”, în ideea extazului și împlinirii pe care o astfel de experiență le-ar putea oferi, cu aportul uneia din frumoasele românce ce-și ofereau serviciile în hall-ul hotelului...

Reluarea obsesivă a acestor „frivolități” în paginile „călătoriei românești” (ca și de altfel în așa-numitul *Journal intime*, pe care autorul l-a publicat cu cîteva ani în urmă, este cu atît mai deranjantă cu cît ea contrastează cu realitățile României din anii '70. Acestea nu par a-l interesa prea mult deși ar fi putut alimenta consistente analize sociologice sau măcar reflecții pe marginea virajului inevitabil al utopiei spre catastrofă. Întîlnirile cu unii potențați comuniști nu se soldează decît cu vagi schițe de portret.

Preocupat de sine și fascinat de frumusețea Isabelle (despre care nu prea aflăm ce simte și ce gîndește despre România prin care se preumbla), Sombart dă prioritate amintirilor și reveriei, descoperind neașteptate suprafețe de contact între existența sa germană și paradisul vacanțelor din copilărie, petrecute în țara mamei. Lui Sombart îi reușește cel mai bine pasajele în care recurge la unele scurt-circuitar „proustiene”, ce segmentează și axa cronologică a „povestirii”. Astfel, călătoria devine pe alocuri una inițiativă. Popasul făcut la Crevedia este un astfel de moment.

Autorul nu mai regăsește, evident, conacul alb, intact și fastuos de alta dată (reprodus și pe coperta cărții). Transforma în școală de partid, supraetajat, edificiul spoit într-o cazon: culoare verde pare aproape de nerecunoscut. Doar vizitarea sufrageriei, în care parchetul și oglinda imensă cu ramă aurită au rezistat ofensivei uritului, ridică bariera pe care realitatea a coborît-o în calea amintirilor: „*Dacă vreodată am fost fericit în viață, s-a întîmplat doar în această casă.*”

m e r i d i a n e

unde mi-a fost dat să am parte în mult mai mare măsură decât în casa tatălui meu de luxul fără sacrificii, de prieteniiile fără suferință, de un dulce trai fără îndatoriri". Iar dacă în Germania paternă micul Nicolaus era lăsat de unul singur, într-o atmosferă de relativă „indiferență”, în vacanțele petrecute în România era înconjurat de admirație, era alintat și rasfatat. Nu această atenție pare însă a fi alimentat sentimentul unei depline fericiri, ci ideea că viața nici nu putea fi altfel decât vacanțele la Crevedia, diferite de cele petrecute în atmosfera „intelectuală” a casei bunicului de la Iași sau în Carpați, într-o ambianță ceva mai „rustică”. Pentru hedonistul Nicolaus Sombart, Crevedia era intruparea confortului într-o atmosferă „senzuală și liniștită”, în care totul era „de cel mai bun gust”, iar fiecare zi – o sărbătoare. Pe scurt, Crevedia era „viața la castel”.

În regia amintirilor, intensitatea unei drame de familie, multă vreme tănuită, pe care tocmai vizita la conac o readuce la suprafață, transformă dintr-odată Crevedia într-un decor romanesc. La originea acestui paradis de altă dată, în care se întâlneau unchi și mătușile, verișorii și verișoarele, se afla averea lui Virgil Alimăneșteanu, soțul mătușii Ninette, cea mai frumoasă din surorile Leon, lipsită însă de strălucirea intelectuală a mezinii Corina, mama autorului. Unchiul cel bogat își va da seama prea târziu că adevărata aleasă a inimii sale era... Corina și că dragostea îi fusese împărțită. Neputând suporta situația, supunându-se imperativelor „supra-eului” și admirației amestecate cu un nemăsurat respect pe care i le datora ilustrului ei părinte, Corina se va mărita, spre stupefacția numeroșilor ei admiratori, cu Werner Sombart, profesorul german cu 30 de ani mai în vârstă decât tînara destinată unei cariere universitare (la care a renunțat după căsătorie). Werner Sombart era un bun coleg al profesorului Leon și din când în când susținea prelegeri și la universitățile din România. Vila Corinei și a lui Werner din cartierul nobil berlinez Grünewald va fi finanțată de „unchiul Virgil”; venerabilul profesor german pierduse totul în urma inflației de după primul război mondial (era perioada în care Ion Barbu și Tudor Vianu, aflați la studii în Germania, primeau pachete cu alimente și bani din România). Abia după moartea mamei îi este dat lui Nicolaus Sombart să descopere și să înțeleagă cât de profundă a fost suferința pe care, cu demnitate și noblețe, Corina a știut să o ascundă. Citeva gesturi aparent neînsemnate, un oftat, religiozitatea cu care își îndemna copiii să asculte seara la Berlin „cîntecul mierlei” se încarcă retroactiv cu melancolice nuanțe existențiale, în interpretarea pe care autorul le-o dă la vârsta deplinei sale maturități: „Oare îmi pot imagina cîtă suferință și singurătate a existat în sufletul unei femei (ajunsă la vârsta de aproape 80 de ani) a cărei viață fusese clădită pe mormîntul unei mari iubiri?” se întreabă autorul, încumetîndu-se să facă „empatic” această încercare. Transpunerea fiului în situația mamei merge alături de departe, încît durerea pricinuită de absența ființei dragi (pe care mama lui trebuie să o fi resimțit cu decenii în urmă) ia în conștiința lui dimensiuni „fizice” de felul unei nevralgii sau dureri de măsele. Recunoaște că s-a putut transpune în sufletul Corinei și fiindcă frumoasa Isabelle a intrat în propria lui viață.

Nicolaus Sombart pleacă din România anul 1972 pe poarta amintirilor, retrăind accesul lui de „plîns isteric” pe care alaiul de rude ce se perindau să-l consoleze nu le puteau opri. „Nimic, nimic nu se mai putea face. Eram profund nefericit. Nu voiam să plec. Voiam să mor acolo. Îi uram pe toți cei care aveau dreptul să rămînă locului, în timp ce eu trebuia să plec, să-i părăsesc. De ce trebuia să plec?” Sfișiat de aceste amintiri, ce-și dorește autorul? Nimic altceva decât să trăiască mai departe „acest minunat vis”... „visul său românesc”, după cum se intitulează unul din capitolele acestei cărți. Este un vis pe care Sombart îl evocă încă din jurnalul tineretii sale berlineze și pe care îl reia, dîndu-i un alt contur: „nu glorie și putere” (autorul își dorise să devină arhitect), ci o fericire „trivială”, simplă, pe măsura preferințelor și nevoilor sale, o fericire al cărei gust, al cărei parfum, a cărei senzualitate o mai simte și azi, „pînă în virful unghiilor”...

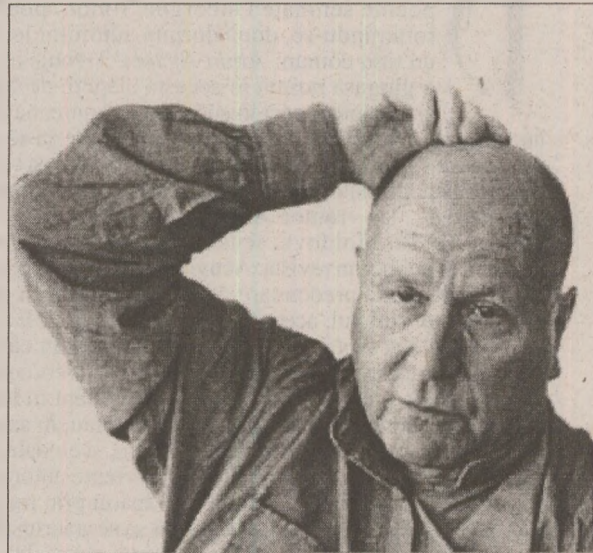
În mod indiscutabil, Nicolaus Sombart este un autor care merita să fie prezent în bibliotecile din România și în conștiința cititorilor cu mai mult decât o singură carte tradusă. Și aceasta nu doar fiindcă a avut o mamă româncă.

Rodica BINDER

Jean François Revel

● Săptămîna trecută, presa din toată lumea i-a adus un ultim omagiu lui Jean François Revel, filosoful francez decedat în 30 aprilie, la vârsta 82 de ani și înmormîntat în 5 mai, în Cimitirul Montparnasse. Mai mult de 70 de nume cunoscute, în tot atâtea publicații, de la *New York Times* la *The Wall Street Journal*, *The Daily Telegraph*, *The Times*, *Le Nouvel Observateur*, *Le Figaro*, semnează evocări ale personalității lui. „Un mare intelectual liberal” spune Jacques Garello, „Un rezistent în linia lui Tocqueville și a lui Raymond Aron”, se intitulează articolul lui Jean-Claude Casanova. Altele vorbesc despre: „Valoarea în casa goală”, „Un gol imens”, „O mare pierdere pentru Academie și pentru țară”, „Unul dintre marii intelectuali ai secolului”. Toate aceste intervenții-necrolog conțin însă un cuvînt-cheie în înțelegerea personalității lui Revel, anume remarcabila lui libertate de spirit.

Jean François Revel era născut la Marsilia în 19 ianuarie 1924 și a scris peste 30 de cărți. A fost membru al Academiei Franceze, câțiva ani director la *L'Express* și vreme de 20 de ani editorialist la *Le Point*. A fost căsătorit cu jurnalista Claude Sarraute, fiica scriitoarei Nathalie Sarraute.

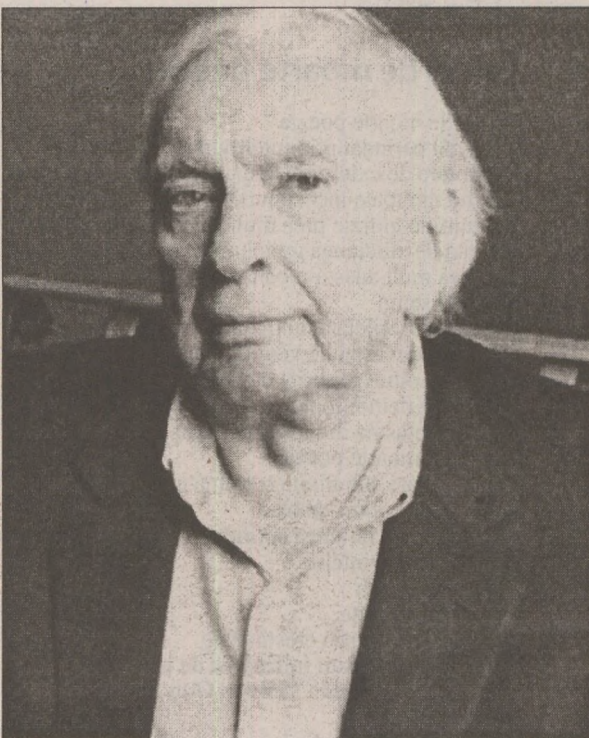
Pronetari din toate țările...

● Volumul *Revolta pronetariatului. De la mass media la media maselor* de Joël de Rosnay (în colaborare cu Carlo Revelli), apărut la Ed. Fayard, inventează un termen. *Pronetariatul* îl constituie utilizatorii de internet. Jurnalismul tradițional, susține autorul, e un gen apropiat monologului (de sus în jos), pe cînd jurnalismul în rețea e un fel de conversație în care se schimbă informații și opinii și la care participă, cu statut egal, jurnaliști profesioniști și cititori de tot felul. Autorul e convins că internetul e o revoluție și reprezintă contraputerea cetățeanului: gratuitatea relativă a schimburilor induce modele economice inedite, rapiditatea difuzării și lărgirea limitelor morale și legale

impuse altor mijloace de comunicare creează o concurență benefică, în sfîrșit, interactivitatea schimbă radical regulile jocului gazetăresc, propulsînd în prim plan „poșta redacției”, amplificată cu răspunsuri ale cititorilor la opiniile altor cititori și cu posibilitatea de a discuta între ei, asistați de alții, ce pot interveni la rîndul lor. Cit despre viitor. Joël de Rosnay prezice că „va fi cu siguranță o etapă majoră în evoluția umanității, bazată pe emergența Web-ului și creșterea puterii pronetariatului”. Recenzind cartea în „Le Nouvel Obs” nr. 2159, Pierre Assouline încheie cu un zîmbet îngrijorat întrebîndu-se, mai în glumă, mai în serios, dacă nu ar trebui să ne temem de o dictatură a pronetariatului.

Un aristocrat lăudăros

● Scriitorul american Gore Vidal (n. 1925), autorul prolific a zeci de romane, piese de teatru, scenarii și eseuri, e un personaj destul de antipatic. Cel puțin așa reiese din cronică la volumul său de memorii *Palimpsest* (recent tradus în franceză), publicată în „Le Figaro” sub semnătura lui Eric Neuhoff. Autobiografia e o nemăsurată laudă de sine în care Gore Vidal amintește mereu că e un aristocrat

din Sud cu o imensă cultură, că a avut numai succese pe toate planurile, că politica nu are secrete pentru el și că a fost adesea comparat cu Apollo. Și totuși, scrie recenzentul, volumul de peste 600 de pagini, pline de automulțumire, răutați și indiscreții, minciuni și snobisme, nu poate fi lăsat din mină. Nepot al primului senator al statului Oklahoma, fiul unei mame alcoolice recăsătorite cu viitorul socru al lui Jackie Kennedy, Gore Vidal și-a trăit viața în cercurile politice și mondene americane, a călătorit mult prin lume și pretinde a fi fost prieten cu numeroase celebrități, de la Jimmy Carter (cu care e rudă) la Paul Newmann și de la prințesa Margaret la Ronald Reagan („Îmi place să spun că, fără mine, Reagan n-ar fi ajuns niciodată președinte”). Numărul VIP-urilor pe care le-a cunoscut e foarte mare, dar n-a fost impresionat în mod special: „Putea fi amuzant dacă aș fi avut cu adevărat ceva fascinant de spus despre fiecare sau dacă aș fi avut și eu, ca atîția autobiografi contemporani, aventuri amoroase furtunoase, căsătorii ratate, copii autiști, depresii nervoase, supradoze de droguri, terapii psihiatrice, pe scurt – o viață literară banală”. Dar n-a avut parte de așa ceva: a stat mereu printre cei bogați și puternici, fiind unul dintre ei, dotat în plus și cu talent literar. Și-a publicat primul roman la 21 de ani, iar cu al doilea, *Baiatul de lingă riu*, a stîrnit, în 1948, scandal datorită temei homosexuale. Vidal nu ascunde că, deși trăiește de zeci de ani cu un anume Howard, a avut numeroase aventuri printre partenerii săi pasageri numărîndu-se și Kerouak, Truman Capote, Cocteau sau Tennessee Williams. I-a mai cunoscut bine și îi evocă în *Memorii* pe Fellini, Greta Garbo, Bobby Kennedy, Frank Capra, Anais Nin, Gertrude Stein și mulți alții. Cu o asemenea „distribuție” cititorul nu se plictisește nici o clipă. Eric Neuhoff compară *Palimpsest* cu *O mie și una de nopți*, cartea preferată a lui Gore Vidal din tinerete și încheie „Cînd apar zorii, Vidal se uită în jur: nu mai e nimeni”.

actualitatea

De la Mănăstirea Agapia pornea către noi, acum aproape șapte săptămâni, o scrisoare și câteva poeme semnate Gheorghe Simon, poemele rotunjindu-se, după dorința autorului lor, sub un titlu comun: *Amin Agapia!* Trebuie că este o gingașă noimă în această alegere de sunete armonioase, căci în sudarea lor împreună parcă auzindu-se nu doua cuvinte ci numai unul, și acesta de două ori misterios. *Amin* fiind, cum nu toată lumea știe, și ce bine ar fi să aflăm, formula de încheiere a rugăciunii, și însemnând *Așa să fie!*... La vremea *Amfiteatrului*, autorul era un tânăr sosit din Moldova, sensibil, care scria versuri și dorea să le publice în revista. Activitatea lui literară era ușor umbrită de o altă preocupare, ieșită din comun, și care-i absorbise tot sufletul, aceea de a sculpta în ceară. E un fel de a spune a sculpta, pentru că tehnica lui, din câte-mi aduc aminte că ne spunea, era a încălzi ceara divers colorată și a o modela picurându-o cu precizie și talent în lucrări plastice remarcabile. Erau timpurile cum erau, în anii '70 și '80, și versurile sale visătoare ca îngerii, și ciudate, erau lăsate mereu pentru alta dată, și de la o vreme autorul și-a retras timid orice nădejde, și n-a mai apărut prin redacție. După care prietenos și încântat ne-a adus să ne arate un album cu fotografiile ale îngerilor săi transparentți, ale sculpturilor sale în ceară... Să fie vorba, cumva, de alt Gheorghe Simon?

Și iată acum scrisoarea lui de azi, care ni-l dezvăluie conform cu sumarele imagini cu sine din tinerețe pe care ni le-a lăsat, imagini și sunete ce păreau și atunci, alunecate dintr-un vis visat în alt vis: „Lumea înmulțindu-se, omu-i în scădere. Sufletul întrezărit e doar prin os de Înviere. Verbul răsfrânt suferă-n unghere de spaimă sau, trădat, se răsfață într-o virtuală inter-față. Ruga mea e să nu-mi pierd cumpătul. Să pot respira încă vocalele uimirii princiare. Iertarea-i de la Fiul însingurării când te pierzi în mulțime, cum i s-a întâmplat Mântuitorului și lui Joyce, uzurpatorul, pe o scenă la un colegiu din Dublin. Scriu ca să învăț a citi și a muri. Poezia nu va elibera sufletul și se va risipi ceața gri a nehotărârii. Nerăbdarea-i sfântă și, pe alocuri, osândă, pentru cei plâpânzi. Agapia-i nemuritoare ca și poezia în numele căreia în-semnăm litere neîntrupate, doar truate în cele mai nastrușnice înscrisuri. Doar sufletu-i de vină! Dar cine-l mai vede? Refugiat în corpul literei, Cu iubire creștină, Gheorghe Simon.” Și iată acum câteva din poeme, câte vor încăpea pe aceasta pagină marginată de aer alb. Impulsul de a elimina, din când în când, o sumă de rime și de adjective diluante la urma urmei, ni l-am stăvilat și l-am lăsat pe poet să-și poarte singur de grijă cum o putea printre cititorii de diverse calibre și gusturi din ziua de azi. (C.B.)

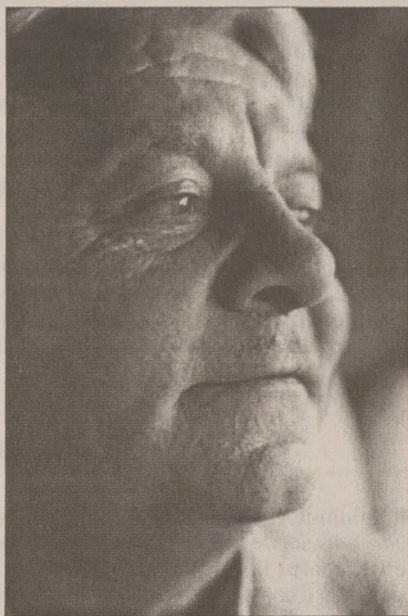
Calea ascetică

Rătăceau prin hațșuri umbroase
întilnindu-se chiar cu imaginea lor
răsfrintă-n oglinda firii înșelătoare.
Erau mulți încăierându-se verbal
și nici o idee sprintară nu-i îndemna la echivocuri
nici vreo veveriță grațioasă
nu le tulbura privirea
ființa cea de-o potrivă cu firea
părea impresurată de frica de-a nu cădea
în prăpastia uimirii de sine.
Și erau mulți
amușind de-nfricoșarea de-a rămâne doar unul
din tufșuri obscure
ar fi apărut vreo dihanie așiftată
de hărmălaia atroce a grupului fratern
încît ai fi zis că se îndreptau spre infern.
Chicoteau pe ascuns strivind între dinți
crengute crude din copacii cumiști
și așa înaintind pe cărare spre închinare
ramuri de alun îi binecuvintau a întîmpinare
iar pe unde cărarea urma prin vreo desimne
li se trezea în minte cuvîntul din vechime
iar cite-o ramură bine-arcuită de cel din față
lovindu-i fruntea celui din urmă
adîncit în sine și fără apărare
facea să se trezească și duhul așezării
în care Verbul intrupării va fi să locuiască.

Sufletul omului

Sufletul omului nu-i ceva de prisos

Poemul și scrisoarea Gheorghe SIMON

nu poate fi întors ca pe o haina pe dos
și nici să-i scrutezi crochiul irizat
ca pe un text poetic sublimat.
Sufletul e viul transparent
prin care se strecoară duhul inocent
și care face timpul mort să reinvie în prezent.
Și cînd se întristează
dar și cînd jubilează
sufletul omului e ca lumina în amiază
nici nu clipește
dar nici în amortire nu-i
ci doar o încropire virtuală
cum se întîmplă cînd nu mai știi să spui
și nici nu se perindă fără umbră
iar tu îți pierzi viața ca să-i dai de urmă.
Sufletul omului e pricină de-nvecinare
cu treimea sfîntă-n desfătare
și nici un semn nu ni-l arată
decît prin moartea literei
transfigurată.

Pericol de moarte poezia

Pericol de moarte poezia
și sufletul perindat prin intermundii
amenințare de exterminare a clipei în casa de lemn
pocnind din toate încheieturile și din toate fibrele
cînd lumina întîrzie prea mult pe suprafața-i lucioasă
înfiorată de sfîciunea goliciunii imaculate a gîndului
care prea mult adastă-n contemplare
și nici un semn
nici o literă scrijelată nu trădează
interioru-i devastat de viziuni precare
doar prin colțuri umbrite de spaimă
se aciuiază demonii închipuirii
ca niște fantasme din trecutul fugar.
Pericol de moarte poezia
prin inoculare sub limita sublimă a sensului
hașurat prin coduri de bară
care obturează rațiunea sprintară
prin uitarea cuvîntelor
șlefuite bacovian
în sufletele moarte.
E un blasfem pentru creștinătate
îmi zice seminaristul milenarist de la Neamț
unde s-a mai pomenit decît în Gogol seraficul
să se negocieze
ceea ce doar Sfîntul Duh în nerăbdare

ca să se fixeze
are putere ca să-ntemeieze.

Poemul se citește pînă la capăt

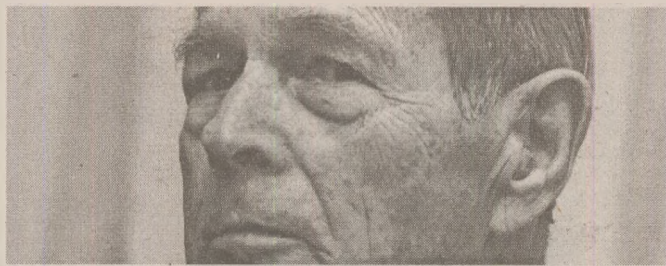
Clipele au trecut ca infinitivele lungi
prin urechile veacului
iar frazele se-nfiripau în amurguri sugrumate de spaima.
Citești un poem
și de fapt el te citește pe tine
lăsindu-se citit
asumat
poemul se citește pînă la capăt
pînă i se pierde urma oricărui înțelesă
înțelesul țesîndu-se-n tine
tu, cititor, înfrigurat și-nfiorat
de-acolo se cuvîne să începi
de la uitarea completă de sine
răpit de uimirii senine
mai departe e golul, prăpastia înțelesului, abisul
absența și inchipuirea autorului.
Îți trebuie curaj pentru a scrie un poem
dar și mai mult pentru a-l citi pînă la capăt
se poate întîmpla ca la sfîrșit
să te-nțîlnești cu tine
tu, cel adușmeș de-a lungul scrierii
răpit de prezența instantanee a Creatorului
adușmeșînd cititorul pe care n-ai cum să-l ignori
decît scriind pînă mori.

Prefigurare

Înfiorate sint trăirile celui pornit să-și caute părinții
rătăcitori și ei la fel de-nfiorați și sfîșiați
de-a morții-apucatură
cum se rupe jertfit cuvîntul rostit
de-o inocent străină gură
și-i mai aproape de-abisul cuceritor
cel ce-și amintește-n amănunt
trecutul netrucat
cutremurător
și-i mai aproape de-nercarea morții
cel ce-ți imaginează
prefigurîndu-și clipele inmugurite pe ascuns
și timpul uriaș încremenit
ca o mirare cruntă
și precum lumina jubilează
cînd fluturii-s în zbor de nuntă
atunci abia preaplinul înțeles
te inundă
iar eul precar te confundă
nimerind din greșeală
în loc de intrupare
o imagine virtuală.

Suflet suspendat

Viscolește-n pădure și-n mine troienește amintirea
sufletul e suspendat între tărîmul imaginar al eului fuga
și cel al numelui ascuns, de neatins, din prea înalt
prag al luminii pîrguite-n amar.
Iama se arată ca un Dumnezeu ranit de moarte
fulgii albi levitează-n amiază firii și-a nemarginirii
iar Verbul copleșit de precaritatea clipei
e-mpresurat de-atîta înfinire.
Și din uitare se intrupează imaginea transparenta
pe măsură ce chipul întrezărit e transfigurat
prin figurile ascezei inspirate.
Viața irumpe aprig
iar ninsaorea e duhul neumbrit al lui Dumnezeu
și-n care se-nfiripă
ne-ntrerupt
icoana minunată
a vreunui sfînt.
Nu-i rana vindecată și nici desavîrșirea imitînd o sferă
ci doar copilarie ahasvera
și nici un de profundis
rostit în agonie
cum se desfătă o vocală sfîntîndu-ne pruncia
iama își cerne-nstrăinarea de a fi
și-n fulguire
veșnicia. ■

actualitatea

Cristian Teodorescu

LA MICROSCOP

Imposibila clonare

Ministrii noștri nu prea au fason pentru funcțiile pe care le ocupă. De aceea, probabil, se străduiesc să se pară autoritari, ceea ce pe unii dintre ei îi face să se comporte mitocănește. Își iau o voce grava în public și îți spun pînă și "Buna ziua" cu tonul că îți împartășesc ceva din competența lor. Ultimul ministru al învățămîntului, dl Hărdău, și-a adaptat vocea funcției, dar începe să-și stîrnească nostalgii după emotiva dnă Andronescu, ministrul învățămîntului alintat cu supranumele Abramburica de presă. Și să mă facă să regret demisia dlui Miclea, omul care ar fi putut scoate învățămîntul românesc sub tutela miocrităților și a imposturii. Dl Miclea a încercat să elimine învățămîntul superior toată liota de universitari incapabili să predea isfăcător nici la o școală generală și să închidă fabricile de doctorate care dăduseră la dezonorarea acestui titlu în România. Dar dacă a renunțat cu atît multă ușurință la funcția de ministru – în urma unei dispute sindicalo-vernamentale –, poate că nici dl Miclea nu era prea bine pregătit pentru acest portofoliu. Altfel, ar fi strîns din dinți și, în locul unei nisii care a sfîrșit regrete cîteva zile, și-ar fi văzut de treabă. Ar fi devenit, siguranță, cel mai urît ministru al învățămîntului de impostorii care luează mediul universitar din România, această majoritate care pure în micol credibilitatea absolvenților și, înainte de asta, competența lor electorală. Dl Miclea a ratat în schimb șansa de a rămîne în istoria învățămîntului nostru ca un mare reformator. Urmasul său, care face te din acea mediocritate pricepută la sfîrșit, al cărei singur scop e să poare standardele universitare la nivelul ei de ineptie, pare frate de interese prof. univ. Mischie, baronul PSD don Dolj și cu dr. Dinel Staicu, tul milițian a cărui capacitate intelectuală îi face probabil pe taglagiul lui aușescu să-și dea cu pumnii în cap că nu și-au dat și ei doctoratul.

Nu știu potrivit cărui criterii PD-ul a decis că dl Hărdău e bun să conducă învățămîntul din România, dar prezența sa în guvern mă obligă să-i deplîng cei care l-au selecționat și să mă întreb care e rezerva de specialiști a tului partid al președintelui Băsescu dacă, ajuns la fundul sacului, nu mai găsit acolo decît pe Hărdău.

Poate că e momentul ca partidele noastre, atunci cînd se vîd la putere, să se mai adreseze și așa-numiților tehnocrați independenți, dacă n-au oameni riviți pentru un ministru. Sau măcar să se asigure că în spatele ministrului "olitic" există un secretar de stat care știe cu ce se mîncă o strategie ătoasă a ministerului.

Știam că la integrare există o asemenea pasăre rară, expertul independent Leonard Orban. Ziaristi care habar n-au cum stau lucrurile la acest ministru, tras concluzia că dl Orban a devenit secretar de stat din cauză că a fost pulsat de fratele său, liberalul Ludovic Orban. Nimic mai fals și mai omniot. Dl Leonard Orban e unul dintre experții noștri aproape imposibil înlocuit. Discret și mai degrabă stingherit de funcția sa, dl Orban nu argă după gloria de presă și nici nu simte nevoia să facă spectacol mediatic în competența sa.

Politicos, lipsit de morgă ministerială, și avînd conștiința senină că nu mînia e în slujba sa, ci el în slujba României, acest om relativ tînăr a șes că istoria i-a oferit o șansă cu care nu te înfilnești de două ori în viață. Cea de a-și ajuta țara să se modernizeze și să se apropie de Occident. că România va fi primită în Uniunea Europeană la începutul anului viitor, îl dintre cei care merită recunoștința noastră și acest ministru. Un rol litic important pentru această dificilă izbîndă a avut și fostul jociator-șef Vasile Pușcaș care a jucat cartea României, adeseori în acord cu diverși potențați ai fostului partid de guvernămînt. Foarte bine interpretat partitura și dna Anca Boagiu, într-un guvern de coaliție care ctionează mai curînd prost.

um oameni ca Leonard Orban nu pot fi, din păcate, clonați, nu-mi vine decît să sper că exemplul sau va fi urmat și de alți tehnocrați independenți, după integrarea României în Uniune. ■

Majoritatea televiziunilor se preocupă în mod statomic și eficient să transmită emisiuni care ne fac pe noi, telespectatorii, să luăm drumul „ierburilor verzi”, ca să nu spun chiar „al codrilor”, drept că și pentru a mai salva subțietatea alimentelor de prin frigidere și cămări. Apropo de frigidere... Ieri sau alaltăieri, vine prietenul Haralampy, relativ vesel (motivul e cunoscut de-acum...), ne adună pe toți membrii familiilor noastre și, cu gesturi teatral-științifice, scoate dintr-o plasă un... o... mă rog, ceva datorită căreia nevastă-sa i-a zis speriată:

- Cory (de la Coriolan, evident!), te-am rugat sa nu mai aduci acasa tot felul de cadavre, că sperii copiii de nu se mai pot concentra la lecții (parcă se concentrează vreodata, în afara de desene animate și *thrilere* interzise minorilor sub nu-știu-ce vîrstă...).

- Noa, ce-i ?, a întrebat-o el ardelenește. Ce te tulbură, dragă ? E un pui american congelat, fix din ăia pe care i-ai văzut la televizor... Am primit și eu o biata mita și... Pune repede de-o supă și-o friptură!

- Eu ?! ?
În viața mea n-am văzut pe fața unei femei o grimasă de jignire mai mare, poate doar pe aceea a domnului senator Teodor Meleșcanu cînd, întrebat fiind de Adriana Muraru, la „Ora de știri” (02.05, ora 21.30 (TVR2), a raspuns ofensat:

„Ei, mai vine lumea să mai aducă un material, dar stă pe fotoliu, se mai uită, mai umblă la butoane...”

Malițioasă și indiscretă mai e și Adriana Muraru, nu ?

Dar asta e poveste mai veche, așa că ne apropiem cu sfială să examinăm „obiectul” adus de Haralampy... Culoarea lila a acestuia ne face, însă, să credem cu greu că ar fi vorba despre un pui, mai degrabă pare un... o...

A, scuze: tocmai începe emisiunea „Primplan” de pe TVR1 (08.05), invitatul lui D.C. Turturică fiind domnul ministru Gheorghe Barbu. Ei, așa da, gândim repede, deși domnia sa ne sperie ca, nu peste multă vreme, pensionarii, dar și alte categorii sociale, bălăcîndu-se cu mare veselie într-o binemeritată opulență, vor da în obezitate, diabet zaharat și alte boli trezite din starea lor de somnolență...

Să fie un basm despre sfîrșitul căreia mulțimea de oameni inteligenți pe care i-am ales să diriguieze treburile țării ne promit la *talk-show* uri televizate aducerea apei vii de unde se bat munții în capete ? Sau e doar un efort constant și consecvent al realizatorilor de emisiuni-tocană de legume cu o ameteitoare miasmă de stereotipie din care să se înfrupte o anumită categorie de telespectatori ? S-ar putea ca Dumnezeu să știe...

Ei, dar înainte de toate, ne înspăimîntăm cu prietenul Haralampy în fața televizorului de știre despre stoicismul cu care suportă Guvernul durerea de cot înfruntînd trecerea timpului și neaplicînd o Ordonanță de urgență adoptată la 17 februarie 2006, privind plata diferențelor de salarii din perioada oct.2001-sept.2004 pentru vreo 300.000 de profesori. Plata trebuia să înceapă cu luna februarie, zice un dom' profesor la telejurnal, dar nici pînă azi...

- Iacă-tă, zice prietenul, cum oameni cu pregătire superioară nu se solidarizează cu durerea de cot a Guvernului...

Noi, nu suntem așa, nici Haralampy, în momentele sale de nealcoolemie, nici eu, nu rămînem indiferenți la pătimirile semenilor. Dimpotrivă: ori de cîte ori vedem la televizor căte-o faptură osîndită de soartă să spună nimic minute în șir, ne contrazicem îndelung și cu deplină obiectivitate, ce să facem și cum să-i venim în ajutor... Fiind telespectatorii-adepti ai materialismului dialectic și avînd în vedere

cronica tv

Opulența ce ne-așteaptă...

ca din lupta contrariilor se naște valoarea (Haralampy a spus-o nu eu!), ne încapațanăm să demonstrăm familiilor noastre că, la televiziune, orice e posibil. Și așa e! Sigur că, de cele mai multe ori, ne certăm minute în șir, sau chiar ore pînă să găsim o modalitate adecvată, timp în care ori se termină emisiunea, ori vine soacra-sa și „dă” pe telenovele, însă, pentru noi, important este că suntem preocupați... Astfel, în dimineața zilei de 6 mai, cam pe la ora 7.30, în timp ce la Etno Tv, după ce o oltencuța simpatică se tînguia:

*Uite-aici-s pietrele
Unde-mi țineam coatele
Cînd făceam dragostile.*

Haralampy a exclamat:

-Ay, mama, ce folclor încarcat de semnificații! Păcat că versurile de mai sus generează o oarecare ambiguitate în ceea ce privește poziția exactă a interpretei...

Are dreptate, deoarece cu totul altfel stau lucrurile la un interpret vocal de muzică populară, pe același post Etno, care lămurește situația proprie fără metafore:

*Dacă te ridici un pic,
Dușmanii îți sar la gât...*

Cutremurător, într-adevăr...

Iar dacă, după o astfel de perspectivă, vizionezi un film *horror*, în viața oricărui telespectator pot exista momente cînd nevoia de evadare din realitatea televiziunii devine atît de stringentă, încît regreți că... Concret: participi cît de cît afectiv la dezlanțuirea de forțe din *horror*-ul cutare și brusc ai senzația că personajul principal, avînd prin buzunare atîta armament încît nu te mai miri dacă, în caz de nevoie, va scoate dintr-un buzunărăș de la piept și un obiect pe care, printr-o simplă apăsare de buton, îl va transforma în aruncător de mine, elicopter, un avion F16 sau MIG 29, invizibile de la noi...

Schwartzenerger' lui Haralampy și fii-mi-o Jerome, sunt în culmea entuziasmului și, cu el cu tot, ies în spatele blocului unde încing o bătălie pe viață și pe moarte cu alți juniori. De fapt, e un *blitzkrieg* ale cărui pagube sunt imediate: un geam spart, vreo trei genunchi zdreliți, un umăr luxat, un ostatic legat de-un tei și bătut cu pietre...

- Mă, copii, mă!, strigă Haralampy spre fii-so, ați înnebunit? Asta-i joc?

- Da, tati – așa am învățat de la televizor, se scuza juniorul.

Haralampy: *No comment...*

- La emisiunea „Nocturne” de luni seara (08.05), doamna Marina Constantinescu l-a avut ca invitat pe domnul Mircea Mihaieș într-o conversație atît de naturală și presărată cu momente-amițiri atît de bine incastrate într-un tot, încât aș blasfemia comparînd-o cu unele *talk-show* uri cu mari pretenții...

Dumitru HURUBĂ

Cine mai vrea SUPLIMENT?

Așa se-ntreba (cînd se-ntreba...) la cantină. Aici, în schimb, nu-i vorba de mese la grămadă, ci de inițiativa **SUPLIMENTULUI DE CULTURĂ**, pe care nu putem decît s-o salutăm, de-a-și mai face o ediție. De sud. Ea va merge împreună cu Gazeta de Sud, gratuit, în toată Oltenia. Sigur, m-a interesat să văd ce conține (normal că-i la fel cu gazeta națională care poartă același nume, ce credeți...): o ancheta, bine făcută, ca de obicei, despre starea muzeelor, la care răspund, într-o primă parte, Adrian Cioflîncă, Raluca Bem Neamu, Victor Simion și Dorin Dobrințu și, imediat înaintea ei, un interviu cu Simona Popescu, luat de Robert Bălan. A fost gîndit, pe cît se pare, ca o discuție la apariția unei cărți dar a fost, firește, o bună ocazie de-a mai lămuri una-alta. O filă cam amăruie, mai ales pentru cine cunoaște circumstanțele de care se face, fără nume (mai bine fără nume...), vorbire. Dau un singur citat, ca să nu ne enervăm și să sperăm că *la vita* (o, da, și literară, și prin redacții...) *e bella*: „Îmi place entuziasmul, iubesc lumea cînd el apare, sînt foarte fericită cînd lumea îmi dă motive s-o iubesc. Și cumva profund recunoscătoare. Cărțile mele sînt scrise și din recunoștință. Pentru... lume. De pildă, ultima, pentru poeți minunați și muzici, prieteni nevăzuți care m-aujută să supraviețuiesc frumos.” O, dacă ar fi într-adevăr...

Patul lui Procust în variantă academică

Incitantă și totodată instructivă dezbateră pe care **REVISTA 22** (numărul din 2-8 mai 2006) o publică pe marginea „certei standardelor universitare”. Articolele semnate de Mihaela Miroiu și Andrei Cornea, punînd în lumină nuanțele unei teme cu care, să recunoaștem deschis, foarte puțini dintre noi sîntem familiarizați, reprezintă o pertinentă analiză a criteriilor pe baza cărora valoarea academică va fi acreditată în viitoarele medii universitare. În opinia lui Andrei Cornea, nu pot exista standarde universitare uniforme pentru toate științele academice: este nevoie așadar de o diferențiere calitativă a domeniilor în care urmează să fie aplicate punctajele, normele și criteriile de stabilire a competenței. În răspunsul pe care i-l dă lui Andrei Cornea, Mihaela Miroiu scrie inspirat despre feteșul publicațiilor **ISI**: este vorba de acele publicații internaționale ce reprezintă prin ele însele un etalon de măsurare a competenței într-un anumit domeniu: cine nu a publicat articole în aceste reviste nu are șanse să fie considerat un reper valoric în domeniul său. Cităm un scurt fragment: „O anecdotă americană spunea — îmi cer iertare celor care sînt foarte sensibili la asemenea gen de glume — că Dumnezeu nu ar putea deveni profesor universitar: are o singură Carte; Cartea nu are note de subsol, bibliografie, index și nu a publicat nici măcar un fragment într-o revistă cotate **ISI**. Publicațiile internaționale cotate **ISI** nu sunt foarte definitorii pentru cei din afara științelor formale și științelor naturii. Pentru filozofie, științe sociale, literatură, acest criteriu este relativ.”

Fii cuminte, Istodor!

În **ACADEMIA CAJAVENCU** nr. 15, Eugen Istodor îi pune cîteva întrebări de baraj poetei basarabene Leonida Lari, mai cunoscută pentru apetitul cu care a consumat mai multe partide (politice, să ne-nțelegem: PN, cd, PUNR, PRM) decît pentru poeziile ei. Întrebările sună cam așa: „Ce este o metaforă?” sau: „dar o metonimie?” sau, în fine: „ce este simbolismul?” Mai sînt și altele, dar nu așa de grele. Și cum poeta de partide nu simte ironia și nu prea se inghesuie să răspundă („Nu sînt eleva d-tale,

mă auzi? pe mine să nu mă întrebi așa!”), Eugen Istodor se simte obligat să enunțe el, într-un p.s., răspunsurile corecte. Treacă-meargă că metafora e o trecere de la „sens propriu al cuvîntului sau al unei expresii la un alt sens pe care cuvîntul sau expresia îl dobîndesc numai prin analogie”. Dar că metonimia ar fi „inversarea voluntară a categoriilor logice: întregul prin parte, partea prin întreg nu mai treacă-meargă deloc. Asta se cheamă sinecdoc”. Istodor. Nici simbolismul nu e o „mişcare literară și artistică de la finele secolului XIX”, cită vreme Bacovia, Minulescu și compania de simbolisti sădea scriau abia la începutul secolului XX. Cit despre faptul că simbolismul constă în exprimarea și descifrarea realității cu ajutorul simbolurilor, asta da, definiție originală! Fii cuminte Istodor, și lasă în pace metonimiile și restul! Mai bine rugai pe Leonida Lari să-ți recite niște versuri din C.V.T.

Marius Robescu, romancier

A apărut nu demult, la editura Muzeului Literaturii Române, primul volum al unui roman care poartă semnatul regretatului poet Marius Robescu. Ar fi putut fi un eveniment dar nu a fost, pentru că simpla publicare nu era suficientă pentru a-l produce. Spre a nu mai vorbi de editarea operă postumă de proporții, a unui autor de o anumită importanță, sunt necesare măcar minime informații despre împrejurările în care a fost scrisă, despre motivele nepublicării ei în timpul vieții autorului, despre cine a pastrat manuscrisul, despre cine l-a pregătit pentru tipar etc. Am întors pe toate fețele, la propriu, cartea apărută la editura M.L.R., și n-am găsit nici urmă de însemnare lămuritoare, necum aparat critic. Nimic.

Între timp a apărut însă revista **MANUSCRIPTUM** (nr. 1-4/2004-2005), care publică un fragment din același roman postum al lui Marius Robescu, *Trunchiul și așchia*. Fragmentul a fost predat redacției, probabil, înainte a fi pornit cartea la tipar, aceasta apărînd însă mai repede decît voluminoasa revistă trimestrială a M.L.R., altă excelentă. Important este că publicarea fragmentului roman în revistă, fie și ulterioară apariției cărții, aduce acele explicații pe care cititorul era îndreptățit să primească. Le putem găsi în prefața poetei Iolanda Malameanu care însoțește fragmentul. Aflăm de acolo că *Trunchiul și așchia* a fost scris de Marius Robescu în anii '80, numărul 600 de pagini și că a fost incredințat Muzeului de prozatoarea Gabriela Adameșteanu. Este „un fel de «saga» românească”, ne spune Iolanda Malameanu „revelație”, creația unui „talent de prozator ieșit din comun”. Acesta a fost și sentimentul nostru, parcurgînd fragmentul din *Manuscriptum*, în care este evocat episodul dramei românești din timpul primului război mondial. Putem afirma fără a ne fi teamă că exagerăm reîntîlnim în textul epic al lui Marius Robescu tensiunea paginilor cu același subiect ale unor Camil Petrescu și Liviu Rebreanu.

Cronic

Revista România Literară

Date tehnice de contact:

Data de apariție: în fiecare vineri a săptămînii

Revista editată de S.C Satiricon SRL
CUI: R18006758 - J40/16647/2005

Abonamente:

1 an: 94 RON
1/2 an: 48 RON
1/4 an: 26 RON

Cont RON RO08BRDE445SV50236294450
BRD-SUC. DOROBANȚI

Pentru instituții bugetare
RO41TREZ7015069XXX006155
TREZORERIE SECTOR 1

Abonamente în străinătate:

1 an: 100 EUR

Pentru abonamente în străinătate:
Cont EUR : RO93BRDE445SV50236534450
BRD - SUC. DOROBANȚI

DIFUZARE: Adrian Bucur tel.0747.497.950
e-mail: adrian.bucur@satiricon.ro
PUBLICITATE: Laura Rădulescu
tel.0747.497.943,
e-mail: laura.radulescu@satiricon.ro

Preț: 2 lei